

מתווכים

גליון רכ"ט
תצהו - זכור, תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
גיליון שבועי בעניני חובות וביאורי תורת התפילה
מס' שנתון תשפ"ה

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
גיליון שבועי בכשתתן פור' האור החיים תת' זיליא

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
גיליון שבועי בכשתתן פור' האור החיים תת' זיליא

חדש בהיכל

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

סט חוברות משנה לחק (7 חוברות)

סט חוברות משנה לחוק, סדר השלמת ששה סדרי משנה ללומדי "חק לישראל" אשר לומדים מידי שנה בשנה את סדרי המשנה שבתוך סדרי החק לישראל, אך אינם מסיימים את ששה סדרי משנה בשנה אחת, באשר חסרים פרקים רבים לסיום המשניות, לפיכך סודרו השלמת המשניות עם חלוקה שנתית, וכך בתוספת כמה פרקי משניות בכל יום יוכלו בעז"ה לסיים המשניות מידי שנה. המשנה באה עם ביאור הגון ונכון, למען יוכלו ללמוד ולהבין באר היטב באופן טוב ובמהירות. עוד נוסף לוח לימוד מסודר עם חלוקה לשנה או שנתיים. כל אלו נסדרו בכלי מפואר ובעימוד נאה, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

סט חוברות אור החיים משולב (48 חוברות)

חמשה חומשי תורה, עם פירוש רש"י וסביבם נסדרו דברי רבינו האור החיים ז"ע עם ביאור משולב אשר הוא תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור' ו'ליקוט מאורי החיים', מאת הגאון החסיד רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, ריש מתיבתא 'עוז והדר', שקוצרו ונסדרו מחדש באופן מדויק על מנת להתאימם ללשונו הזהב של רבינו המחבר, ונוסחו בשפה ברורה השווה לכל נפש. לצידו נוסף מדור 'תורת חיים', שהוא לוקט נרחב מכל ספרי רבינו הקרויבים אל דבריו במקום זה. במהדורה ייחודית של 48 חוברות, מחולקת לפרשיות ונוחה לנשיאה וללימוד בדרכים.

ביאורי התוספות סוכה ב [לא מנוקד] (כט-נו)

כל דברי התוספות עם ביאור משולב בתוך לשונם, ובסוף כל דיבור נערך סיכום הענין, לתועלת הלומדים. בסוף כל כרך נסדר מדור 'שינון התוספות', להועיל לחזרה וזכירת דברי התוספות. בנוסף הובא גם ביאור רש"י על המסכת, להיטיב את ההבנה בדברי התוס' ובמחלוקתם על רש"י. כל אלו נסדרו במהדורה מפוארת כמיטב ספרי 'ממלכת התורה - עוז והדר'.

היינו שנצרך 'להתפשט' מהגשמיות בשביל להבין את כוונת המקרא" (=כרומז שגם את דברי הרבי מגור ז"ע שאמר שהתכוון 'פשוט' - יש לפרש בצורה עמוקה)...
ואמונתך בלילות (עמ' 142)

עשו את האפוד ע"י ספר יצירה - ולכך לא בלו הבגדים

והם יקחו את הזהב ואת התכלת וגו', ויעשו את האפוד וגו' (כח ה-1).

בספר תפארת יהונתן כתב בזה דבר נפלא, וז"ל: 'נראה לבאר, ויעשו את האפוד' פירושו, שע"י צרופי אותיות ושמות של ספר יצירה יבאו הבגדים האלה, כמו 'הנפש אשר עשו בחרן', דהיינו בספר היצירה, וכן הבגדים, וחלף טרחתם הם יקחו הזהב והתכלת, שהתנדבו העם והיו לצורך בגדים, יקחו הם ויהי' שלהם, וכו', והבגדים האלה לא בלו מעולם, עכ"ל.

תפארת יהונתן (להגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל) - בפרשתנו

תלמיד חכם צריך שיהיה לו 'חוש ריח'

והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה (ל, ז).

הקטורת צריך להקטיר יחד עם הטבת הנרות והדלקת הנרות. הכוונה בזה, שהוא להורות כי התלמיד חכם שמאיר לעולם בתורתו, צריך שיהיה בו חוש הריח להבין מה נגד התורה אפילו שלא ניכר שום דבר לכאורה. צריך להבין דכל מעשה הרשעים המסיתים, מתחלה נראים לאדם בשביל רמאותם כעושי דברים טובים ומתחסדים, כדי שילכדו אנשים להאמין להם בכל דברי נבלתם, ועל זה צריך חוש הריח להבין רשעותם, ומקצת מבחינה זו יש לכל תלמיד חכם וירא שמים האמיתיים.

דרש משה (למון הגר"מ פיינשטיין זצ"ל) בפרשתנו

מון הגרש"ז אויערבאך: מאיפה לוקחים תמונה איך שאני נושא דוד מים ביחד עם רבי שלומ'קה...

לכבוד ולתפארת (כח, ב)

ידוע שהרה"ק הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל ז"ע התנהג בפשטות גדולה עד מאוד והיה מהלך בשוק עם שקי לחם ומחלק לילדים כאיש פשוט.

פעם מצאו מרון הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל כשהוא נושא דוד מים בשוק לצורך מקוה כידוע שרבי שלומ'קה פעל - הרבה למען טהרת המשפחה וניגש אליו רבי

כאשר הכהן גדול היה יוצא מבית המקדש - היה ממשין ללכת עם בגדי הכהונה?

ועשית בגדי קדש לאהרן אחיד לכבוד ולתפארת (כח, ב).

הרה"ק רבי שם מזאלושיץ ז"ע, נינו של בעל ה"היכל הברכה" מקאמרנא ז"ע, היה דמות מופלאה בעולמה של יהדות פולין, בהיותו תלמיד חכם עצום, צדיק נשגב, מקובל נורא הוד, ועובד השי"ת בכל לבו ונפשו.

גדולי דורו העריצוהו הערצה רבה, ומוחתנו מרון האמרי אמת מגור ז"ע (=שנכדו מוה"ר אהרן נח יוסקוביץ ז"ל היה חתנו) אמר עליו כי "רוח הקודש מתנוססת בו", ובכל מכתב שכתב אליו מעולם לא החסיר לתארו בתואר "קדוש יאמר לו".

הג"ר צבי יצחק אברמוביץ ז"ל רבה של חצור הגלילית היה מספר את ששמע מעדים נאמנים, כי בחתונתו של נכד מרון האמרי אמת ז"ע עם בתו של הרה"ק רבי שם ז"ע שהתקיימה בקראקא, שהה הרבי בקראקא שבוע ימים, ולא חדל מלהשתעשע עם רבי שם ז"ע. באותם ימים הראה לו רבי שם ז"ע את כתביו הרבים, והרבי קרא בהם אחוז שרעפים, כשהוא מפליט לעברו: "דער וועלט איז גישט ראוי פאר דעם" (=העולם לא ראוי שיודפסו חיבורים שכאלו).

והוסיף לספר עוד, כי באחד מן הימים התקיימה סעודת ה"שבע ברכות" באולם המרוחק ממרכז העיר, ואי לכך הוחלט כי "כרכרה" תיקח את מרון האמרי אמת ז"ע, תעבור דרך ביתו של רבי שם ז"ע, וביחד יסעו אל הסעודה.

כשעלה רבי שם ז"ע אל הכרכרה, ביקש מרון האמרי אמת ז"ע להתחיל לשוחח בלימוד, והחל לשאול: "כאשר הכהן גדול היה יוצא מבית המקדש - האם היה ממשין ללכת עם בגדי הכהונה?"

וכנראה היתה כוונתו להמשיך ולדון בכך ממקורות שונים, אולם רק יצאו הדברים מפי האמרי אמת ז"ע, ופניו הקדושים של רבי שם ז"ע חווהו באחת... בשפלותו וענוותנותו הבין רבי שם ז"ע כי הרבי מגור רומז על עצמו שהוכרח לצאת מחוץ לעיר, והוא החל למלמל בהתנצלות: "לא אני עשיתי את השבע ברכות מחוץ לעיר... לא היתה ברירה... לא מצאו מקום אחר..."

מיהר מרון האמרי אמת ז"ע ואמר: גיין! גיין! איך האב גימיינט "פשוט"... נרגע מעט רבי שם ז"ע, אך המשיך ואמר: "יש לי בקבלה מזקני הרה"ק מקאמרנא ז"ע, שהיכן שכתב רש"י: ואני לפרשו 'פשוטו' של מקרא באתי,

להזמנת ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

חשיפה: המלך היהודי שירש את אחשוורוש | עמ' 1

ווארט מהאור החיים הק': סגולה להבנת התורה להתפלל על הגאולה | עמ' 1

אקטואליה: להיזהר שלא לומר בפה תיבות הקריאה ב'פרשת זכור' | עמ' 1

מסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע עמ' 12

פניני אביר יעקב עמ' 1

ווארט מהאור החיים הק'

גולה להבנת התורה להתפלל על הגאולה

וְאַתָּה תִּצְנֶנָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ וְגו' (כו, ט).
כתב רבינו האוה"ח הק': "ובדרך רמז יתבאר הכתוב על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש (בראשית ח) כי ד' גלויות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו עליו השלום, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה ולזה נתארך הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה..." עכ"ל.

בענין זה כתב הגה"ק הבני יששכר בספרו אגרא דפרקא (אות יב): "נראה לי כשילמוד האדם איזה דבר ואינו מבין, יתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה, עיי"ז יתעורר דעתו להתבונן מה שלא ידע... והנה תתבונן, הדעת שבכל איש הישראלי המתבונן בתורה הוא ניצוץ ממושה (כשארז"ל [שבת קא].) משה שפיר קאמרת), וכאשר האדם אינו מבין בדעתו איזה ענין בתורה הנה הוא מגודל הגלות של בחינת משה שבתוכו, וכאשר יתפלל על הגאולה, כשמתעורר בחינת גאולה מתעורר גאולה גם לבחינת משה דאתתרך רוחיה וישוב ויתבונן.

והנה תשכיל ותדע מה שארז"ל (במדבר תהלים קלו, י) כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. דקשה הלא רבים וכן שלמים יסודי עולם הלכו למנוחות עולם ולא נבנה ביהמ"ק בימיהם, אבל באמת שבונים בכל עת ביהמ"ק כל אחד חלקו השייך לנשמתו, וכל מי שלא נבנה בימיו כאלו וכו', על כן כאשר האדם אינו מבין התורה בדעתו הוא שחלק ביהמ"ק שלו עדיין לא נבנה מגודל חטאו, הנה ישוב אל ה' על עונותיו ויתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה ותתחזק דעתו ויראה פלאות מה שלא ידע עכ"ל.

בהגהות אגרא דצבי (שם, ב) להגאון רבי הירש מיייליש אבד"ק וייצען, הוסיף לפרש בזה מאמרם ז"ל (בתענית ל:): כל המתאבל על ירושלים וזכה ורואה בשמחתה, והקשו המפורשים היה לו לומר יזכה ויראה דהרי אינו רואה תיכף.

ולנה"ל י"ל, הדנה ידוע דהגאולה העתידה תהי' בזכות לימוד התורה וכדאיתא בב"ב (דף ח.) אי תנו כולהו עתה אקבצם [אי ילמדו כולם - עכשיו אקבצם מן הגלות], וכדאיתא באור החיים הק' (פ' תצוה) שכ' הטעם, שכיון שהגאולה העתידה תהי' בזכות משרע"ה, על כן אינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה, עיי"ש.

ולפי"ז יש לבאר הכוונה 'כל המתאבל על ירושלים' והיינו המתפלל על הגאולה 'זוכה ורואה' ר"ל שזוכה ורואה בתוה"ק מה שלא הבין עד עתה כדברי האגרא דפרקא, וממילא מתרבה הדעת בתוה"ק ועיי"ז יזכה לראות גם בשמחתה, וכדברי האוה"ח הק' הנ"ל, דעיי"ז גורם התקרבות הגאולה כנ"ל.

עוד יבואר בזה כמין חומר מה שאנו מבקשים "יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך" דלכאורה אין שייכות בין ב' הבקשות, ולפי דברי האגרא דפרקא נפלאים הדברים, דעל ידי שיבקש ויתפלל על הגאולה יזכה ל"ותן חלקנו בתורתך" עכ"ד, ודפח"ח.

ובכה הברכה שלא יסולא בפז.
כך למשל, בחור מבוגר שמעליו היו שלוש אחיות בוגרות עוד יותר, הומרץ על ידי חבריו לשיבה שנכחו במקום לעלות על השולחן ולפצוח ב'בדחנות' [שבתחום זה היה בעל כישרון מיוחד]. ה'אלטערער' הנ"ל עשה כן, ולא ירד עד שהבטיחו הרבי בשידוך עד לר"ח אייר. בדרתו הטיל הלה ספק אם הדבר בכלל יתכן, שהרי שלשת אחיותיו ברניות ומעכבות עצמן עד בלי די. אלא שלא הגיע א' אייר וכל הארבעה היו בקשרי אירוסין...

ובאותה עת חמד לו לצון בחור אחר - קר מזג מטבעו, ונדחק ובא באותו 'טיש' פעם אחר פעם לבקשת ברכה על שידוך. בצאתו לגלג הלה כיצד הצליח 'לסדר' את הרבי בבקשו שוב על אותו הדבר... ואמנם, מספרים חבריו, הבחור היקר התארס באותה שנה, ביטל שידוכו באותה השנה ושוב התארס - הכל בזכות ב' ברכות האירוסין הנ"ל...

עוד רבים הם הסיפורים המופלאים על הרבי, רבי אברהם מנחם דנציגר זצוק"ל, אולם בעלי עין חדה ולב שומע נתנו את ליבם דוקא לעובדות הבאות:

יום אחר הפורים ניגש הרבי לשולחנו בבית מדרשו, מלמל: "עכשיו עלי למלא את הצ'קים שחילקתי" - ותיכף צלל לתלמודו בדביקות עילאית, שעות שעות ברציפות.

מאוצרו של הגרי"מ וינגרטן (ר"י משנת שלמה)

עצה בדוקה ומנוסה להתמדת התורה

הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר (שבת פח, א).

פעם שח הרה"ק האמרי מנחם זי"ע (היא"צ חל ב"ז אדר) ואמר: יש לי עצה בדוקה ומנוסה להתמדת התורה, והיא שתגיד להיצה"ר שאתה רוצה ללמוד רק עשר דקות ולא יותר, ואח"כ תעשה מה שהוא רוצה, ועיי"ז לא כ"כ קשה לנצח אותו. אח"כ תחשוב שוב רק על עשר דקות ולא יותר, עד שיהי' ראשך רובך מונח בלימוד התורה ולא תרצה שום דבר אחר. זכרון דברים - רשימות וזכרונות מהאדמו"ר בעל האמרי מנחם זי"ע (עמ' טד)

שלמה - זמן והציג עצמו לפניו שהוא נכנס לאחרונה בוועד הרבנים למען טהרת המשפחה, והוסיף שלדעתו אין מן הראוי שהרבי ישא בעצמו את דוד המים.

אמר לו רבי שלומ'קה: אדרבה, חשיבות גדולה היא אצלי שאוכל לעשות למען מקווה טהרה, אך מכיוון שנכנסתם לועד למען טהרת המשפחה אנא תעזרו בידי לסחוב את דוד המים לצורך המקוה... וכך הלכו ביחד על פני הרחוב רבי שלומ'קה עם הגרש"ז כשבידיהם - נושאים דוד מים...

בשנים האחרונות של הגרש"ז, כשהיו מצלמים אותו בכל מקום שהלך, היה רגיל להתבטא: מאיפה לוקחים תמונה איך שאני נושא 'דוד מים' ביחד עם רבי שלומ'קה...

יין ישן (גל' ה-400) מפי נכדו
לשבת זכור:

בכל פעם שפותחים ספר ללמוד תורה בזה מוחים את עמלק

פעם בשבת זכור ביקשו מהגה"צ רבי זונדל קרויזר זצ"ל לשאת דברים.

פתח רבי זונדל ואמר: "כתוב בתורה (שמות יז, יד) 'פְתַב זאת זְכֹרֶן זְכֹרֶן בְּסֶפֶר... פִּי מַחֶה אֶמְקָה אֶת זְכֹר עֲמֹלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם'. יש מצוה למחות את עמלק, אלא שבזמן הזה אי אפשר לקיים מחיית עמלק בפועל, מה העצה בכל זאת לקיים מצות מחיית עמלק? על זה אומרת התורה 'פְתַב זאת זְכֹרֶן בְּסֶפֶר... פִּי מַחֶה אֶמְקָה אֶת זְכֹר עֲמֹלֶק'. בכל פעם שפותחים ספר ללמוד תורה בזה מוחים את עמלק!"

קרני אור (עמ' רסה)

"עכשיו עלי למלא את הצ'קים שחילקתי" - וצלל לתלמידו שעות על גבי שעות

לשולחן הפורים יש הרבי בעל 'אמרי מנחם' מאלכסנדר זצ"ל יצאו מוניטין בכל רחבי ב"ב. רבים רבים תלו את ישועותיהם בברכה שיזכו לקבל במהלכו של אותו טיש ידוע, ומדי שנה בשנה נראו דמויות מסלתה ושמנה של העיר, ליטאים וחסידים ספרדים ותימנים, כשהם נדחקים בקהל הרב שבא אל שולחנו של הצדיק שנתפרסם בענותותו ובהתמדתו היוקדת,

זמני כניסת וציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
מסכת השבת 17:06	מסכת השבת 18:19	מסכת השבת 17:21	מסכת השבת 18:45	מסכת השבת 18:42
רבי חם 18:59	רבי חם 18:19	רבי חם 18:21	רבי חם 18:07	רבי חם 19:05

מחוברים
מחילים את הימים!
הגישו תרומה נתיבת עוז אהרן - אור לישרים
שירות למילוי האישיות להעטרות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו 'מחוברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

מחוברים
ניתן להשיג את הגיליון מדי שבוע בכל סיפוי "ספרי אור החיים"
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים: ידמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 | בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל ניצנים 3 | יהודה הנשיא 6 | בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 | מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 | אלעד: יהודה הנשיא 94 | אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 | ביתר עילית: הרן 9 | חיפה: מיכאל 27 | נתיבות: הרמב"ם 10 | נתניה: 18 | פתח תקוה: רוטשילד 75

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ניצוב ותימור: שוקי קטר

רוח חכמה:

הסוד מאחורי החזרה בתשובה של הקיבוצניק שהיה 'נהנה' רח"ל לחלל שבת ברכבו בכנר השבת מידי שבת בשבתו, הסכיתו ושמועו:

הרכב שלך, הכנסתי אותו עמוק במוחי, למען אזכרנו היטב עד מוצאי שבת. במוצאי שבת רשמתי אותו על דף, והבוקר - מיהרתי לברר מיהו בעל הרכב. אם הייתי חושב שאולי אתה גנב - הייתי מניח שלא בהכרח שהרכב הוא שלך. הואיל והיה ברור לי שאתה לא גנב - ידעתי שדרך מספר הרכב אגיע לבעליו, ואדע את כתובתו!

האיש נדהם לשמע הדברים. סגנון דיבורי הכובשים של הרב, הנחת היסוד שעמדה בבסיסם - שהוא לא נראה גם כמו גנב, אלא 'רק' כמחלל שבת - שבתה את לבו. הרב הוסיף ודיבר אתו בניעמות ובחביבות, ואחר כך יצא עמו לטיול בשבילי הקיבוץ, כשכסיומו הזמין אותו לחוות שבת כהלכתה...

ומכאן, הדרך היתה קצרה: האיש עזב את הקיבוץ, גילה מחדש את אור התורה והמצוות. מי שראה אותו לאחר חזרתו בתשובה שלימה - לא העלה בדעתו כי הוא הוא הקיבוצניק שהיה מחלל שבת בהתרסה מופגנת, וכל זאת בזכות המחמאה 'יוצאת הדופן' - שהוא אינו גנב... יהודי חזר בתשובה שלימה, משפחתו שבה אחריו, דורות ישרים הולכים בדרך התורה - וכל זאת בזכות 'מילה טובה' אחת, מפוקפקת למדי, שכללה בסך הכל הנחת יסוד שאדם מחלל שבת, אבל הוא לא גנב. ומחמאה קטנה כזו הספיקה כדי להצית אש של חיבת היהדות, ומשם היתה הדרך פתוחה לדור שלם שחזר לאלוקיו!

אחים יקרים, סיפור מופלא זה, עליו מעיד הרב רוזנפלד הי"ד בגיליון 'טיב הקהילה', מחדד לנו מה רב כוחה של מילה טובה, עד היכן היא יכולה להשפיע. אחים יקרים, ההזדמנויות להעניק מילה טובה נפוצות לרוב, קרוב אלינו הדבר מאוד, בפנינו ובלבבנו לעשותו: לשים לב, ולהשתמש בפה. זה הכל. זה קרוב, זה נגיש, זה נוח, וזה מחולל מהפכות בנפש הזולת. הבה לא נוותר על אף הזדמנות לומר מילה טובה, הבה נחפש הזדמנויות כאלה. נעניק ברוח לב מילים טובות ומחמאות כנות לבני המשפחה, לחברים, לנותני שירות שאנו נעזרים בהם, לכל מי שאנו נתקלים בו. ככל שנחלק יותר מילים טובות - כך נצליח לעודד עוד ועוד אנשים, לחזק את רוחם, לתת להם כוחות, והיה זה שכרנו!

(פניני פרשת השבוע)

באחת משכונות ירושלים התגורר יהודי יקר, איש נכבד ונשוא פנים, שהיה אהוב על כל מכריו. היתה לו משפחה לתפארת שהרוותה אותו רוב נחת, הוא היה אחד המקדימים לבוא לבית הכנסת והמאחרים לצאת. ואיש לא ידע מה עבר עליו בעבר, מהיכן הוא בא ועד להיכן הגיע, עד שיום אחד גילה את סיפור חייו:

הוא עלה ארצה כבחור צעיר וגלמוד, בודד בעולם ונטול משפחה או חברים, לאחר שואת יהודי אירופה. השנים הקשות של המלחמה הותירו בו צלקת קשה, והעובדה שחינוכו נגדע באיבו עקב אימי המלחמה - עמדה לרועץ לנשמתו הזכה. הטלטלות הקשות בחייו גרמו לו לפרוק מעליו עול תורה ומצוות, הוא הצטרף לאחד הקיבוצים ועלה מעלה מעלה במעלות הקיבוץ, עד שהפך - עוד בהיותו צעיר יחסית - למזכיר הקיבוץ!

למרבה הצער, נפשו החטופה בידי היצר, אימצה לעצמה מנהג של גנאי, לעלות לירושלים מדי שבת בשבתו רח"ל, ולנסוע ברכבו במרכזה של שכונת גאולה. 'עונג השבת שלי באותם ימים אפלים' - סיפר כשדמעה על לחיו, 'היה לחצות את כיכר השבת תוך צפירות רמות לכל עבר, כשהמוני יהודים כאובים מתגודדים וזועקים בכאב 'שבת!', פשוט נהייתי מלהציק להם...'

עד כדי כך הוא היה בשפל המצב, מתעקש 'להכעיס'. רואה את כאבם הצורב של שומרי השבת, ונוסע מול פניהם כדי להתגרות בהם. ואז, בשבת אחת זה קרה: הוא נסע ברחובה של עיר בירושלים, ועצר לכמה דקות. המוני מוחים כואבים התאספו סביב הרכב, והחלו בזעקות מחאה אדירות לנוכח חילול השבת בחוצות קריה. המצב הלך ונעשה מתוח, פרץ ויכוח קולני וצורמני במיוחד, וכמעט שהגיעו לתגרת ידיים באלומות פיזיות...

ואז, צצה דמותו המאירה של יהודי בעל הדרת פנים, הרה"ג רבי מרדכי לייב זאקס זצ"ל (היא"צ ו' אדר תשכ"ג). הרב, שהכרת פניו העידה על אצילותו וחכמתו, התקרב אל הקהל והכל פינו לו מקום. גם מחלל השבת חש יראת כבוד כלפיו, ובפרט שעם הגעתו - החל לדבר על לב המוחים כי יעזבו את השטח שכן מחאתם אינה מועילה ועלולה להגיע לידי חילול ה'. עם פיזור ההמונים, נכנס מחלל השבת לרכבו, התניעה תוך כדי חירוף קדושת השבת, וברח לו לדרך...

אלא שבכך הסיפור לא הסתיים. בצהרי יום ראשון, דפיקות עדינות נשמעו

אלא שבכך הסיפור לא הסתיים. בצהרי יום ראשון, דפיקות עדינות נשמעו בדלת ביתו של מזכיר הקיבוץ, ומאחורי הדלת ניצב לו הרב זאקס. פניו ההדורות היו זכורות היטב למזכיר הקיבוץ, והוא מיהר לפתוח בפניו את הדלת, כשהתמיהה הראשונה שפרצה מפיו היתה: 'איך ידע הרב מי אני ומה אני, היכן אני גר וכיצד מגיעים אליי? הרי איש לא הכיר אותי בשכונה הירושלמית, וגם הרב לא שאל לשמי?'

יען אשר לא זכר:

"אף שחיבה פעמיים על אותו הלוואה, התאמצה לשלמה ויותר, ובעקבות כך זכתה לפרנסה מרובה:

אמי נפגעה מאוד. קודם כל, היא הרי שילמה את הסכום במלואו; וחופף מזה, איזו מין דרך היא זו, להזכיר חוב בצורת מודעה שנחשפת לעיני בחורי הישיבה?! היא התקשרה לאחראי על הגמ"ח, וזה נענה ואמר, "הו, סוף סוף החייבת מתקשרת".

"למה 'חייבת'?" ענתה אמי, "הרי שילמתי הכול. זה היה ביום שמייהרתי מאוד, ולקחת ממני את הכסף בישיבה ולא בבית". היא ניסתה להזכיר נשכחות, אבל האחראי לא נזכר. "השטר של החוב לא נקרע", הוא אמר, "ואין לך שום דרך להוכיח לי ששילמת". לבסוף, הייתה לו 'פשרה': "אני מציע שתשלמי מאה דולר. אם היית חייבת - זה תשלום החוב, ואם לא - זו תרומה לגמ"ח".

לאמי היה קשה מאוד עם השיחה הזו. עתה הבינה עד כמה חשוב העיקרון של האחראי - להביא את הכסף דווקא אליו הביתה, אבל אז הייתה זו שעת דחק, והוא הסכים לקחת את הכסף. היה מן הראוי שגם אם אינו זוכר מה שהיה, שיסמוך על יושרה ויאמין לה.

היו לה כל הסיבות להתווכח ולהיעלב, אבל אמי ויתרה, ובחרה לשלם שוב מאה דולר. זה לא בא לה בקלות. הוריי היו דחוקים כספית, ובקושי רב שילמו שוב את החוב שכבר הפך לזכות. באותו חודש אירע מהפך: הציעו לאמי עבודה ממשלתית בתחום שעסקה בו, בשכר גבוה בהרבה ובתנאים מצוינים. מאז, שוב לא נזקקה להלוואות, ואף היה ביד הוריי די והותר כדי לשלוח אותנו ללמוד בישיבות בארץ ישראל ולחתן אותנו בכבוד.

כיום, אחרי שיצאה לגמלאות, כבר חמש שנים היא ממשיכה לקבל משכורת, בלי לעבוד. אמי אומרת לנו: אני מודה בכל ליבי לבורא עולם על הניסים הגדולים שחוויתי, ואני מאמינה שהכול קרה בזכות אותו מקרה מצער. אני מקווה שהסיפור יהווה השראה לאחרים, להבין כי לעיתים, ויתור על ויכוח והימנעות ממריבה מביאים עימם שפע מיוחד משמיים.

(גליון השגחה פרטית)

הוריי היקרים גרים באחת מארצות הגולה. במשך כל השנים הם התאמצו לפרנס אותנו ולתת לנו כל מה שהיינו צריכים. אבי שיחי' עבד כעצמאי. אמנם בכל פעם שהייתה לו עבודה הוא קיבל משכורת נאה, אבל, היה יכול לעבור חודש שבו לא קיבל בכלל עבודות, ולעומת זאת - לעיתים היה מצב של עומס רב בתוך תקופה קצרה. כיוון שכך, ההכנסות בביתנו לא היו מסודרות, ואמי שתחי' עשתה את ההשתדלות שלה כדי לספק את צרכינו גם בחודשים ריקים מעבודה.

אמא עבדה כמוזכירה בישיבה שבה למדתי. היא קיבלה משכורת נמוכה. בכל חודש שהיה מחסור בכסף, היא לוותה כמאה דולרים מהגמ"ח של הישיבה, וכאשר אבי קיבל את משכורתו, מיד שילמה את החוב. האחראי על הגמ"ח הקפיד תמיד שיביאו לו את הכסף לביתו, כדי שמיד כאשר פורעים את החוב, הוא יקרע את שטר הלוואה.

פעם אחת, סמוך מאוד לשעת הצהריים, פנתה אמי לאחראי על הגמ"ח וביקשה להחזיר לו מאה דולר. "צריך לבוא אליי הביתה כדי להחזיר לגמ"ח", הוא אמר. אבל אמי בקשה שהפעם יותר על העיקרון הזה, כדי שלא תאחר להוציא את אחיי ואחיותיי הקטנים מהגנים ומבית הספר.

האחראי נעתר לבקשתה, והסכים לקחת את הכסף. זהו. אמי שילמה את החוב, וכך הלכה הביתה רגועה שהעניין מאחוריה. עברו כמה שבועות, והנה אני רואה על לוח המודעות בישיבה מודעה, ובה רשום כי יש הלוואה שלא נפרעה לגמ"ח, והחייב מתבקש לפנות במהרה למשרד. כדי שיהיה ברור במה מדובר, צורף למודעה תצלום של טופס הבקשה להלוואה, ועליו חתימת ידה של אמי.

התפלאתי מאוד. ידעתי שאמי מקפידה לשלם את חובותיה בהקדם האפשרי, אולם המודעה אמרה את שלה שחור על גבי לבן. "אמא", סיפרתי לה, "את יודעת שעל לוח המודעות יש מודעה, שמבקשים שתבואי לשלם חוב?"

זכור שְקֵל אֶלְפִים עֶשְׂרֵה:

החליפה את הכרטיס הלוטו שלה במשרתת העניה, ולבסוף זכתה המשרתת בשני זכויות:

אך לבסוף הכריע הכסף את הכף, היא פנתה אל המשרתת ואמרה לה: 'את חטאי אני מזכירה היום, בשעות הבוקר בא השליח לבשר שהבילעט שלך זכה בעשרת אלפים רובל ואני ברגע של בלבול וחוסר מחשבה שמעתי בקולו של היצר והחלפתי את הבילעט שלי בשלך, אך למעשה אני רואה שמחטא אין מרויחים מאומה, כי דווקא הבילעט שלי הוא שזכה בפרס הגדול, עתה הבה נא נתקן את המעוות, אני אתן לך את העשרת אלפים רובל שלך ואת תחזירי לי את ה'בילעט' שלי...'

אולם הנערה לא הסכימה בשום אופן: 'מקח הוא מקח' טענה בתוקף, החלפת את הבילעט בגניבה עתה תישאי בתוצאות, אני זכיתי כבר בבילעט שלך והפרס הגדול הוא שלי, איני מתכוונת להחזיר לך את הבילעט בשום אופן!.

כיון שלא הגיעו לעמק השוה פנו שתיהן לרבה של העיר, הלא הוא הרה"ק בעל הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע, הוא שמע היטב את הטענות של הצדדים ולאחר העיון פסק ואמר ששתי הזכויות שייכים לנערה המשרתת, הן הפרס הקטן והן הפרס הגדול! הללו עמדו נדהמות, הן לא הבינו את ההגיון בפסק שזכה. אך הרה"ק משינאווא הסביר מיד: 'ההסבר פשוט ביותר, ביום הזה היה לנערה מזל של עשירות זכיה בממון, לכן בתחילה כשנעשה הגורל הקטן זכה הבילעט שלה בפרס, וכאשר החליפה בעלת הבית את הבילעט ונתנה לה בילעט אחר שוב זכה הבילעט שלה בגורל הגדול וזכתה גם בפרס השני, ולולא שהחליפה בעלת הבית את הבילעטן לא היה מספר זה עולה כלל בגורל ולא היתה זוכה במאום, נמצא שהיא זכתה בשני הפרסים ושני הזכויות שייכים לה, הן העשרת אלפים רובל והן המיליון...'

ויש לרמז זה בפסוק (שמות כב, ו): 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים לְשֹׁמֵר וְגַבַּב מִבֵּית הָאִישׁ, אִם יִמָּצָא הַגַּבַּב יִשְׁלַם שְׁנַיִם, דְּהֵינּוּ שְׁבַע עֶבְרֹת הַגְּבִיבָה וְעֵשְׂתָהּ בְּעֵלְת הַבַּיִת וְזָכְתָה הַנְּעִרָה בְּכַפְלִים.'

(הג"ר מאיר צוויבל שליט"א - גליון המאיר)

בעיר שינאווא התגוררה אשה עשירה בעלת נכסים ולה משרתת, נערה יתומה עניה, שהיתה מתגוררת עמה בבית בחדר מיוחד שהוקצה לה, ושם היתה אוכלת ושותה וישנה, כפי שהיה מצוי באותה העת.

פעם אחת הלכה בעלת הבית יחד עם הנערה המשרתת לשוק לקנות לצרכי הבית, ובדרך ראו שה'לאטערי' של המדינה אוזו בסכום גבוה מאוד, והם החליטו שניהן לקנות 'בילעטן' (=כרטיס הגרלה) כל אחת לעצמה, בעלת הבית קנתה בילעט אחד לעצמה והנערה המשרתת גם היא קנתה 'בילעט' מהכסף המועט שחסכה מעבודתה, אך במקום המגורים ציינו שניהם את ה'אדרעס' של בעלת הבית, שהרי גם המשרתת התגוררה שם.

הנה כעבור כמה ימים בבוקר השכם נשמעו נקישות על דלת הבית, בעלת הבית פתחה את הדלת ובפתח עמד השליח של ה'לאטערי' ובישר שה'בילעט' של הבית הזה זכה בגורל הקטן על סך עשרת אלפים רובל, בעלת הבית שמחה מאוד, אך כשהתבוננה במספר הזוכה נפלו פניה, המספר הזוכה היה של הנערה היתומה שהתגוררה בביתה. מאחר שהמשרתת ישנה עדיין ולא ידעה מכל הענין עשתה בעלת הבית מעשה אשר לא יעשה, היא הלכה לארונה של המשרתת והחליפה את ה'בילעטן' שלה בשלה, ובשמחה רבה הלכה לגבות את הכסף...

לא עברו כמה שעות ושוב דפק השליח של בית הלאטערי, הפעם בא לבשר שהבילעט השני של הבית הזה זכה בהגרלה הגדולה בסכום עצום של מיליאן רובל טבין ותקילין!, הפעם היתה המשרתת ערה, היא רצה לארונה ובדקה את המספר ולשמחתה לא היה קץ כאשר ראתה שהיא היא הזוכה הגדולה, חסל סדר עבודה מפרכת! די להזדקקות לחסדי אחרים! בכסף הזה תוכל לקנות לה בית משלה, להנשא למשפחה מנכבדי ארץ, ולפתוח בחיים חדשים משל עצמה!.

בעלת הבית שראתה מה עוללה לעצמה ברוב טיפשותה חישה להתעלף, כמו ידיה לקחה מיליון רובל שהיו שייכים לה והחליפה אותם בעשרת אלפים רובל של המשרתת, בתחילה התביישה לגלות את הגניבה שעשתה

עצות וסגולות:

ענייני ענוה (ד')

הכעס בא ע"ג גאווה, שמחשיב עצמו

ידוע מה שכתוב בזהר הקדוש (ח"ב קפכ:). דאין לך דבר שטמא האדם מבית ומחוץ כמו הכעס, דמיד פורחת נשמתו ממנו ונכנס במקומה אל זר, ועל זה נאמר (איוב יח ד) 'טרף נפשו באפו', שמחליף 'נפשו' בשביל 'אפו', ואם בא לשוב בתשובה, כמה קדשה וזריות צריך עד שתשוב לו נפשו. ואין בכלל זה הכעס שכוּעסים החכמים על דברי תורה ודברי מוסר ותוכחה, דהכעס הוא כלו לשם שמים, ובלבד שלא יכעס לכבוד עצמו, רק לשמו הברך, דאי לאו הכי כעס מקרי.

(פיתוחי חותם פרשת תוריע, ד"ה נגע צרעת)

קפדנות היא מנין הכעס

הקפדנות שהיא ענף הכעס, אבל הכעס הוא ברעש ורגז וקול המלה, והקפדנות היא כלי רעש וכלי רגז, רק הדבר שאינו ישר בעיניו מתעצב עליו. ופעמים מדבר על הדבר שאינו הגון עליו דברים קשים, ועמהם מעט כעס שאינו נכבד שהוא כעס, ופעמים אומר דברים של הקפדה בנחת וכלי שום כעס, אבל מדבריו נכבד שיש בו הקפדה, רק שומר עצמו מן הכעס, ושוא שקד שומר, שסופו, אם תשאר בו ההקפדה, יבוא לידי כעס.

(פיתוחי חותם פרשת תוריע, ד"ה או בשר)

שורש ההקפדה הוא 'גאווה'

והנה גם ההקפדה, אף על גב שאמרנו שהיא ענף הכעס, מכל מקום השורש העקרי שלה היא הגאווה, דמחמת שהוא גאה וחושב עצמו לדבר גדול, לפיכך הוא מקפיד תמיד, שאומר לא יאות לו קצה וכיוצא.

(פיתוחי חותם שם)

על ידי כעס מסתלקת נפשו הקדושה

אפשר לרמוז על הכעס דחומר מאד, כמו שהאריך בזהר הקדוש (ח"ב קפכ). עליו, דאמר שם דאין לך דבר שטמא כל גופו של אדם מראשו ועד רגליו כמו הכעס, שעל ידי הכעס מסתלקת ממנו הנשמה הקדושה רחמנא לצלן, ושורה במקומה אל זר, ועליו אמר איוב (יח ד) 'טרף נפשו באפו', שסטרא אחרא טורפת נפשו ממנו, ומחליפתה לו בנפש טמאה. ועל זה אמרה תורה (תהלים פא י) 'לא יהיה כף אל זר, כך ממש, ואין לך שמגביר סמאל וילי"ת כמו הכעס, ואפשר דלזה כן שלמה המלך עליו השלום שאמר (קהלת ז ט) 'כי כעס בחיק כסילים ינוח, כסילים הם סמאל וילי"ת, והכעס בהם ימצא מנוחתו, שמתגברים בו וחותפים וטורפים נפשו ממנו, ומחליפים אותה לו בנפש טמאה מצדם, וכמה רעות נמשכים מן הכעס.

(מחשוף הלבן פרשת משפטים, ד"ה ואנשי קודש)

פיניים על הפרשה:

אין לך מדה מעולה יותר חמידת הענוה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד (שמות כו כ). 'שמן זית זך' ראשי תבות גימטריא 'שדל', זך כתיב תחת למאור' סופי תבות 'כתר'. לרמוז מה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קיא:). על פסוק (ישעיה כח ה) 'כיום הוא יהיה ה' צבאות לעטרת צכי ולצפירת תפארה', יכול לכל, תלמוד לומר (שם) 'לשאר עמו', למי שמשים עצמו כשירים, ודרשו דעתיד הקדוש ברוך הוא להיות כתר ועטרה בראש הצדיקים הענוים, דאין לך מדה מצלה יותר ממדת הענוה (ע"ז כ:). באמת, צריך לשתף עמה שמירת הברית כראוי:

וזהו הרמז, 'שמן זית זך' ראשי תבות 'שדל', לרמוז על שמירת הברית הרמוז בו 'שדל', זך כתיב תחת למאור' סופי תבות 'כתר', לרמוז דמי שמשים עצמו כזיתים שהם כחושים לכל, כך יהיה ענו לכל, שהכל יהיו דשים עליו, לזה עתיד הקדוש ברוך הוא להיות כתר ועטרה, ובלבד שיהיה שומר הברית:

(פיתוחי חותם פרשת תצוה)

בעל תשובה צריך להיות ולנהוג בענוה יתירה

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשית אותיות 'תאב שיר', בא לרמוז שצריך האדם השב בתשובה להיות ענו ביותר, כי אין לך מדה טובה הימנה, כי משה רבנו עליו השלום רבן של כל הנביאים וחכמים לא נשתבח בכל מדותיו הטובות רק בענוה, שנאמר (במדבר יב ג) 'והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'. בוא וראה כמה גדלה ענותנותו עליו השלום, דכתיב בה 'מכל האדם', דהינו אפלו פחות שבפחותים היה משה רבנו עליו השלום ענו יותר ממנו, ומצינו ד'ענוה גימטריא סמאל', דהענו מכניע סמאל' שהוא אל אחר וגאה, וגורם לאדם הענו שיבוא לידי קדשה ויקרא אל ה' ויענה, כמו שנאמר (תהלים לד יט) 'קרוב ה' לגשברי לב ואת דכאי רוח יושיע', וכתיב גם כן (ישעיה נו טו) 'ואת דכא ושפל רוח וגו'.

וגם הענוה גורמת לקרב הישועה, שנאמר (שמואל ב' כב כח) 'ואת עם עני תושיע'. וכן נמי 'ענוה' במלוי קצה ע"ן נו"ן וי"ו ה"י סופי תבות 'ינון', רומז דעל ידי ענוה יבוא ינון שהוא משיח צדקנו

(סנהדרין צח:). ועוד, אמצע אותיות גימטריא שם כ"ו, רומז דבשביל הענוה זוכה שהשם שוכן בקרבו, וכמו שכתוב 'ואת דכא ושפל רוח'. על כן בעל תשובה צריך להיות ענו ביותר ומשים עצמו כשירים, דבר שאין בו ממש, כמו שאמרו רבותינו ד"ל (מגילה טו): 'ולשאר עמו' (ישעיה כח ה), למי שמשים עצמו כשירים:

והענוה גורמת לכפרת כל עונותיו, שנאמר (מיכה ז יח) 'נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו', למי שמשים עצמו כשירים (ר"ה יז). גם 'ענוה' במלוי כנזכר עם ב' כוללים גימטריא 'הרע', לרמוז דעל ידי ענוה גורם להכניע יצר הרע שנקרא 'רע' (סוכה נב), וגם כן נחל לו כל הרע שעשה. גם 'נשא עון ועבר' ראשי תבות 'ענו', דעל ידי הענוה זוכה שמעבירין לו כל עונותיו ופשעיו:

עכשו יבוא הרמז על נכון, בראשית כבר אמרנו שהיא רומזת על התשובה, ובא לרמוז שבבעל תשובה צריך להיות ענו ביותר, וזהו בראשית אותיות 'תאב שיר'. 'תאב', יעשה עצמו מכניע עד קצה האחרון כאביון שהוא תאב לכל דבר, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים פו א) 'הטה ה' אוזן ענני כי עני ואביון אני'. יעשה עצמו כשירים, ובזה תקבל תשובתו לרצון ונרצה לו לכפר עליו:

(נגוי המלך, תיקון התשובה אות כד)

הענוה עיקר השלמות להשראת הקדושה על האדם

צעיר אנכי ונבזה פקדוך לא שכחתי (תהלים קיט קמא). הכונה שאומר כפי מה שאמר בזממור (תהלים טו) 'ה' מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך, הולך תמים ופעל צדק וכו', נבזה בעיניו נמאס וכו', דצריך הירא את השם בשלמות שיחשב עצמו תמיד בזוי ומאוס, דזהו עקר העבודה בשלמות וסבת השראת הקדושה על האדם, שאפלו יהיה עוסק בתורה יומם וליילה ומקיים כל המצות, לא יחזיק טובה לעצמו כלל רק יחשב עצמו בזוי ומאוס, כמו שמצינו באברהם אבינו עליו השלום שעליו נתיסד העולם אמר (בראשית יח כו) 'ואנכי עפר ואפר', דהשפלות היא עקר השלמות, וזהו שאמר צעיר אנכי וכו', דהינו אף על גב דפקדוך לא שכחתי, שאני מקיים התורה ומצותיה, אני מחזיק טובה לעצמי כלל רק חושב עצמי צעיר ונבזה:

(מעגלי צדק אות צד"י)

הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל שליט"א: אפשר לומר בדרך צחות, מנהג ישראל תורה, לאכול מיני מאפה בצורת

'משולש', ובשם 'אזני המן' נקראים, ובאידיש 'המן טאש', ולכאורה היכן מוזכר שהיה להמן הרשע אוזניים משולשות. ובדרך הלצה אפשר לפרש שהוא שנאמר במלחמת עמלק (שמות יז, יד): 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מַחַה אֶמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם'. הרי שבשביל מלחמת עמלק צריכים אוזניים ועושים אותם משולשות...

שבת מחיית עמלק

רש"י (במדבר כה, יז) פירש שלשון 'זכור' הוא לשון הווה. בספר שיר מעון (דברים כה, יז) כתב: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק וְגו' - איתא במדרש (תנחומא פיסקא ז) שיש שתי זכירות: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט לְקַדְּשׁוֹ (שמות כ, ז) וְזְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק. יש לומר, כבר אמרו חז"ל (שבת קיח, ב) אילו שמרו ישראל שבת ראשונה אין כל אומה ולשון יכולין לשלוט בהם, אבל יען כי לא שמרו שבת ראשונה מיד ויבא עמלק וילחם בישראל, אם כן זכירת מעשה עמלק הוא מרדות רצועה להזכיר לישראל ששמרו שבת. וזה זכור את יום השבת לקדשו על ידי זכור את אשר עשה לך עמלק. אבל לעתיד לבוא, אשר יתקיים וכולם ידעו את ה' מקטנם ועד גדלם (כירמיה לא, לג), יקיימו את התורה הקדושה מאהבה, ובפרט שבת החמורה, לא יהיו צריכים עוד לזכור מעשה עמלק כדי שעל ידי זה ישמרו שבת".

אם כן בשבת זו שמתקנים את הפגם של עמלק, מוטל עלינו להתחזק בקדושת השבת. ובזה יתבאר מדוע תיקנו חז"ל לקרוא את הדי' פרשיות דווקא בשבת קודש, ואמנם לפי פשוטו הטעם הוא כדי שיתאספו בני הכפרים שאין להם ספר תורה לעיירות לשמוע את הקריאה, אך לפי דרכינו יש לומר דבפרשת זכור יש טעם נוסף לקרותו דווקא בשבת, כי יום השבת הוא נגד עמלק, ולכן פרשת מחיית עמלק צריך לקרוא דווקא בשבת.

ואין לאדם לומר מי אני ומה אני שאמחה את עמלק, וכי אני יודע מי הוא עמלקי שאקום ואמחהו, וגם אם אדע מי הוא עמלקי, וכי אני איש מלחמה שייכול להכריח את זרע עמלק. דהרי הרמ"א (או"ח תרצ, יז) כתב: "שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה תמחה את זכר עמלק (דברים כה, יט), ושם רשעים ירקב (משלי י, ז)". ומסיים הרמ"א: "ומזה נשתרבו המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבית הכנסת (אבודרהם). ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו.

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: ובאמת מובא בספ"ק קדושת לוי ש"מגילת אסתר" היא לשון גילוי ההסתרה, שמגלה הניסים וההשגחה פרטית המוסתרים בטבע. וכאשר זוכים להאמין כי הכל מאתו ית' בהשגחה פרטית מלאה, בזה מגלים אלקותו ית' וממליכים אותו בעולם באופן תמידי ולא רק בעת התגלות של נסים ושידוד דרכי הטבע.

המלך היהודי שירש את אחשורוש

רבי יונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש (דרוש יז) מתאר את סיפור המגילה באספקלריה מיוחדת, ובתוספת פרטים מיוחדים המלמדים אותנו פרק נפלא בהשגחה פרטית: כורש, אביו של אחשורוש, נתן רישיון לבנות את בית המקדש השני, אך לאחר מכן חזר בו וציווה להפסיק את מלאכת הבנייה מפני לשונם הרעה של רשעים שדיברו נגד עם ישראל.

אחשורוש, שעמד אחריו נתן גם הוא תוקף לגזירת ביטול המלאכה, והזהיר שלא יעזו להמשיך לבנות יותר את בית המקדש. וסיבת הדבר, כי אחשורוש ראה בבניין בית המקדש מפלה לשלטונו ומלכותו, כי המלכים בזמנם מונהגים היו על ידי מכשפים וקוסמים וחוזים בכוכבים, וכולם פה אחד גילו לאחשורוש, שהמלך שיטול המלכות ממנו יהיה יהודי.

אז עשה אחשורוש, המושל בכיפה, את חשבון נפשו: כאשר היהודים עומדים כעת לבנות את בית המקדש שלהם, ממילא יקבלו גם את המלכות, וכאשר יעלו על כס המלוכה ישתלטו על כל העולם כולו, כדרכם של היהודים להשתלט על העולם ולמשול בכיפה. כך חשב אחשורוש בליבו. לכן מיד בעלתו על כסא מלכותו הזהיר וחזר והזהיר לא לבנות את בית המקדש, כי ירא ממנו פחד מוות, כי ידע שכל המשך שלטונו תלוי בזה.

יחד עם זאת עדיין חרד בו לבו והמתין עד שיעברו כל הקיצים שניבאו לו חרטומיו שאז עומד בית המקדש להיבנות. רק כאשר נסתיימו כל הקיצים, לפי דעתו המעוותת, וראה שבית המקדש לא נבנה, עמד וערך סעודה גדולה מאין כמוהו, כאשר מפורט במגילת אסתר, בגלל השמחה הגדולה שיותר לא יבנו את בית המקדש, לפי חשבוננו, וממילא מלכותו מעתה חזקה ואיתנה. וזו היתה הסיבה לסעודת השמחה הגדולה של אחשורוש - שמחה שבית המקדש של היהודים לא ייבנה וישראל בחורבנו רח"ל.

לכן מה גדול וגורא היה הפגם של היהודים שנהנו מסעודתו של אותו רשע, כי איך ייתכן לשמוח וליהנות מסעודה שכל מטרתה לשמוח על שבית המקדש לא ייבנה יותר.

וכדי להיות בטוח יותר בממשלתו, הגביה אחשורוש את המן הרשע וגידל את ממשלתו, כי ידע שהוא מזרע עמלק, וגלוי היה לו שבנין בית המקדש תלוי בהכנעת זרעו של עמלק (עי' סנהדרין כ, ה), וכל זמן שזרע עמלק ברום המעלה אי אפשר להיות מתרומם קרן ישראל, ובעשותו את זרע עמלק למשנה למלך, היה רגוע ששוב לא יוכלו היהודים לבנות את בית המקדש, ומלכותו תהיה קיימת לעד.

וליהיה כי אחשורוש ידע שאסתר שונאת להמן ועמו העמלקים, לכן כאשר באה אסתר, והרגיש שבאה לשאול דבר, ירא לנפשו אולי תבקש מפלת והכנעת עמלקים - אמר, 'עד חצי המלכות', ודרשו חז"ל (מגילה טו, ב) חצי המלכות ולא כל המלכות, ולא דבר שחוצץ למלכות, ומאי ניהו - בנין בית המקדש. כלומר, שלא יסכים בשום אופן להכניע את המן האגגי מזרעו של עמלק, כי הוא החוצץ, כי בהשפלתו תלוי בנין בית המקדש.

כאן רואים אנו את ההשגחה הפרטית, שמרדכי ציווה לאסתר שלא תגיד את עמה ואת מולדתה, ורק לאחר שהזמינה את המן לסעודה, והתחילה מפלתו, אמרה למלך 'ומחר אעשה כדבר המלך', כי עד אותה שעה לא גילתה למלך את מולדתה ואת יחסה, וכאן אמרה לו שלמחר תגלה לו כי מולדתה היא מהיהודים.

ובתרגום שני מובא שמנתה לפני המלך את כל יחסה עד שאול המלך, ואז הבין המלך אחשורוש שהנה נתפרה התעלומה מה שחזוי הכוכבים אמרו לו שהמולך אחריי יהיה יהודי, כי אכן הבן שיוולד מאשתו אסתר המלכה, שעל פי דת ישראל הוא יהודי, הוא ימלוך תחתיו, וממלכתו ממלכת כורש ואחשורוש תימשך על ידו, וא"כ אין לו כבר ממה לחשוש שיהודי יקח לו את השלטון, כי יהיה זה בנו יורשו החוקי, ועתה כבר גם אין לו מה לחשוש להרוג את המן ולהכניע את זרע עמלק, ועל ידי זה יבנה בית המקדש, כי גם אם יבנה המקדש לא תיפול מלכותו, כי המלך אחריי יהיה בנו היהודי, ולזאת איותה נפשו שירשו יצא מחלציו.

וכן היה, שבימיו של דריוש המלך, בנו של אחשורוש ואסתר המלכה, נבנה בית המקדש השני. ההשתלשלות הארוכה הזאת של ההשגחה הפרטית בסיפור המגילה, ללמדנו באה שגם הטבע וההנהגה הרגילה של היום יום - הכל מאתו ית', וזה עיקר הנס הגדול דפורים...

ובאמת מובא בספ"ק קדושת לוי (קדושה ראשונה ד"ה ועתה) ש"מגילת אסתר" היא לשון גילוי ההסתרה, שמגלה הניסים וההשגחה פרטית המוסתרים בטבע. וכאשר זוכים להאמין כי הכל מאתו ית' בהשגחה פרטית מלאה, בזה מגלים אלקותו ית' וממליכים אותו בעולם באופן תמידי ולא רק בעת התגלות של נסים ושידוד דרכי הטבע. והוא כדברי הרמב"ן (סוף פרשת בא עיי"ש) שהטבע הוא נס תדירי מאתו ית'.

(גליון קרני אור)

היכן מוזכר שהיה להמן הרשע
אוזניים משולשות

דבר פלא כתב הרב זרע שמשון (פירוש על מגילת אסתר אות כא) בטעם מנהג ישראל לאכול 'אזני המן' וזה לשונו: "דרך צחות יש ליתן טעם למה נהגו כל ישראל לעשות ביום פורים אוזניים של המן מתוקים, מדוע דווקא עושים האוזניים ולא העיניים והידיים או איזה אבר אחר, ועוד איך עשו מתיקות באיברי המן הרשע, שהוא כולו מקולל ורע ומר, ועוד אדרבה טעון שריפה, כמו שכתב בדרכי משה אורח חיים (סימן תרצ) בשם הערוך, שהבחורים עושים צורת המן ושורפים אותו וכו', ועוד במדרש "תמחה את זכר עמלק אפילו מן העצים ומן האבנים", ואם צריך למחות את שמו למה אוכלים אותו, והכתיב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

מתרץ הרב זרע שמשון "שהכתוב אומר 'שְׁמַעו וְיַחֲזִיקוּ נֶפְשָׁם' (ישעיהו נה, ג), ואמרו חז"ל שהכל תלוי באוזן, מי שמטה אוזנו לשמוע דברי תורה ותוכחות יש לו חיים, אוזן שומעת תוכחת חיים וכו', והנה ישראל עד זמן המן לא רצו להטות אוזן לקבל עליהם עול תורה, ובימי המן נטו אוזן וקיבלו עליהם והיה זה לטוב להם, אם כן אלו האוזניים המתוקים שאנו עושים אינם אוזניים של המן ממש, רק האוזניים של ישראל שגרם המן שיטו אוזן לתורה, ומנהג של ישראל תורה היא, תורה היא ממש" עד כאן לשון הזרע שמשון.

ובספרנו בים דרך על פורים (מאמר ט אות ה) הארכנו לבאר, שבימי הפורים היתה קבלת התורה דתורה שבעל פה, ותורה שבעל פה תלויה בשמיעת האוזן, מה שהתלמיד שומע מפי הרב, ואם כן מומתק טפי טעם אכילת "אזני המן" מתוקים, שאותה תורה שבעל פה שלא רצו אבותינו לקבלה מרצון בהר סיני נתמתקה ונתחבבה בימי מרדכי ואסתר מאהבת הנס של נפילת המן, ולזכר זה אנו אוכלים "אזני המן מתוקים".

ואפשר לומר בדרך צחות, מנהג ישראל תורה, לאכול מיני מאפה בצורת 'משולש', ובשם 'אזני המן' נקראים, ובאידיש 'המן טאש', ולכאורה היכן מוזכר שהיה להמן הרשע אוזניים משולשות. ובדרך הלצה אפשר לפרש דהוא שנאמר במלחמת עמלק (שמות יז, יד): 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֶאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרֵךְ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם'. הרי שבשביל מלחמת עמלק צריכים אוזניים, ועושים אותם משולשות, מלשון הגמרא (מגילה ז, א): "שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות. שלחו לה (משלי כב, כ) הלא כְּתַבְתִּי לָךְ שְׁלֹשִׁים, שלשים ולא רבעים. עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה (שמות יז, יד) כְּתֹב זֶאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר, כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה".

(הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועה - בים דרך)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: השיבה האישה בתמימות, שלפני הרבה שנים גזר המן הרשע להשמיד את כל היהודים אך בהשתלשלות מפלאת אירע שנחל מפלה ונתקלקלה מחשבתו, ולזכר אותו נס נחוג מחר את יום הפורים ונאכל אוזני המן 'המן טאש' שאני מטגנת פה לכבוד ה' ולהזכיר חסדיו! גם לאחרונה, קם פה בסביבה איזה פריץ המתברבר שהוא נכדו של המן ורוצה להתנכל לנו, אבל סופו יהיה גם כן כסופו של המן האגגי בעזרת השם, ואז בוודאי נקבע חג נוסף ונאפה שוב כיסנים לזכר המאורע...

זרעו של המן

כאשר ישב הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א בבית האסורים, לא הרשו הסוהרים להכניס ביום הפורים מגילת אסתר אל תאו של הרבי. כששמע הרבי על הסירוב פנה למשמשו ואמר: אם אין נותנים לנו לצאת ידי חובת מקרא מגילה, אספר לך סיפור ובו נצא ידי חובתנו:

לפני שנים רבות, פתח הצדיק מרוז'ין וסיפר, בימים שלאחר כיבוש חבל קווקז על ידי הצבא הרוסי, מינה המלך הרוסי מושל על המחוז. בהגיע ימי פורים הייתה שמחה רבה בקרב יהודי המחוז. בצהלתם, הדליקו אורות שהאירו למרחוק. ראה המושל את האורות הנוצצים ושאל את ידידיו: לשמחה מה זו עושה? השיבו לו: חג היום ליהודים. ביום זה תלו את המן צורך היהודים, לכן מיטיבים הם ליבם בכל שנה ביום זה בין ובמגדנות וששים ושמחים למפלת אויביהם. דברי ידידיו העלו את חמתו של המושל והוא אמר בכעס: אני הנני מזרעו של המן, ולא אתן לעשות חג זה בשנה הבאה. בשנה שלאחר מכן, לפני פורים, הוציא המושל פקודה חמורה האוסרת הדלקת נרות או כל אור אחר בימים שחל בהם פורים. בלית ברירה ישבו היהודים בחשכה ובכו על יום שמחתם שהופר.

אותו זמן ביקר המלך בשטחים שכבש. מכיוון שלא רצה שיכירוהו ויתרפסו לפניו, לבש המלך בגדי אזרח פשוט ויצא בליווי אנשי פמלייתו לדרך. בליל פורים, כשראה את החשכה השוררת במקום התפלא מאוד. נכנס לבית הראשון שהיה בדרכו, היה זה ביתו של יהודי, וכששאל המלך מדוע חשוכים הרחובות והבתים, השיבו: האין המלך יודע למה, הלא גזרה היא מאת המושל לבל יעז איש להעלות אור בלילה זה. מיד ציווה המלך על היהודי להעלות אור. משעשה היהודי את מה שניצטווה, התפרץ שוטר לביתו וקרא בועם: ככה את האור, יהודון! המלך פנה אל השוטר, הציג את עצמו לפניו ושאל: "היודע אתה את הטעם לגזרה זו?" בהלה גדולה נפל השוטר לרגלי המלך והתחנן על נפשו באומרו: מלכי רב החסד! לא אדע דבר. פקודה היא מאת המושל לשמור, שאיש לא ידליק אור בלילה זה.

קרא מיד למושל! פקד המלך על אנשיו. כשהתייצב המושל לפניו, שאלו המלך לפרש גזרה משונה זו. ענה לו המושל: אני הנני מזרעו של המן, ואיני יכול לשאת את שמחתם של היהודים. איני רוצה שיעלו אורות ויריעו לכבוד תליתו של המן זקני, לכן ציוויתי לכבות כל אור שידולק. "אם מזרעו של המן אתה", אמר המלך, "יעשה לך היום מה שנעשה לאביך זקנך". "מהרו ותלוהו על העץ!" פקד המלך, ואנשיו מהרו למלא את פקודתו. "שמו של אותו מושל, סיים הצדיק מרוז'ין את סיפורו למשמשו היה: 'תמחה', ככתוב 'תמחה את זכר עמלק'. כן יאבדו כל אויביך ה' (בית רוזין' עמוד רכא).

מעשה שסיפר הרה"ק רבי יודא צבי מראודיל זיע"א בעת סעודת מלווה מלכה: פעם אחת היו שני מלכים שנלחמו זה עם זה על מדינה אחת. המלכים לא הפסיקו להילחם, ניצחו זה את זה, והפסידו זה לזה אלפים ורבבות אנשים וגם הפסידו מעות הרבה.

אחר זה הסכימו המלכים ביניהם לחפש בספר היחוס שלהם וגמרו אומר שמי שהוא יותר מיוחס מהשני הוא זה שיטל את מדינה זו. ומצאו שאחד מהם הוא נכדו של המן הרשע ימ"ש, והיה לאותו המלך לקלון ולחרפה. והתיישב את עצמו וגזר על היהודים שבמדינתו, שהיהודים יתנו לו עשרת אלפים ככר כסף, וגם תללות איש אחד ששמו מרדכי. וגזר הגזרה בחזק רב ותבע אשר בזמן מועט יתנו לו כנ"ל. והתחילו היהודים להתענות ולומר תהילים ושלחו שני אנשים להצדיקים שבכל העולם שיתפללו עבורם.

ובאו להגאון הצדיק הקדוש הרמ"א, רבי משה איסרליש זצ"ל, וסיפר לו גם כן את המעשה הלז. ואמר להם הרמ"א, שישעו לעיר פלוגית, ומחוץ לעיר שם דר חייט אחד שהוא מתקן רק בגדים ישנים, והוא יעזור לכם. ואם לא ירצה, תאמרו לו בשמי שהוא יכול לעזור לכם. ונסעו לשם ובאו לביתו. והוא היה יושב לתקן בגדים, ופניו היו אל הכותל. וראה אותם ושאל: מה אתם צריכים? השיבו לו: לתקן את הבגדים שאנו לובשים. וציווה שישבו שם. אחר כך אמרו לו האמת: הנה יש גזרה הזאת, ובאנו לבקש מכבודכם שתעזרו לנו. אמר להם: מי אני לעזור לכם, הן אנכי איש פשוט. השיבו לו: תדעו נאמנה שהרמ"א שלח אותנו אליכם לעזור אותנו. השיב להם: סעו לביתכם ואל תיראו, כי בעזרת השי"ת יהיה טוב.

והמן הנ"ל היה דרכו להקיץ את עצמו מהשינה בשעה ששית של היום, ועד שעה שביעית היה אסור לשום אדם להיכנס אצלו, ומהשעה השביעית היה מותר למיניסטער [-השר] הראשון לבוא אליו, ובשעה השמינית למיניסטער השני. כך היה מנהגו. ויהי כהקיצו בבוקר וירא והנה איש עני עומד בביתו ובגדיו טלאי על גבי טלאי. וימלא המן חמה ונטל את המעיל עם בגדיו עליו, וחטף את הרובה להרוג את האנשים שעומדים על המשמר, על אשר הניחו יהודי עני להיכנס אליו. אלא שכשיצא חטפו אותו נשאו אותו באוויר בערך כמאה פרסאות, והשליכו אותו אל בית הקברות, והכתלים שם היו גבוהים עד לשמים, והיה צועק מאוד אך לא היה מי שישמע לקול צעקתו. ועברו כמה שעות מהיום והוא רואה את עצמו יחף ורעב וצמא ואין רואה אותו.

ויהי לעת ערב, שמע איש אחד הולך מצד השני של כותל בית הקברות, והתחיל לבכות מאוד שירחמו עליו ויוציאו אותו. ובא 'בעטליר' [-קבצן] אחד אשר גבהו עד לשמים, ונשא שני שקים על כתפו, והיה בהם לחם. המן הנ"ל התחיל לבכות

לפניו וסיפר לו אשר הוא היה מלך ואינו יודע מי ועל מה השליכו אותו לכאן, ועתה הוא יחף ורעב וצמא. הבעטליר הנ"ל נטל לחם מהשק ונתן לו והלך לדרכו. וביום השני בא עוד הבעטליר הנ"ל עם לחם ונתן לו. כן היה שמונה ימים.

אחרי זאת בא הבעטליר ושאל אותו: מה אתה עושה? והתחיל לבכות לפניו מאוד ובקש ממנו ליטול אותו אל בין אנשים חיים, ואמר שהרוח החיוני יוצא ממנו מחמת פחד שהוא בין מתים והוא אינו רואה רק מצבות. והשיב לו, אשר לא רחוק מכאן יש יער אחד ושם עובדים חוטבי עצים, לכן ישאל את בעלי המלאכות משם, אפשר ירצו לקבל אותו לשם שיעבוד עמם כחוטב עצים. אמר לו: מה שאוכל לעשות אעשה, רק שיקחו אותי אל בין אנשים חיים. וביום השני בא הבעטליר ולקח אותו לשם אל היער הנ"ל, וישב שם שנה תמימה ביער והיה חוטב עצים עם בעלי מלאכות.

אחר כלות שנה בא הבעטליר ושאל אותו: מה אתה עושה? השיב לו: ודאי עתה טוב לי יותר מקודם שהייתי בבית הקברות, אך אני הייתי מלך ואני יכול לכתוב כראוי, ואפשר תוכלו ליתן אותי לאיזה עסק שצריכים בו אדם היודע לכתוב. השיב לי הבעטליר: בכפר לא רחוק מכאן צריכים מנהל חשבונות, ואשאל אתם מקודם אם ירצו לקבל אותך. וביום השני בא אליו ולקח אותו לכפר ונעשה בו מנהל חשבונות במשך שלוש שנים. והוא לא ראה את הבעטליר בתוך כל אותו הזמן. ואחר כלות שלוש שנים בא הבעטליר ושאל אותו: מה אתה עושה? אמר לו: הן עתה טוב לי יותר מקודם, אמנם לפי מעלתו שהיה לי, אין זה נחשב לכלום אפשר תוכל לתת לי איזה שירות שטוב מזה. אמר לו הבעטליר: בכפר פלוני צריכים מושל, אקח אותך לשם. ולקח אותו ונעשה מושל במשך חמישה שנים.

אחר כלות חמישה שנים, בא הבעטליר ושאל אותו: מה אתה עושה? והשיב לו: ודאי עתה הוא טוב לי יותר, אמנם לפי הדרגה שהייתי בו אין זה נחשב לי כראוי. אמר לי הבעטליר: הנה יש עיר מלוכה לא רחוקה מכאן, ומת שם המלך, ואתה אמרת שהיית מלך ואתה יודע בתכסיסי מלחמה, ואני יכול לפעול שתשא את המלכה שם וכך תהיה מלך, אמנם אפשר שאתה איש רע ואם תעשה מלך תגזור גזירות רעות על היהודים ח"ו, לכן תיתן לי כתב שלא תגזור שום גזרה על היהודים וכל אשר גזרת מכבר יהיה בטל ומבוטל, ותחתום את שמך על הכתב, ואז אפעל שתעשה מלך. ונתן לו תכף את הכתב וחתם את שמו במפורש.

הבעטליר לקח אותו לעיר המלוכה ונשא את המלכה ומחוץ לעיר המלוכה, היה הים הגדול והיו מהלכים בו ספינות, והיה הולך המלך בכל יום עם המלכה אצל שפת הים, ותלד לו המלכה שלושה בנים. והיה יום אחד, כשהלכו על שפת הים, טבע ילד שלו בים והמלכה הלכה להציל את הילד ונטבעה גם כן בים. אז אמר טוב מותי מחיי, והשליך את עצמו אל הים ונטבע במצולה, עד שבא לעיר אחת, והיה נראה בעיניו שזו העיר שלו שהיה

שם מלך. ואמר בלבו: אלך לראות את הארמון שלי. ובא לשם וירא שהולכים בעלי מלחמות על המשמר. והיה ירא להיכנס לארמון. והתיישב בעצמו ואמר: הלא בלאו הכי חיינו אינם חשובים לכלום, ואם יהרגו אותנו טוב מותו מחיינו. ונכנס לארמון, והשומרים לא אמרו לו שום דבר. ובא לביתו ומצא שם את האיש העני הנ"ל עם הכתב והחתימה שנתן לו, שבטל הגזרה, והבין שכל זה היה עבור הגזרה. ושאל אותו: למה עשית לי כמה שנים ייסורים קשים. ולקח העני את מורה השעות והראה לו שכל זה לא היה רק חמישה עשר דקות, כי היה מגביה אותו למעלה מהזמן, וכך נבטלה הגזרה. כך סיפר הרב הצדיק מראזדיל המעשה הזה בעת סעודת מלווה מלכה ('מעשיות ושיחות צדיקים' וורשה תרפ"ד עמוד כב).

ויהי לעת ערב, שמע איש אחד הולך מצד השני של כותל בית הקברות, והתחיל לבכות מאוד שירחמו עליו ויוציאו אותו. ובא 'בעטליר' [-קבצן] אחד אשר גבהו עד לשמים, ונשא שני שקים על כתפו, והיה בהם לחם. המן הנ"ל התחיל לבכות לפניו וסיפר לו אשר הוא היה מלך ואינו יודע מי ועל מה השליכו אותו לכאן, ועתה הוא יחף ורעב וצמא. הבעטליר הנ"ל נטל לחם מהשק ונתן לו והלך לדרכו. וביום השני בא עוד הבעטליר הנ"ל עם לחם ונתן לו. כן היה שמונה ימים.

***

המעשה הבא, כיין המשמר בענביו, שגור היה על פיו של רבי יעקב בן ר' משה אהרן איש לכוּבֵיטֵש זכרונו לטוב, כפי שקיבל פה אל פה מחסידי קדמאי. מעשה שכולו מסוג הנפלאות שעושה לנו קודשא בריך הוא לבדו.

אחד הפריצים במדינת פולין שעלה לגדולה, שונא ישראל מובהק, התרברב כי נכד ונין הוא להמן בן המדתא צורר היהודים, והבטיח להשלים את אשר זמם זקנו ולא הספיק לבצע. אף הוא הזמין פעם את אחות מרעיו לנשף הוללות, בו אמר להביאם בסוד מזימותיו, ויחדו יתכננו עצות ודרכים כיצד להתעלל ביהודים ולכלותם רחמנא ליצלן. ויהי בעיצומו של הנשף החגיגי, בעת שהפריצים ההוללים ביקשו איזה עניין לעסוק בו ולשעשע את עצמם, נתן ה' בלבו של אחד הפריצים והציע לפני חבריו שכל אחד מהנוכחים יפרט את ייחוסו המשפחתי, כי היו כולם צאצאי אצילים ורוזנים מני דורות רבים. הצעתו נתקבלה בהתלהבות רבה ולא ידע אותו פריץ כי בכך

טומן הוא פח יוקשים לרגליו של הפריץ המארח, אסופי שהורם מאשפות, אשר לא היה כלל מגוע האצילים.

הלה שהבין מיד כי ינחל עוד מעט חרפה גדולה, כשיגיע תורו לפרט את שלשלת ייחוסו, התחמק מהנשף באמתלה שהנה הוא יוצא להביא את כתב ייחוסו. בחוץ החליף את בגדיו, התחפש לאיש פשוט לבל יכירוהו, רכב על סוסו ודהר במהירות להתרחק מהמקום לכל אשר ישאוהו רגליו. כשעבר זמן והרגיש עייפות חיפש מקום לנוח קמעה באחד מכפרי הסביבה. השעה הייתה מאוחרת באישון לילה, משראה אור מנצנץ מאחד הבתים פנה לשם והתדפק על הדלת. כשפתחו לו ביקש בתחנונים לתת לו מקום ללינת לילה ונענה בחיוב.

היה זה בית יהודי ומכיוון שהתחפש לא הכירו שזה הפריץ. היהודיה הרחמנייה הכניסה אותו אל הבית פנימה, הציעה לו כיסא לשבת אצל השולחן והגישה לפניו מאכלים שונים שיסעד לבו. והנה הבחין הגוי בעקרת הבית שהיא עומדת במטבח ומטגנת כיסנים משולשים. הרהיב ושאל מה פשר מעשיה בשעה כל כך מאוחרת. השיבה האישה בתמימות, שלפני הרבה שנים גזר המן הרשע להשמיד את כל היהודים אך בהשתלשלות מפלאה אירע שנחל מפלה ונתקלקלה מחשבתו, ולזכר אותו נס נחוג מחר את יום הפורים ונאכל אוזני המן 'המן טאשן' שאני מטגנת פה לכבוד ה' ולהזכיר חסדיו! גם לאחרונה, קם פה בסביבה איזה פריץ המתברבר שהוא נכדו של המן ורצה להתנכל לנו, אבל סופו יהיה גם כן כסופו של המן האגגי בעזרת השם, ואז בוודאי נקבע חג נוסף ונאפה שוב כיסנים לזכר המאורע.

לא פיללה האישה כי היא מדברת ישר אל ה'בעל דבר' בכבודו ובעצמו. אולם הוא הפריץ האסופי נתקף לשמע דבריה פחד ומורא ממה שיבוא עליו וימחר לעזוב את המקום, וכבואו אל ביתו אבד את עצמו לדעת. כן יאבדו כל אויביך ה'. כה חלפו הסכנות שארבו ליהודי הסביבה מבלי שאיש מהם ידע על כך ('מסוד שיח חסידים' עמוד 148).

***

דבר זה שלא כלו את כל זרעו של המן מְבוֹאֵר בספר הקדוש 'שמח משה' (פרשת תולדות): והנה פירשתי בפסוק (במגילת אסתר, ט' ט) 'בְּבִבְיָהּ לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם', על פי מה שמצינו (גיטין נו:): שמבני בניו של המן למדו תורה ברבים, הרי שלא כלו זרעו לגמרי, והטעם על זה דכתיב (שמות ב יב) 'יִגָּא כִּי אֵין אִישׁ עֵתִיד לְהַתְגַּיֵּר, עַל כֵּן יִגָּא אֶת הַמִּצְרִי וְגו' (שמו"ר פ"א כ"ט). ולכך באלו שראו ברוח הקודש שהיו בהם ניצוצות קדושות לא נגעו בהן, וידוע מה שפירשו וראיתי את דמעת העשוקים (קהלת ד א), דְּקָאָי עַל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה הַעֲשׂוּקִים בְּתוֹךְ הַטּוּמְאָה, וזהו שכתוב 'וּבְבִבְיָהּ', במקום בָּהּ לא שלחו את ידם לנגוע בהן. (הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום- פורים)

השבוע במדור:

לא לומר בפה תיבות הקריאה עם הבעל קורא פרשת זכור | נמחק השרטוט מהמגילה | קריאת המגילה לנעזרת במכשיר שמיעה | האם מקיימים מצוות משלוח מנות כששולח אוכל לא מבושל?

מִן פּוֹסֵק הַדּוֹר הַגָּאוֹן רַבִּי מֶשֶׁה שְׁתֵּרנְבוֹךְ שְׁלִיט"א מַח"ס תְּשׁוּבוֹת וְהַנְהוּגוֹת

ארכיון 'עוז והדר'

דעיקר התקנה היא לקרות לציבור והם שומעים אזי חובת הברכה על הקריאה לחוד, ואף בזמננו דהש"ץ קורא לציבור והעולה קורא עמו בלחש היינו טעמא כיון דסו"ס קורא עם הש"ץ שייכה ביה הברכה, משא"כ בד' פרשיות שיסודה הוא דין שיהיו הציבור קוראין ורק דאחד מוציא לכולם בתורת שומע כעונה יכול גם השומע לברך דהוא כהקורא. ויש לצדד שבד' הפרשיות ראוי לעולה לא לקרוא מס"ת, שבקריאתו לא מועיל לצאת לעצמו שאינו קריאה בציבור, ומקלקל מפני שמעורב קריאת הפרשה שיש בו דין שומע כעונה עם קריאתו, לכן ראוי לו רק לשמוע ודי בכך, ועיין היטב

בה"ל ר"ס קמ"א, ונראה שענין שלנו לא שייך לפלוגתת מרן הגרי"ז ס"ז צ"ל עם החזו"א זצ"ל במקום שצריך דיבור כמו במגילה שלא בזמנה אם קורא ממגילה שלו כשציבור קורין מיקרי קראה בציבור, עיין מועדים וזמנים ח"ב סימן קע"ג בהגה"ה שבמגילה אין חיוב של קריאה בציבור אלא רק צריך לקרוא בפני רבים ע"כ מועיל שכל אחד קורא לעצמו בציבור אבל בפרשת זכור צריך קריאה בציבור ושאיני.

ולפי דרכנו ראוי לשמוע הד' פרשיות מהבעל קורא ולא לסייע כלל לקרוא בפיו מחומש, ומה עוד שאפילו העולה לס"ת שצריך תמיד לקרוא ביחד עמו כן, שלא יהוי ברכה לבטלה וכמבואר בש"ע ר"ס קל"ו, הנה בד' פרשיות עדיף לשמוע לבד, ששומע כעונה אז בלי קריאתו כיחיד דלא מועיל לצאת לפי דברינו לעיל, וכ"ז חידוש שלא מבואר בפוסקים, והעתקתי מה שרשמתי בזה כהערה לבד ותן לחכם ויחכם עוד (ועיין בגר"א קל"ט ס"ג) שבכל קריאת התורה אין העולה צריך לקרוא בלחש מספר תורה רק מברך על השמיעה (דהוה כעונה).

וע"כ למעשה אף כי אנו נוהגין כהשו"ע, (ר"ס קמ"א) דאם אינו קורא עם הבעל קורא (הש"ץ) ברכתו לבטלה, ונימא שלש"ע אין לו לשנות גם בד' פרשיות וקורא עם הש"ץ בלחש, מ"מ לנוהגין כהגר"א שגם בכל קרה"ת אין קוראין עם הש"ץ אלא מברך על השמיעה דשומע כעונה, לדידיה נראה כמ"ש שבד' פרשיות יש לצדד שלא לומר עם הש"ץ ורק לשמוע ולכוין היטב להש"ץ וכמו שביארנו וצ"ב.

ודע שראוי לכוין או אפילו לומר בפה לפני ששומע קריאת פרשת זכור "הנני מכוין לקיים מצות עשה לזכור מעשה עמלק", וכן מבואר במנהגי בית א-ל שצריך לומר בפה מלא הנה אנו באים לקיים מ"ע זכור את אשר עשה לך עמלק, זכור בפה, והיינו הכוונה לצאת המ"ע ולא רק לפרשת זכור. וכן איתא במנהגי הח"ס שכיוון למ"ע של מחייבת עמלק (נראה שכיוון למ"ע של זכירת מעשה עמלק וזכרון מצות מחייבת עמלק) ומצות צריכות כוונה להמ"ע ולא לפרשה שקריאתה הוא חיוב בפני עצמו רק יוצאין בכך מ"ע דזכור אם כיוון לכך.

לא לומר בפה תיבות הקריאה עם הבעל קורא פרשת זכור

שאלה: הנוהגין לקרא בלחש עם הבעל קורא מתוך החומש, איך ינהגו בקריאת פרשת זכור ובשאר ד' פרשיות?

תשובה: נראה דאף אלו הרגילין לקרוא מתוך החומש את הפרשה בלחש ביחד עם הבעל קורא, הרי במפטי"ר בד' פרשיות לא יעשו כן, ויש לחוש דלא יצאו בזה חובתן בקריאה וכמו שנבאר, שבמ"ב (קמ"ו ס"ק ט"ו) מביא שיטת השל"ה והגר"א בכל קריאת התורה שאסור לקרות מחומש ולשמוע מש"ץ, ולא נתבאר הטעם, ונראה הטעם ע"פ חידוש המ"ב בשעה"צ קס"ז (ס"ק מ"ג) שאם ברך על נטילת ידים וגם שמע מאחר ברכת המוציא לא עדיף מהמברך עצמו שאם הפסיק באמצע בדברים אחרים לא יצא, ודבריו חידוש הם, דלכאורה אדרבה אפשר בשניהם לשמוע ולברך, עכ"פ מבואר מזה דס"ל דשומע כעונה ואי אפשר להיות כעונה ממש בזמן שהוא מברך באותו רגע ברכה אחרת ולכן לא מועיל ולא יצא.

ולפ"ז נראה להמשיך ולהוסיף על דבריו, ונימא ששומע כעונה חידוש כשאינו אלא שומע, אבל כששומע מקורא מס"ת שמועיל לצאת, ואומר גם כן באותו זמן מחומש קריאה שאינה מועלת, לא מועיל מדין שומע כעונה, שאם הוא כעונה, יש כאן בבת אחת שתי קריאות מנוגדות המועיל ואינו מועיל, וזוה לא קבלנו דין שומע כעונה, שעיקרה אינה אלא שומע לבד דיצא, וזהו ממש כדברי השעה"צ שאין יוצא בשמיעת המוציא הואיל והפסיק אז בדיבור בתוך השמיעה.

וזהו היסוד לשיטת הפוסקים שבשעת קריאת התורה אין לקרוא לעצמו מחומש, שמקלקל שאין דין שומע כעונה, אבל גם לרוב הפוסקים שיכול לקרוא מחומש היינו דוקא בכל קריאת התורה, שיוצאין בלי דין שומע כעונה, דעיקר מצותה רק שמיעת הד"ת ואין צריך שיהא חשוב כעונה בזה שפיר יכול לשמוע ולקרוא, אבל בפרשת זכור ופרה, (שבמק"א ביארנו שלכתחילה הדין כן גם בכל ד' פרשיות), שיסוד המצוה היא הקריאה, ויוצאין מדין שומע כעונה, הדרא לסברא דילן שאין לקרוא מחומש ולשמוע מס"ת שמקלקל ולא אמרינן שומע כעונה, ואם כי זהו דבר חידוש ופלא, יש לקיים הדברים גם ע"פ לשון המחבר שם (קמ"ו) שמביא דלקרות בשעת קריאת התורה מותר, מלבד פרשת זכור ופרה, ולפי הסברא דילן א"ש בפשיטות החילוק שבהם שומע כעונה דוקא מועיל ולכן אם מעורב קריאתו לא מועיל עם שומע כעונה וכה"ג לא מהני.

ואלולא דמסתפינא אמנא חידוש טפי, שאפילו העולה לפרשיות אלו לא יקרא בלחש עם הבעל קורא, וטעם הדבר דלכאורה תמוה מה מועיל קריאת הקורא בלחש דלא ליהוי ברכה לבטלה, והלוא הברכה היא על תקנת הקריאה בציבור והציבור אין יוצאין בכך, רק נראה דבקריאת התורה אין הגדר שומע כעונה, (עיין ספר ציונים לתורה לר"י ענגיל) אלא יוצאין בשמיעת דברי תורה והמצוה היא השמיעה גופא, ועל זה אין ברכה כמבואר בירושלמי פ"ג דמגילה, ולכן בתקנת דקריאת התורה תקנו שיקרא גם לעצמו שתהא גם קריאה ושפיר שייך הברכה, אבל בד' פרשיות דמועיל מדין שומע כעונה, יכול לברך על השמיעה כעונה לבד וכמבואר בירושלמי.

ואף שבכל קריאת התורה אף דאי"צ לתורת שומע כעונה, מ"מ כיון דשומע יש כאן שומע כעונה וכמבואר בסוכה לח: דילפינן דין שומע כעונה מקריאת תורה לפני יאשיהו ואחשבי' קרא דיאשיהו קרא ע"ש, מ"מ י"ל כיון

נמחק השרטוט מהמגילה

שאלה: מגילה ישנה שנמחק בה השרטוט בכמה שורות, האם כשרה.

תשובה: לכתחילה ישרטט בה שוב במקומות החסרים, כנראה מדברי הרעק"א (שו"ת נ) שהשרטוט בצרך לא רק לשעת הכתיבה "בעני שיהיה השרטוט מתקיים, ואינו תלוי בשעת הכתיבה דווקא". אכן אם נמנע מלשרטט מגילה ישנה מחשש שמא תיקרע, אין לקרוא בה לכתחילה.

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הוראה הכללי ירושלים גאב"ד מרכז פתח תקוה

ארכיון 'עוז והדר'

קריאת המגילה לנעזרת במכשיר שמיעה

שאלה: אינה שומעת אלא רק בעזרת מכשיר שמיעה, כיצד תנהג בקריאת מגילה.

תשובה: צריכה לקרוא לעצמה, ואם חוששת שתטעה בהגיית מילים ותשתנה משמעותן, יקרא לידה אחר היודע לקרוא, ותשמע ממנו, ושוב תקרא לעצמה.

ביאור הדברים: מכשיר שמיעה אינו מגביר של גלי הקול כלל, אלא קרני חשמל הנוצרים מהקול, המכשיר קולטם ומייצר מהם קול אחר, כעין רמקול. וממילא אינה שומעת את קולו של הקורא, אלא קול חדש המיוצר על ידי המכשיר.

והוא כקריאת מגילה ממוסך המקריב בשידור חי צילום של מגילה כשרה שאין זה כקריאה מתוך הכתב, כך בדיוק הוא הרמקול, שבשניהם קרני חשמל היוצאים מהקול או התמונה נקלטים במכשיר המייצר מהם תמונה או קול חדשים.

ואמנם יכולה להוציא עצמה בקריאה, כמבואר בשער הציון (תרפט, טז) "אם אין לה מי שיקרא לפניה, בוודאי תוכל לקרוא בעצמה". ואף שאינה שומעת תקרא לעצמה, כפי שאיש שאינו שומע קורא לעצמו (ביאור הלכה שם ד"ה חרש).

אמנם נראה שלא תברך, מחשש לדעת הבה"ג (הובא בפרי מגדים שם בסוף הסימן) שאישה אינה חייבת בקריאה אלא רק בשמיעה. ולדבריו אשה שאינה יכולה לשמוע (למרות שיכולה לדבר) פטורה לגמרי משמיעת מגילה, וכחשר המדבר ואינו שומע שפטור ממצות שופר, מפני שעיקר המצוה היא השמיעה.

ובעיקר דין 'מכשירי שמיעה' יוצא מגדר הרגיל הוא אריכות מכתבו הברור של הגאון הגרש"ז אויערבאך (הובא בהליכות שלמה תפילה רסד) "אם כי אין אני רגיל כלל להתעקש ולומר קבלו דעתי, בכל זאת בנדון דידן הדבר הוא פשוט וברור אצלי כביעתא בכוחא, והחולק על זה איננו יודע כלל מה טיבו של כלי זה. ומצטער אני שאין אני ממלא בזה את חובתי לפרסם איסור זה בשער בת רבים שאין יוצאים בשמיעה זו שום דבר שחייבים לשומעם מפי אדם". והרחיב בזה במנחת שלמה (קמא א, ט הערה 4).

ולאחר שהתעמק רבות במכשיר שמיעה שהותקן לאמו, היה קורא לפניה בפורים את המגילה כשהיא אומרת אחריו מילה במילה מתוך המגילה הכשרה (עדות בנו הגרא"ד אויערבאך).

ואף האגרות משה (אורח חיים ב, קח) הסיק: "כיון שלא ברור להיתר, והוא ענין חדש בכלל יש למחות כדי למונעם מלרדוף אחרי חדשות אחרות שלהוטים בזה במדיניות אלו".

הרי שכפי שפשוט שהשומע קריאת מגילה מהקלטה בוודאי לא יוצא ידי חובה, כך לא יוצא מי ששומע במכשיר שמיעה (הרחבנו בזה בציוני הלכה תפילה שכ הערה כו).

האם מקיימים מצוות משלוח מנות כששולח אוכל לא מבושל?

שאלה: האם מקיימים מצוות משלוח מנות כששולח אוכל לא מבושל?

תשובה: בפרשת תצוה (כט, כו) "וּלְקַחְתָּ אֶת הַחֶזֶה מֵאֵיל הַמּוֹלָאִים אֲשֶׁר לְאֶהֱרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְנוּפָה לְפָנֵי ה' וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה", יש לחקור האם במצוות משלוח מנות בפורים יכולים לשלוח דברים שאינם מבושלים או

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א ראש כולל צאנז בבית שמש ומח"ס מעדני אשר

דילמא דברים שאינם מבושלים אינם נקראים בשם מנות ואינו יוצא בה ידי חובתו.

מעדני אשר: לכאורה מהא דכתיב בפסוק הנ"ל על החזה שזה נקרא מנה, חזינו להדיא דאפילו דבר שאינו מבושל נקרא מנה, א"כ ה"ה לגבי מצוות משלוח מנות מקיים המצוה אף באוכל שאינו מבושל.

הנה במשך חכמה בפרשת תצוה כתב ד"מנה" יקרא דבר המתוקן כל צרכו, כן במשלוח מנות צריך להיות מבושלין כל צרכו, לכן כאן שהסומכין היו אהרן ובניו, הם היו בעלים מהקרבתו, וזכו בהקרבתו מחיים, אבל משה לא סמך, שאין סמיכה אלא בבעלים (מנחות מ"ב א') והוא לא זכה בהקרבתו מחיים, רק כשנזרק ונקטר האימורים היה "מנה" כל צרכו, לכן כתוב "והיה לך למנה", שאימתי יהיה לך, כשהוא מתוקן ומותר לאכילה, ומשולחן גבוה זכית בהחזה, דהיה צריך להיות נקרב כמו שוק לגבוה, לכן הניף אותו משה, שאז היה הוא הבעלים בהחזה, ובמשנה ביצה י"ד עמ' ב' אין משלחין אלא מנות וכו'.

הגאון הנצי"ב בספר העמק שאלה (סימן ס"ז אות ט') הוכיח כן מהפסוק הנ"ל ולקחת את החזה, והנפת אותו תנופה, והיה לך "למנה" והוא לקחו חי ולא מבושל, דגם דבר שאינו מבושל נקרא מנה.

וכן כתב בשו"ת שאלת יעקב סימן ס"א אות א' דמפסוק הנ"ל מוכח להדיא דמקיימים מצוות משלוח מנות אף באוכל שאינו מבושל.

והנה במגן אברהם (סימן תרצ"ה ס"ק י"א) כתב בשם מהר"ל דיוצא משלוח מנות בפורים רק במאכל מבושל.

ובפרי מגדים (אורח חיים משבצות זהב סימן תרצ"ה ס"ק ד') העיר: דמהא דכתב הט"ז על מה שכתב המחבר שם חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, וכתב וז"ל ולא בגדים או שאר דברים, משמע דבאוכל יוצא אף שלא מבושל.

ובפרי חדש (אורח חיים סימן תרצ"ה אות ד') כתב שמשלוח מנות חיים לא ישלח, אך שחוטין חייני ישלח, משמע לכאורה שיוצאים מצוות משלוח מנות אף באוכל שאינו מבושל.

ובשו"ת שבט סופר (אורח חיים סימן כ"ג) כתב מצינו דמנות מקרי נמי בחי, אם כן יצא אף באינו מבושל כדמשמע ג"כ מפשטות דברי רמב"ם שכתב מנות בשר ותבשיל ומיני מאכל.

ובמשנה ברורה (סימן תרצ"ה ס"ק כ') כתב ובעיני שיהיה מין אוכל המבושל ולא בשר חי דמשלוח מנות הראוי מיד לאכילה משמע, ויש אומרים דכיון שהוא שחוט וראוי להתבשל מיד שרי.

ובשו"ת דובב מישרים (חלק א' סימן צ"ב) הקשה על המגן אברהם דסבירא ליה דבעינן דבר הראוי לאכילה: מהא דמבואר בגמ' מגילה (דף ז') דרבה שדר ליה למרי בר מר מלא כסא קמחא דאבשונא, וברש"י ד"ה דאבשונא דהוא קמח מחיטין שנתיבשו בתנור, דקשה דבגמ' פסחים י"א איתא דבקמח וקלי לא חיישינן שמא יאכל דאין אלו ראויין לאכילה ומשום הכי לא גזרינן שמא יאכל, וא"כ איך יצא בזה משלוח מנות לפ"ד המג"א, ויהיה לפ"ז ראייה לדעת הפרי חדש דחולק על המגן אברהם, וסבירא ליה דיוצאין משלוח מנות בבשר חי.

הגה"צ רבי דניאל פרוסטיץ זצ"ל

ראב"ד פרעשבורג - ו' אדר תר"ו

רבי דניאל נולד בשנת תקי"ט לאביו רבי בנימין זאב זצ"ל, היה ראב"ד בעיר פרעשבורג בתרופת החתם סופר במשך חמישים שנה.

הכתב סופר העיד עליו בשם אביו מרן החת"ס כי כבר בימי נעוריו היה מפורסם בגדלותו בתורה ובצדקותו. היה מקורב מאוד לרבו מרנא החתם סופר וסייע לו בהנהגת הקהילה בפרעשבורג. קהילות רבות הציעו לו לכהן אצלם כרב, אולם הוא נשאר עד סוף ימיו בפרעשבורג.

בשנת תר"ו שש שנים לאחר פטירת החתם סופר, נסתלק לגנוזי מרומים בהיותו בן שמונים ושבע שנים.

בהלווייתו הספידו הכתב סופר אבד"ק פרעשבורג, על מצבתו נכתבו התוארים: איש אלקים, תפארת הדור, נזר החכמים, צדיק נשגב, סיני ועוקר הרים. חיבר ספר מחנה דן עמ"ס פסחים. נטמן בצמוד לקברו של רבו מרנא החתם סופר בעיר פרעשבורג.

יבוא תלמיד אצל רבו

שמעתי מפי תלמיד חכם זקן אחד, כי ידוע שהגאון רבי דניאל פרוסטיץ הראב"ד פרעשבורג ז"ל נטמן סמוך אצל אבו מרן החתם סופר ז"ע, והוא היה האחרון שהניחו בבית החיים הישן. ובאותו היום שנפטר כשרצו בני החברה קדישא לחפור לו הקבר אצל איש קדוש מרנא הנ"ל, לא היה ביכולתם, כי נתכווץ מדת היבש, ולא היה מקום בשום אופן שבעולם, ונתקבצו עשרה אנשים, והפשיטו וחלצו מנעולים ותקעו בשופר שם ביה"ח ואמרו בקול רם: פנו מקום לצדיק שיבוא לבית מלונו ומשכבו, ומיד נתרחק מדת הקרקע, והניחו שם את הגאון רד"פ ז"ל.

(זכרון למשה דף קנ"ב)

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע

ז' אדר ב' תקפ"א

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע נולד בשנת תקי"א בברכת מרן הבעש"ט הק', שהתאכסן לפני כן בסערענעטש בבית אביו הרבני הנגיד ר' משה יחזקאל ואמו מרת רייזל ע"ה, וברכס בן שיאיר את העולם.

עוד בילדותו כשהיה רועה, כאשר הרה"ק רבי לייב שרה"ס ראהו והכיר בנשמתו הגבוהה, קרבו אל הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע. בצילו עלה ונתעלה במעלות התורה והחסידות.

כשביקר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק בניקלשבורג העיד עליו שהוא ראוי להיות רבן ומדריכן של ישראל. אח"כ הסתופף בצל הרבי ר' אלימלך ועוד מצדיקי הדור.

בשנת תקמ"א הוכתר כאב"ד קאלוב וגליל שאבאלטש בהונגריה. שם הקים עולה של תורה וחסידות והוציא יקר מזולל, רבים הסתופפו בצילו כשהוא מנחיל להם דעת ויראה טהורה.

נודע כעמוד העבודה בשלהבת קודש, ובעבודת השירה והזמרה בדרגה גבוהה, כן נתפרסם כפועל ישועות.

נתבקש לישיבה של מעלה בז' באדר ב' שנת תקפ"א ומנוחתו כבוד בקאליב.

המקום נעשה לתל תלפיות והמוני חסידים ואנשי מעשה היו מגיעים לציון הק' ביומא הדילולא להיוושע בדבר ישועה ורחמים.

תיקוני נשמות המוגלגלים בעופות בשבת במנחה

בתו של הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א סיפרה לאביה הנהגה מופלאה שראתה אצל חותנה הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זיע"א. היה זה ביום שבת קודש אחר הצהריים, בשעת מנחה, והרה"ק מקאליב לקח בידו פרוסת חלה גדולה ויצא לחצר ביתו, שם הסתובבו אווזים לבנים, הוא קרא לאווזים וכשהם התקבצו ובאו אליו פירר להם את פרוסת החלה לפירורים והם אכלו, כשבאותה השעה היה הרה"ק מקאליב מזמר להם את שירי הידועים. שמע הרה"ק מזידיטשוב את דברי בתו והסביר לה את סוד הדבר: העופות האלו יש בתוכם נשמות גבוהות מאוד, והרה"ק מקאליב תיקן אותם בשעה זו של שבת במנחה, שהיא עת רצון מיוחדת, בכך שהאכילם את החלה ממאכלי השבת. סיים הרה"ק מזידיטשוב ואמר: אשרי עין ראתה זאת.

(ספיר ויהלום פרי' וזאת הברכה פ"ב - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הגה"ק רבי שמואל שמעלקא קליין זצ"ל אבד"ק סעליש בעל 'צורו החיים' - ט' אדר תרל"ה

"לומדים רחוקים, תורה אחת"

ובהיותנו בזה אוסיף גריגר נחמד בנושא - איתא במשנה (אבות פ"ג מ"ב) שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה ביניהם, שנאמר (מלאכי ג, טז) אַז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיְקַשְׁבוּ ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתַּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ. ויש להבין אומרם לשון "נדברו" ולא אמרו "ידברו".

וראיני לפרש מהגה"ק רבי שמעלקא מסעליש זי"ע בעמח"ס צורו החיים - תלמידו של זקני הגה"ק רבינו שלום חריף זי"ע אבד"ק לאקענבאך בעל דברי ר"ש - כי יש היושב בדד ולומד תורה ועולה בדעתו קושיא חמורה ואין לו פתרון ליישבה, והנה במקום אחר בעולם יושב איש יהודי ולומד תורה ועוסק באותה הסוגיא עצמה, ועולה על דעתו סברא ישרה אשר על פיה יתישב לנכון אותה קושיא חמורה, ברם הראשון נשאר בקושייתו כי אינו יודע את סברת השני, ואילו זה השני בעל הסברא אינו יודע את הקושיא המתיישבת לנכון על פי סברתו שחידש, ונמצא שכל אחד מהם תורתו אינה שלימה, כי זה יש לו קושיא בלא תירוץ, וזה יש לו יישוב נכון בלא

הגה"ק רבי שמואל שמעלקא קליין מסעליש התפרסם מאוד כפועל ישועות, וכל ישועותיו היו קשורות בלימוד התורה. היה אחד ומיוחד מגדולי ומאורי הדורות אשר בלט בשיעור קומתו וכלל בקדושת תורתו עבודת הקודש וגמילות חסדים להיות פועל גדולות וישועות בקרב הארץ. יחיד היה לקבל תואר "ראת השם" מאת החתם סופר, ואדמו"ר בעל הדברי חיים מצאנז שלח אליו חולה שיפעול לו ישועה בדרך נס, ואמר עליו שהוא חריף והפוסק והמקובל הגדול.

האדמו"ר בעל הישמח משה זצ"ל הגיע אליו לשבת בעודו צעיר לימים והלביש לו השטר"מיל שלו, אמר עליו שלומד תורה לשמה ולו נאה לדרוש. ואדמו"ר בעל הייטב לב זי"ע היה אתו בידידות ושלח את בנו בעל הקדושת יו"ט לקבל ממנו היתר הוראה וסמיכת חכמים.

רבי שמואל שמעלקא זי"ע נולד במחוז סילאדי לאביו רבי יוסף, ולמרות שהגיע לפרשבורג כדי ללמוד בישיבת החתם סופר, לא נשאר שם והלך ללאקענבאך ללמוד אצל רבי שלום אולמאן ובנו רבי שלמה זלמן אב"ד מאקאווא. כיהן כאב"ד באלקאני, וחוסט ובשנת תר"כ התקבל כאב"ד סעליש בה כיהן עד לפטירתו. ביום ט' אדר ב' שנת תרל"ה.

הקושיא שיכול להלביש עליה את הסברא. ברם כאשר תורתם של שני תלמידי חכמים אלו עולה לפני הקב"ה, הנה הקב"ה כביכול שומע את קושייתו של זה ואת תירוצו של זה ומחברם יחד ועושה מהם תורה שלימה, וכותבו בספר זכרון לפניו וכל אחד מקבל את שכרו משלם, כמי שהעלה תורה שלימה ואמיתית.

והיינו "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו", ולא אמר "ידברו", כי יראי ה' אלו שאינם יודעים ומכירים איש את רעהו, ממילא לא יתכן שידיברו זה עם זה, אבל "נדברו" כאילו מעצמם, שקושייתו של זה מתאימה ליישבה לפי סברתו של זה, והנה "ויקשב ה' וישמע", את תורתם של שניהם, שהם רק חצאי דבר, "ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו", הוא הספר שלפני הקב"ה בו כתובים חידושי תורה שנתחדשו על ידי בני ישראל בעולם הזה, והנה באותו ספר נזכרים שניהם לטובה, זה מקשה וזה מפרק, ומשניהם יחד מתקלס עילאה ונעשתה תורה שלימה".

(הגה"צ רבי נתן גשטטנער זצ"ל - שיחות מלוא

מלכה)

הגה"ק רבי חיים יוסף דוד אזולאי זי"ע מנן החיד"א - י"א אדר תקס"ו

ביותר בארצות המזרח, בבקשה שיקבל על עצמו את כתר הרבנות בעירם, אולם הוא מיאן לזאת, על אף כל הלחצים שהופעלו עליו.

בשנת תקכ"ד נשלח שנית מטעם חכמי ירושלים לקושטא שבטורקיה, בהגיעו למצרים הגיעה אליו ידיעה מירושלים כי השליחות בוטלה, והוא נשאר שם, כשהוא ממונה בעל כורחו כרבה של קהיר למשך חמש שנים.

בשנת תקל"ג, שלחוחו חכמי חברון בשלישית למען עניי עירם שסבלו אז חרפת רעב, עקב מלחמות שהתחוללו באותה עת. בנסיעותיו לטובת עניי ארץ ישראל לארצות שונות, נפגש עם גאוני התורה ברחבי העולם, וכן ביקר בספריות בהן גילה ספרים נדירים, מהם שילב וציטט בספריו הרבים בזכרונו הפנומנלי.

כשהגיע במהלך נודדיו לליוורנו שבאיטליה, הציע הנדיב רבי אליעזר חי שאלתיאל ריקאנטי, לסייעו בהדפסת ספריו הרבים ולהחזיק עבורו ישיבה, בה יעסוק בתורה בשקט ובשלווה. החיד"א נענה להצעה והשתקע בביתו, כשהוא כותב, עורך ומדפיס את ספריו הנפלאים ומלאי החכמה.

בזמן זה הוא דחה את הפצרות בני הקהילה שיסכים לקבל את נזר הרבנות בעיר. כן נשלחו אליו אגרות בקשה שיקבל על עצמו את רבנות אמשטרדם צפת ואנקונה, ובאחרית ימיו אף בקשוהו להתמנות כראש הרבנים לארץ ישראל, אולם לכולם סירב, כשהוא כותב בענוותנותו המופלאה, "כי מכיר אני את ערכי" וכו' וקצה נפשי בזה" (מדבר קדמות).

כל שנותיו השתוקק החיד"א לשוב לארץ הקודש, כפי שהיה כותב תדיר במכתביו בכל עת מצוא, אולם בכל פעם שהתכוון לנסיעה, נוצרה איזו הפרעה, שעכבה אותו מלממש את רצונו, כגון מגיפות, סערות, ומלחמות.

החיד"א נסתלק בליוורנו בליל שבת קודש פרשת זכור י"א אדר תקס"ו. בשנת תש"כ, הועלה ארונו להר המנוחות שבירושלים, שם הוקם אוהל על קברו, זיע"א.

בספריו ביטל כל ספרי המינות

כתב בספר "אהל אלימלך" (אות רפא): "בעת אשר נולדה ההשכלה על ידי רמ"ד (=ר"שע מ'שה ד'עסוי) בברלין, אמר מנן הרבי ר' אלימלך זי"ע כי בעת אשר גבר הסטרא אחרא ורמ"ד בא לעולם, את זה לעומת זה עשה אלקים, ושלחו לעולם את מנן הגה"ק החיד"א ז"ל! ואמר בזה הלשון: "שם באיטליא יש צדיק אחד גדול אשר על ידי חיבוריו הטהורים מבטל כל ספרי המינות, ומי יתן והיה לבבם של ישראל לשקוד על דלתי ספרי החיד"א, לא יזיזו אותם כלום מאמונתם". ומאוד הפליא את ספרי "ברכי יוסף" על ד' חלקי שולחן ערוך, וספרי דרושים "ראש דוד" על התורה..."

"שער יוסף".

בשנת תקי"ג והוא בן עשרים ותשע שנים, שלחוחו חכמי ירושלים לאירופה המערבית, למען עניי העיר העטופים ברעב, שליחות שהתארכה חמש שנים. שם בהיותו בן עשרים ותשע כאמור, הוציא את ספרו הראשון "שער יוסף" בליוורנו. בשנת תקי"ח, שב לארץ הקודש והצטרף לבית דינו של רבי יהודה נבון בנו של המחנה אפרים, כן נמנה בין חבורת המקובלים "אהבת שלום", בראשות רבינו שלום שרעבי זיע"א.

כבר בשנת תקכ"א, פנו אליו חכמי וראשי קהלת קושטא, שהיתה בזמנו הקהילה החשובה והגדולה

רבינו חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל, נולד בחודש סיון שנת תפ"ד בין חומות ירושלים עיר הקודש. לאביו רבי רפאל יצחק זרחיה זצ"ל, שהיה נינו של רבי אברהם אזולאי זיע"א בעל "חסד לאברהם", מגדולי המקובלים בדורו, שהתגורר, פעל ואף נטמן בעיר הקודש חברון. ואילו אמו היתה בתו של הרב החסיד המקובל רבי יוסף בייאלי זצ"ל, שהגיע מאשכנז בעליית רבי יהודה החסיד זצ"ל.

כבן שש שבע, החלה רוח ה' לפעמו, הכיר את בוראו, ויכר יוסף בדיעת בית רבו, לא ימיש מרחובה, ויט שכמו לסבול, בקי בהטיה, יושב אהלים, כותב עליו אביו בהסכמה לספרו הראשון

בס"ד

לְאֹד בְּאֹד הַחַיִּים
בְּכָל עֵת • בְּכָל מְקוֹם

החפיה עם ביאור משולב

מחיימה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הרה"ק רבי נפתלי צבי הברשטאם זי"ע האדמו"ר מבאבוב - י"ב אדר ב' תשס"ה

א' לעבעדיגע' ספר תורה

בשנת תש"ג בעת ששהה רבינו עם אביו בגיטו בוכניה, שאלו יהודים בגטו את כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא ביום שמחת תורה, מה נעשה עם שמחת יום זה? כשאין להם ספר תורה. הניח כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא זי"ע את ידו על הנער 'נפתלי צבי' שהיה בגיל בר מצוה, ואמר להם פה יש לכם ספר תורה, זה ס"ת חי, הוא עוד יאיר את כל העולם. אח"כ הרימו כ"ק מרן מהר"א זי"ע מבעלזא בעצמו על זרועותיו ורקד עמו בהתלהבות עצומה.

(הילולא קדישא - שיף)

נתקיים בו מאמר חז"ל כל הבורח וכו' ואלפים מבני ישראל גם כאלו שלא נמנו על עדת חסידיו, נהרו לשולחנותיו ונהנו ממנו עצה ותושייה כשהוא משפיע ישועות רבות, בהרעיפו טללי ברכה וישועה לכל מבקשי ברכותיו.

כל ימי חייו שווים לטובה, אף בשנותיו האחרונות לא גרע מעבודתו הקדושה במסירות נפש, על אף חולשתו הרבה המשיך לנהל את העדה הקדושה. כשנה טרם פטירתו חלה רבנו, וכל כלל ישראל הרבו בתפילה ובתחנונים לרפואתו, עד שבא יום יום י"ב אדר ב' תשס"ה בו נגזרה הגזרה ונשבה ארון הקדש. הלווייתו התקיימה במעמד רבבות אלפי ישראל, נטמן בבית הקברות בניו ג'רסי, ליד אביו הקדוש.

אורו של רבינו זרח ביום כ"ה אייר תרצ"א בבית אביו הרה"ק רבי שלמה הברשטאם מבאבוב זי"ע, תחת עינו הפקוחה של זקנו הקדושת ציון זי"ע, ה"ד שקראו על שם זקינו, הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע. זקינו אהבו ביותר, הראהו אותות אהבה וחיבה, וגידלו על ברכיו. למרות גילו הרך, זכה באותן שנים לרכוש מפי זקינו תורה ויראת שמים, חכמה ודעת.

בהיותו בן תשע שנים, פרצה מלחמת העולם השנייה, בה נהרגו אמו אחיו ואחותו הי"ד. אותן שנים נתגלו בנפשו עוז ותעצומות כוח. סבו הי"ד נפרד ממנו טרם לכתו לגיא ההריגה באומרו, 'נפתלי לך בעקבות אביך', זאת שמר כצוואה כל ימיו.

כאשר בימי שהותו בגיטו בוכניא חפשו אחר ספר תורה ולא מצאו, הורה עליו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא, "הנה לכם ספר תורה חי שעוד יאיר את העולם", ויצא עמו בריקוד נלהב.

בערב שבת קודש בהעלותך תש"ג, נעצר רבינו עם אביו אחר שהבריחו את הגבול לסלובקיה בעיר ניימארק, ונכלאו בבית הסוהר עד למחרת בבוקר. הרשעים זממו להוציאם להורג, וראש הגסטאפו רצה לדעת תחילה מי הבריחים, אולם על אף הייסורים הנוראיים, לא מסר אביו את שמות המבריחים שסייעו בעדו.

אביו הגדול חזקו בליל שבת דברי אמונה והכינו לעלות בסערה השמימה על קידוש שמו יתברך, שכן הנאצים איימו להוציאם להורג למחרת. לבסוף יצאו בדרך נס ממלתעות הרשע, ונשארו לפליטה להחיות עם רב.

אחר תלאות רבות הבריחו את הגבול לרומניה והגיעו לבוקרסט, שם עלה ביד ראשי ארגוני היהודים להתפשר עם ראש הגסטאפו בעד הון תועפות לתת רישיון לשלוש אניות עם כאלף יהודים לצאת מרומניה לקונסטנטינופול. הרבי השקיע מאמצים רבים ולא חסך בכספים, עד שהכניס את רבינו לרשימת הנוסעים.

בארץ הקודש שם פניו לשיבת סלונים, בה נתעלה בתורה ובחסידות, והתמדתו הייתה לשם דבר. באותם ימים התקרב לגדולי ירושלים, הרה"ק רבי מוטל סלונמער, רבי אהרן מבעלזא, הבית ישראל זי"ע ועוד, כולם הללוהו ושבחוהו על מדרגותיו הנעלות ומידותיו התרומיות.

בשנת תש"ז כאשר אביו הרבי הגיע לחופי ארה"ב, והחל להקים מחדש את קהילת באבוב, ביקש את רבנו שיבוא ויעזור בהנהגת הישיבה.

אחר החגים תש"ח הגיע רבינו לארצות הברית, נכנס לשיבתו הרמה של אביו, והמשיך בלימודיו ביתר שאת ויתר עוז, כשבד בבד עמד לימין אביו ומסר שיעורין תמידין כסדרן להחיות רוח שפלים. מני אז עמד לצדו בענייני הקהילה, כשהוא מעורב בכל ענייני הכלל והפרט. בהמשך נפל על כתיפיו עול ניהול המוסדות בכל רחבי העולם, עד יומו האחרון עלי אדמות.

בשנת תש"ס עת נסתלק אביו הקדוש לשמי מרום, הוכתר לממלא מקומו, כאן התגלה שגב נפשו הטהורה כאשר הנהיג את עדת חסידיו,

מקרא מפורש
מלאכת מחשבת

מ"ח כרכים

266 ש"ס בלבר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים

לימוד משניות

ספרד בפרודור בית הכנסת בקראקא. אמר לה: היום למדתי משניות לפני התפילה, הריני נותן לך אותן במתנה, אולי יואילו לתיקונך, כי כידוע 'משנה' אותיות 'נשמה'. יצאה הנשמה מלפניו ולא שבה עוד. נפעם בעל המאור ושמש' וסיפר על כך לחבריו, תלמידי הרה"ק הנועם אלימלך זיע"א. אמרו לו חבריו: האם לא ידעת שכח המשניות הוא כה גדול שבמשנה אחת יכול היית לתקנה, ולא היית צריך לתת לה במתנה את כל המשניות שלמדת.

***

הרה"ק ה'אהבת ישראל' זיע"א למד פעם משניות, ואחד נכנס ושאלו: האם גם הרבי לומד משניות. וענה: אכן כן, שאינו רוצה לחכות שהבנים ילמדו משניות על נשמתו ואני לומד עכשיו בשבילי ('כנסת ישראל' עמוד תקיז).

***

על הפסוק (שמות כח ג-ה): 'וְאֵתָהּ תְּדַבֵּר אֶל כָּל חֲכָמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתֵי רֹחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנָו לִי. וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶרֶת וּמַעֲלֵל וּכְתֹנֶת תְּשַׁבֵּץ מְצַנְפֶּת וְאַבְנֵיט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָדָּה וְלִבְנָיו לְכַהֲנָו לִי. וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, פִּירַשׁ הַרְהַ"ק ה'אביר יעקב' שיש בכאן רמז על מעלת לימוד המשניות שהוא פועל גדולות ונצורות בעולמות העליונים.

ואלו דבריו בספרו 'פתוחי חותם': אפשר לרמוז, דידוע (זוהר הקדוש, ח"ב רנד.) דמיכאל הוא השר של ישראל, והוא המלאך המלמד עליהם זכות, ובאמת על ידי מעשים טובים של ישראל - הוא מתעלה, ועל ידי מעשים רעים - נחלש כוחו. וידוע ('עץ חיים' שער כט פ"ג) דהמלאכים הם בעולם היצירה, ולפיכך לימוד המשנה הוא נותן כוח במיכאל השר של ישראל, שהוא בעולם היצירה. וזהו כוונת הפסוק 'ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה', שהם יודעים לקרות ולשנות, 'ועשו את בגדי אהרן' הם שילמדו ששה סדרי משנה כדי לעשות עזר וסיוע לאהרן, שהוא מיכאל כהן גדול למעלה, וזה 'כדי לקדשו לכהנו ל'. 'ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט', ששה דברים הם, ד'כתנת תשבץ' אחד הם, וששה דברים אלה רומזים לששה סדרי משנה, לפיכך יהיו זהירים כדי שיעשו בגדי אהרן, שהם הששה סדרי משנה, כדי לקדשו לכהנו ל'. וכיון שיעשו כך, בזה מתקנים שש קצוות דמלכות דיצירה, והיא משפעת עליהם משש קצותיה אלה. וזהו שכתוב 'והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש', ששה דברים נרמזו כאן, ד'תולעת שני' נחשב לשנים, רמז לשש קצוות דמלכות דיצירה המשפיעים. וזהו שכתוב 'והם יקחו', דהיינו, הם יקחו שפע השש קצוות.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בחורף האחרון לימי חייו של הרה"ק רבי צבי אלימלך מבלוזוב זיע"א נכנס אחד מזקני החסידים לחדרו ומצאו משנן משניות בעל פה, כדרך של תינוקות של בית רבן, ותמה על המחזה. אמר לו הרבי, בעוד שהוא מכה כל העת על פיו כאומר בשורה רע, הנני ואגלה לך פשר דבר: הנה מתקרב היום, היום הנורא, בו רואים את המלאך הגבוה מן הארץ ועד לרקיע, והוא מבקש לפתות את האדם ברגע האחרון של חייו. הרבי לא פוסק מלהכות על פיו בכל עת דברו, וממשיך ואומר: ודע לך שכל הפחדים והמוראים שיש לו לאדם בחייו אינם מגיעים לאותו פחד שיש באותה שעה, ואז מי שיודע עשרה פרקי משניות בעל פה אינו פוחד ממנו כלל.

***

קראקא עיר של מתנגדים היתה. והרה"ק ה'מאור ושמש' זיע"א ביקש להתפלל בה בנוסח ספרד, על כן התפלל בפרודור בית הכנסת, ובאה אליו נשמה אחת לבקש תיקון. ואמר לה: איני יודע לתקן נשמות, לך לגדולים ממני. אמרה לו: הלא נתנו לי סימן שאבוא אל המתפלל בנוסח

בס"ד

בבל זמן זעית

נ"ד ברכים
266 ש"ה בלבר
במקום 585 ש"ה

כי לא תישבה

הק לישראל
המסורה
היהודית

הק לישראל
המסורה
היהודית

עזרא ושמון

טוהא הרה טבעל פה מילה שטויה במי בל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ש"ה ג'תתק"ך

המותר והאסור לעשות לאור הנר בשבת

שנוסח התפלה שגור בפי כל ואין צריך עיון גדול, וממילא לא חיישינן להטייה. [מ"ב שם סק"ח].
ב. כבה האור בביתו, מותר לברך ברכת המזון מתוך הסידור לאור הנר, כיון שברכת המזון שגור בפי כל. [כנ"ל].

ה. מותר לקרוא לאור הנר דברים שאין צריך עיון רב.

- א. כתב הרמב"ם [פ"ה מהלכות שבת ה"ב] מותר להשתמש לאור הנר בדבר שאין צריך עיון הרבה.
- ב. ועל פי זה כתב בשו"ת תורה לשמה [ספ"ג] שמותר להסתכל בשעון לאור הנר לראות מה השעה, כיון שרגיל בשעונו ואין צריך לזה עיון רב.
- ג. מותר להוציא ספר מהארון גם אם קורא את שם הספר מעל גבי הכריכה לאור הנר, כיון שרגיל בזה ומכיר מיד את הספר, ולא חיישינן להטייה. [חוט שני שם עפ"י].
- ד. מותר לבדוק לאור הנר אם נפל זכוב וכיוצא בזה לתוך המשקה. [יש אומרים דכיון שאינו אלא לזמן מועט לא חיישינן להטייה, ויש אומרים שהתירו מפני הנקיט ומפני הסכנה, כף החיים שם סק"ח].
- ה. פירות שאינם בחזקת מתולעים מותר לבדקם לאור הנר, כיון שאין צריך לבדקם בעיון רב, ובמתולעים שצריכים בדיקה בעיון רב, אסור, אלא אם כן יעמיד עליו שומר. [חוט שני שם].

ו. מנורה אלקטרונית שיש בה דרגות שונות בעוצמת האור.

מותר לקרוא לאורה ואין חוששים שישנה את עוצמת האור, דדווקא בשמן שאינו בווער היטב חששו להטייה, וטוב יעשה אם יכסה את המתג מבעוד יום, או שידביק שם פתק שכתוב עליו "שבת היום". [שש"כ פ"ג ס"ב ובהע' שם].

ז. שעון יד שיש בו כפתור ללחוץ בו כדי להאיר פני השעון בלילה.

כתב הגרי"י פ"ש [באבן ישראל על המ"ב שם אות א] דבשבת צריך ללבשו על ידו השנית, כדי שיהיה לו היכר ולא יבוא ללחוץ בו, מאידך בשו"ת אגרות משה [ח"ה ס"ב אות כה] כתב שאפשר להקל בזה, ואין צריך לעשות היכר אלא במקום שחושש שיבוא ללחוץ בו.

שנים מקרא ואחד תרגום

עביד ודעביד כמר עביד.

- ב. בספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי [סרפ"ה] כתב כעין פשרה, דבפעם הראשון יקרא פרשה פתוחה או סתומה, ובפעם ב' יקרא פסוק ועליו התרגום. [הוי"ד בשו"ת נשמת שבת ח"ב סימן רפה].
- ג. בשו"ע הרב [שם ס"ג] כתב שיותר נכון לומר כל פסוק ב' פעמים ואחר כך תרגום, וכתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ז ס"ה] ששמע עדות נאמנה שמרן החפץ חיים זיע"א בעצמו נהג לומר כל פסוק ב' פעמים ועליו התרגום.
- ד. טוב לומר פסוק אחרון של הפרשה פעם ג' לאחר התרגום, כדי שיסיים בתורה. [שו"ע הרב שם].

ג. האם יש ענין לומר שניים מקרא קודם תרגום.

א. כתב בערוך השולחן [שם ס"ג], הקורא מקרא פעם א' ועליו תרגום, ואחר כך אומר עם הבעל קורא מקרא פעם ב', יצא בזה ידי חובת שמו"ת, ואין ענין לומר שניים מקרא קודם לתרגום, מאידך כתב בכף החיים [שם סק"ג] שיש ענין לומר דווקא שנים מקרא, ואחר כך תרגום. [ובנשמת שבת שם הביא דכמה מגדולי הפוסקים נהגו דוקא לומר תחילה פעם אחת מקרא ועליו תרגום, כדי שיהא מוכן, ואחר כך חזרו לקרות מקרא פעם ב'].

ב. יש נוהגים לומר כל הפרשה ב' פעמים, ואחר כך אומרים התרגום. [שו"ת נשמת שבת שם].

ד. האם יוצאים בשמיעת קריאת התורה פעם אחת מקרא.

לדעת השו"ע הרב [שם ס"ח] בשעת הדחק יכול לסמוך על היש אומרים שסוברים דיצא, ובמשנה ברורה [שם סק"א] הביא דעת האחרונים שמחמירים בזה דאפילו בדיעבד לא יצא, ואם קרא יחד עם הבעל קורא, מלה במלה, יצא לדעת כולם. [מ"ב שם סק"ד].

א. טעם האיסור לקרוא לאור הנר בשבת.

אסור ללמוד ואפילו לקרוא מתוך הספר לאור הנר בשבת, דברים שאינם שגורים בפינו, דחוששים שמא יטה את השמן לפתילה ונמצא מבעיר בשבת, אפילו אם הנרות נמצאים במקום גבוה אסור ללמוד לאורם דעדיין אנו חוששים להטייה. [שו"ע ומ"ב סימן רע"ה ס"א].

ב. באיזה נרות אסור.

א. בנרות שעוה הגם שאין לחשוש לשמא יטה, מכל מקום יש לנו לחשוש לשמא ימחוט, דהיינו שיחתוך את ראש הפתילה כדי שהנר ידלק יפה, ויבא לידי כיבוי.

ב. בנרות שלנו כיון שהם דולקים יפה ואין לחשוש לשמא ימחוט, מותר ללמוד לאורם. [שו"ע ומ"ב שם, וכתב בחוט שני ח"ד ע"ג, דדעת החזו"א להחמיר גם בנרות שלנו, דמה שהוא בכלל נר לא פלוג, ואסור].

ג. מותר לקרוא לאור העלקטרי בשבת, דלא גזרו אלא בדבר שחששו להטייה או מחיטה, ובוזה כיון שאורם רב ואינם צריכים שום תיקון, לא גזרינן. [שו"ת מהרש"ג ח"א ס"ט, שו"ת לבושי מרדכי או"ח מהד"ת ס"ב, מאידך לדעת החזו"א אסר לקרוא גם לאור העלקטרי, ולא הותר אלא באופנים דלהלן, חוט שני שם ע"ח, ותלמידי החזו"א נהגו ללמוד בעל פה בליל שבת, הוספת הגר"ב פרידמן ששמע מר"א וויינער. ועיין בשו"ת יביע אומר או"ח ח"א ס"ט] שכתב דאין לגזור שלא ללמוד לאור העלקטרי שמא יכבה האור בגמר ללמודו כהרגלו בחול, דאין לנו להוסיף גזירות מדעתינו].

ג. מותר לקרוא לאור הנר עם שומר.

מותר לקרוא לאור הנר כשקורא עם אדם נוסף, או כשהניח עליו שומר שלא יטה הנר, ונחלקו הפוסקים אם התירו הקריאה באופנים הללו גם בקריאה בדבר הרשות. [שו"ע ומ"ב שם ס"ב-ג]. וכתב בחוט שני [שם עפ"א] דמה שנחלקו הפוסקים אם הותר לקרוא בדבר הרשות הוא דווקא כשקורא עם אדם נוסף, אמנם כשהניח שומר שלא יטה, מותר לקרוא גם בדבר הרשות לדעת כולם.

ד. מותר לקרוא לאור הנר דברים השגורים בפינו.

א. כבה האור בבית הכנסת, מותר להתפלל מתוך הסידור לאור הנר, כיון

א. חיובה וטעמה.

א. חייב כל אדם לקרוא פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. [שו"ע סימן רפה ס"א].

ב. בלבוש [שם] כתב בטעם אמירתה ג' פעמים, כדי שיהיו בקיאים בתורה, והביא רמז לקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, מהפסוק "ואלה שמות בני ישראל" וגו', דראשי תיבות של "ואלה שמות" הוא, וחייב אדם לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. ובערוך השולחן [שם ס"ב] כתב בטעם אמירתה ג' פעמים, על פי מה דאיתא בגמרא סוטה [לז:], שכללות ופרטות נאמרו בסני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב.

ג. איתא בגמרא [ברכות ה:] כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו.

ד. הלומד פירוש רש"י במקום תרגום יצא, והפוסקים שאין בהם פירוש רש"י יקרא ג' פעמים. [לדעת שו"ע הרב צריך באופן זה לקרוא כל פסוק ג' פעמים, כיון שרש"י אינו מפרש כל תיבה, ע"ש היטב ובקונטרס אחרון].

ה. ירא שמים יקרא התרגום וגם פירוש רש"י, דהתרגום ניתן בסני ומפרש כל תיבה, ופירוש רש"י מבאר הפוסקים על פי מדרשי חז"ל. [שו"ע ומ"ב שם ס"א-ב].

ו. וכתב המשנה ברורה [שם סק"ה] דמי שאינו מביין פירוש רש"י, ראוי שילמד מפרשי התורה כגון ספר צאינה וראינה וכיוצא בו, שהם מבארים את הפרשה על פי פירוש רש"י ושאר חכמינו ז"ל הבנוים על יסוד התלמוד.

ב. סדר אמירתה.

א. במשנה ברורה [שם סק"ב] הביא דיש נוהגים לומר כל פרשה בין פתוחה ובין סתומה ב' פעמים, ואחר כך אומרים התרגום עליו, ויש נוהגים לומר כל פסוק ב' פעמים, ואחר כך אומרים התרגום עליו, והסיק, דעביד כמר

פנים
מתוך הספר

ספר ויהלום

עברת קודש

ראשית ערסתכם חלה הפרשת חלה

חסד שבגבורה

דבר פלא מצאנו בסעודת ליל שבת. בשונה מכל מקום בו האיש מסמל את מדת החסד ואלו האשה את מדת הגבורה, כאן הוא להפך, שהאיש מקדש על היין שהוא בשרש הגבורה (וזהו ח"א רסב.), ואלו האשה אופה את הלחם שבכל מקום מסמל הוא את מדת החסד, כללם הפנים הנתן לכהנים ששרשם במדת החסד (שם רסו.). ובאור הענין, כי בכך שהאיש מקדש על היין והאשה אופה את הפת נמתקות הגבורות באמצעות החסדים ומתקרבת התקון השלם.

והחלה היא גם מלשון 'מחול', והוא רמז לעתיד לבא שאז יעשה הקדוש ברוך הוא מחול לצדיקים (תענית לא.). וכתב הגאון רבי שאול בראך מקאשוי זצ"ל בספרו 'גבעת שאול' (פר' שלח) שתבת 'חלה' היא ראשי תבות 'חטון המרבה לסלח'. וכל אלו הרמזים מלמדים על התקון הנגדר על ידי הפרשת החלה המתמקת את הגבורות בחסדים ומביאה מחילה ומקרב את הגאולה.

ומספר על הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שהיה רגיל לרוץ ממאפייה למאפייה לבדק אם כבר הפרישו חלה בדיו, ורגיל היה בלשונו לומר כי 'חלה ראשי תבות' חלק לעולם הבא, הרי שבזכות החלה יוכל האדם לנחל את עולמו.

ואמנם, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ.). אך לאחר כל מה שזכינו ללמד במאמר זה על פחה של החלה להביא את התקון השלם, על ידי שהפרישו אותה ביום הששי מן העשה, בחינת (שמות טז ה) 'והיה ביום הששי והכינו, ולאחר מכן בשבועים עליה בשבת, מובן עד כמה יש להודרו בזה.

'והפקדתי עליכם בחלה'

מעשה נורא ספר הגאון רבי שמואל יעקב ראטה מקלייטווארדין זצ"ל, נכדו של הגאון רבי יואל עבי ראטה בעל 'בית היוצר':

היה זה בשנת ת"ס, כאשר נסעתי עם משפחתי לקבע דירתנו בישוב בעודעד.

יחד עמנו ברבנות נסעו גם חסידים ואנשי מעשה שעסקו במעשי צדיקים, ותחת אחד השיחים ספר אחד הנוסעים מעשה נפלא:

יהודי אחד היה שבעו חלה במחלה קשה לא-עלינו עד שהגיע לישרי מות.

כל הרופאים לא הועילו בעצותיהם, ונראה היה שאפסו הסבויים להחלמתו.

נסע אבי הילד עמו לאחד מצדיקי הדור, וכאשר נכנסו לחדרו הציץ הצדיק בפני הילד, ואמר שדווקא הוא על פניו עון חלה, וכאשר יתקן זאת יתרפא הילד.

דבריו של הצדיק היו לפלא גדול בעיני אבי הילד החולה, שהכיר באשטו שאשה בשרה ומדקדקת במצות היא, ובפרט במצות חלה.

האב המפתע אף תמה מדוע הזיק העון ודוקא לילד זה, ואלו כל בני הבית לא נפגעו מן – הרי אוכלים הם כלם את אותו לחם, אך התאזר באמונה תמימה בדברי צדיקים, ושב לביתו.

כאשר ספר לרעייתו על דברי הצדיק, תמנה אף היא לעמתו:

הרי את החלות קונים אנו מהאופה, והוא אדם בשר ונאמן על הפרשת חלה, ומעולם לא נשמעו עליו פקפוקים בקגון-דא.

הלכו ושאלו את פי האופה במבוכת-מה האם מפריש הוא חלה, והלה נענה בתמימה:

'האם אינכם רואים את החתיכה הכוללת הדבוקה על החלה מדי ערב שבת?

התברר שאופה זה נהג לזכות את נשות ישראל במצות הפרשת חלה השיבת להן, והיה מדביק על החלה חתיכה מהעשה – אותה יפרישו הנשים בביתן...

האשה ההמומה כמעט התעלפה על מפתן ביתו של האופה.

חלה קטנה זו שהייתה דבוקה על החלה הגדולה, נהגה לתת לילד החולה מדי שבת בשבתו, והוא היה אוכל אותה.

אם כן, מדי שבועי אכל את החלה הנתנת לכהן...

מאז, נזכרה אותה אשה מאד להפריש חלה בעצמה, ואכן בתוך תקופה קצרה

התרפא הילד כליל מחליו."

ממשיך רבי שמואל יעקב ראטה לספר:

"הגענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, והנה בשבת הראשונה בה שהינו בביתנו החדש, נשלחו אלינו מאחת המשפחות שבשכונתנו צרכי השבת – בשר, דגים, וזלחות אפיוניות לכבוד שבת.

כאשר ראיתי את החלות, הבחנתי בגבשושית קטנה הדבוקה על החלה מלמעלה, ונזכרתי כמעשה זה אותו שמעתי בדרך.

חששתי שמא גם בעירה זו טהגים כמנהג זה שנהג אותו אופה, ובקשתי מוזגתי שתשאל את בעלת הבית האם הפרשה חלה בדיו.

אשתו חששה לשאל אותה, שמא עלולה השאלה לפגע באותה אשה, שחושדים בה שאיננה מפרישה חלה בדיו.

מה יאמרו הגריות על המשפחה החדשה שהגיעה לגור בעיר, וכבר מחרחרת ריב ומצה?

אך אני לא יכול הייתי להיות רגוע לאחר ששמעתי מעשה זה, ובחסד ה', כעבר כמה דקות דפקה אותה אשה על דלת ביתנו, לראות שלא חסר לנו מאום.

פניתי אליה בעצמי, ושאלתי אותה מהי בליטה זו מעל החלה, והיא ענתה לי, שגבשושית זו היא החלה שלא הפרשה...

ברצונה לזכות את זוגתי במצות הפרשת חלה, הותירה חתיכה מהחלה על מנת שתפריש אותה בבית". (שיר ידידות)

לידיו שנה

החלפת בחות לקראת השבת

שנת לעיני

רגילים אנו לחשב שהשנה לה נצרך האדם, צרך גשמי הוא, לחזק את האיקרים שהתנשו והתעניפו מעמל היום, ולהשיב אל הגוף את המרץ והנרענות הנדרשים לאדם להמשיך פעילותו.

אמנם נכון הדבר, אך אצל הצדיקים המזככים את גופם, מלבד הצרך הגשמי שבשנה, עבודה רוחנית תמידה ונשגבה יש בה, שעל ידה נתן לזכות למדרגות גדולות מאד בעבודת הבורא ולהשיג השגות עליונות באלוקותו יתברך.

עד כדי כך, שיש שאמרו שפעמים עדיפה שנתם של צדיקים על פני תורתם של אחרים...

הרב הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל מאפסא ז"ע, בעל 'אוהב ישראל', למד זאת מהאמור אצל יעקב אבינו בדרבו מביתו שבבאר שבע לחרן: 'ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויחם מאד מאד המקום וישם מראשיתו וישב במקום ההוא, ויחלם סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו (בראשית כח יא-ב).

חכמי ז"ל אמרו (מגילה יז), שלאחר שיצא יעקב מבאר שבע הטמין עצמו ארבע-עשרה שנים בבית מדרשם של שם ועבר ולמד תורה, ובמשך כל אותן שנים לא נתן שנה לעיניו ותנומה לעפעפיו ועסק בתורה.

הסביר בעל 'אוהב ישראל': סבור היה יעקב אבינו שההתעלות בעבודת הבורא תבוא רק באמצעות מעוט תענוג, ובהתרחקות מכל הנאה גופנית העלולה להרחיק את נפש האדם מעבודת הבורא, ולכן עסק בתורה יומם ולילה במשך ארבע-עשרה שנים ולא שכב לישון, כיון שהשנה יש בה צרך גופני.

אמנם, בהגיעו למקום המקדש, להר המוציאה, רמז לו מן השמים שישב לישון, ולאחר שדאה בשנתו את חלומו הסלם, וראה את המלאכים שלחו אותו, קם ואמר שבעת זכה להבין ולהשיג בשכלו שגם באמצעות השנה נתן לעבד את הבורא.

על כך אמר 'אכן יש יראת אלקים במקום הזה, שנתן לעבד את הבורא גם בשנה, ואנכי לא ידעתי'...

ובעבר שבת נקל לאדם לעבד את הבורא על ידי השנה, בכך שישן כדי לחזק מוזה וכוחותיו שיהיו ראויים לקבל בראוי את השבת ולכבדה במצות היום.

מלוך יקדין ויהושים נלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצדקה שליט"א

מִי־הָיָא חֲזַרְתָּא

חֲזַרְתָּא דְאִזְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דוד המלך ע"ה משתבח שמחזיק באמונתו בכל המצבים

שלימה בחדס ה', כפי שעץ הזית רענן בכל ימות השנה, וכך אני 'בחדס אלקים בטחתי' - חזק אני באמונתי תמיד, הן בקיץ המסמל תקופות רגועות ויפות, והן בחורף המסמל תקופות סוערות וחשוכות, בכל אלו בטחתי בחדס ה'. ולא זו בלבד אמר, אלא 'בחדס אלקים' היינו החדס הנמצא בבחינת 'אלקים' שהיא דין (זוהר) וישלח קעד), שגם כאשר היה נראה כדין, בטחתי בחדס הטמון ונסתר בתוכו.

המתהלך באמונה זוכה לבנים צדיקים
אמונה זו - היא הערובה לחינוך הבנים, כמאמר דוד המלך עצמו (תהלים קכח ג, ו) 'בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך, וראה בנים לבניך', שכאשר מתהלך האדם כזית רענן באמונתו, בניו הם בבחינת 'שתילי זיתים', שבהם מבורך ירא ה', כנאמר בפרק שם 'הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'', שכאשר מתהלך באמונתו מלמד את בניו דרך חיים, כיצד לקבל כל דבר הבא בעולם בתמימות ובאמונה, שכל דעביד רחמנא לטב עביד גם כשנראה להיפך, מחדיר בהם כי 'אל אדון על כל המעשים' והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ובכך חיים הם בצילו של מקום בתורה ויראת שמים. ובפירושו של רש"י (שם נב י) נמצא מפורש בדברי דוד 'ואני כזית רענן' וגו', ואלו דבריו: 'ואנלי הנרדף עתה בידך, אהיה 'כזית רענן' בבנים ובבני בנים בבית הקדוש ברוך הוא.

דוד דימה עצמו לזית שכל אורו בא ע"י כתישה ויסוריין

בדמיון ישראל לזית אמרו חז"ל דברים נוספים, ואף אותם ניתן להעמיס בדברי דוד שהשתבח 'ואני כזית רענן'. שאמרו בגמרא (מנחות שם): ואמר רבי יוחנן, למה נמשלו ישראל לזית. לומר לך, מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה, אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסוריין. ואף דוד היו כל ימיו מלחמות ורדיפות ובכח אמונתו החזיק מעמד. והשאיר כוחו בכל נפשות ישראל שהמלך לבו לב כל הקהל, ודוד מלך ישראל חי וקיים (ר"ה כה). שכוחו ניתן לכל הדורות, שיוכלו בכח האמונה להחזיק מעמד ולהאיר אורם כפי שזית ע"י כתישתו מוציא שמנו ומאיר.

כך ישראל אין להם בטילה עולמית לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.
ובמדרש בפרשתנו (שמו"ר לו א) ביארו זאת על הפסוק וַיִּקְחוּ אֵלָיָה שָׁמֶן זֵית זָךְ, שאמרה תורה לקחת שמן זית זך כי ישראל נמשלו לזית. ולכך עלינו להתבונן במשמעות 'זית רענן' שנמשלו בישראל ונזכר בדוד המלך ע"ה. מסבירים המפרשים, שזה מה שאמר דוד 'ואני כזית רענן' - הרי אני מחזיק באמונה

וְאֵתָה תְצוּהָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלָיָה שָׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לְמֵאוּר לְהַעֲלֹת גֵּר תָּמִיד (כו, כ).
דוד המלך אומר בתהלים (נב י) 'ואני כזית רענן בבית אלקים, בטחתי בחדס אלקים עולם ועד'. בדברי דוד פירשו המפרשים שהם על פי שאמרו בגמרא (מנחות נג): למה נמשלו ישראל לזית, ככתוב (ירמיה יא, טז) 'זֵית רַעֲנָן יִפֶּה פְּרִי תֹאֵר קָרָא ה' שָׁמֶן', לומר לך, מה זית אין עליו נושרים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים,

מִי־הָיָא דְפִלְיָאָה

ביום הפורים - השפעת הצדקה ביום זה באה ממקום גבוה ביותר

ביום הפורים תקנו בו חז"ל 'כל הפושט יד נותנים לו' (ירושלמי מגילה פ"א ה"ג).

הנה מדברי רבינו הארי"ל ז"ל שפירש שאצבעות הנותן מכוונות כנגד ה' ראשונה ואצבעות המקבל כנגד ה' אחרונה, יש ללמוד להיזהר שהעשיר יקדים לתת לעני קודם שיבקש העני ממנו, וכך יהיה צירוף שם הוי"ה כסדרו, ה' ראשונה קודם לה' אחרונה, כי אם יתעכב העשיר מלתת עד שיבקש העני תחילה, הרי תקדים ה' אחרונה לה' ראשונה, ואין צירוף השם עולה כסדרו.

ובזה פירשו צדיקים את הפסוק 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', היינו שמתנדב לתת מעצמו קודם שיבקש העני, ובכך הוא מעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, ממנו 'תקחו את תרומתי', שכן כתוב ידבנו ליבו, כלומר, שליבו של הנודב הוא הגורם לנתינת הצדקה ללא שנדרש לבקשת העני.

וכמו שפירש הבעל שם טוב ע"ה את הפסוק (דברים טו ח) 'כי פתוח תפתח את ירך לו', כלומר שיפתח הנותן את ידו קודם שיבקש ממנו העני, וזהו 'כי פתוח תפתח את ירך לו' שתפתח בידך לו', היינו ליד העני המקבל, וכן יש לפרש 'את ירך' 'את יודך', עם הוי"ד שלך, היינו הפרוטה הנקרא יו"ד. ובהו יוכל לעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, כי אם יפשוט המקבל את ידו קודם שיושיט לו הנותן נמצא שם הוי"ה שלא כסדרו.

בזה יובנו גם דברי המשנה (שבת ב). שאם פשט העני את ידו לפניו ונתן או נטל מתוך ידו של בעל הבית - העני חייב, ולכאורה קשה, מדוע פותחת המשנה בחיוב העני, וכי אין די בכל הצער שהיה מנת חלקו עד שהוצרך לפשוט ידו לצדקה. אלא כיון שהקדים העני לפשוט ידו תחילה הרי הוא מעורר צירוף השם שלא כסדרו, ומתעוררים עליו דינים ח"ו ולכן העני חייב.

אמנם **ביום הפורים** תקנו בו חז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ג) 'כל הפושט יד נותנים לו', אף אם המקבל פושט ידו בראשונה, עם זאת 'נותנים לו', כיון שהשפעת הצדקה ביום זה באה ממקום גבוה ביותר, לפיכך אין מדקדקים אחרי העני הפושט ידו (שער הכוונות פורים א), ולכן גם הסדר אינו מעכב, ואפילו אם הקדים העני לפשוט ידו אין מדקדקים אחריו, אלא נותנים לו בכל אופן אף שאינו כסדרו.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

הטעם שקוראים מגילה ורק לאחר מכן משלוח מנות ומשתה ושמחה

שכתוב (בראשית שם) 'כי ארד אל בני אבל שאולה' ופירש רש"י: 'אבל שאולה' וגו' מדרשו גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנם. וכאן כבר לא יכול היה לשאת כאבו ולבש שק ובכה, על כן נגזר על בניו גזירת המן שהביאה אותם ללבוש שק ואפר.

אסתר ידעה שכדי לתקן החטא יש לקבל הכל בשמחה

אך אסתר המלכה ידעה שכל זה קרה מכך שלא קיבל יעקב אבינו ע"ה את זה באהבה, משכך הבינה שלא תבוא הישועה מהשק והאפר, ורק כשיהיו בשמחה ויקבלו את כל העובר עליהם באמונה תמימה שזה הכי טוב עבורם, או אז ייושעו מצרתם, לפיכך הזמינה אסתר המלכה את המלך אחשוורוש והמן הרשע לסעודה להורות כי בוטחת בה' ובישועתו.

וכך רואים אנו בתפילתה בעת עמדה בחצר בית המלך הפנימית, והם הדברים האמורים במזמור (תהלים כב) 'למנצח על אילת השחר' המדבר כולו באסתר, 'רחוק מישועתי דברי שאגתי', כלומר אני יודעת שאם אשאג ואתאבל הרי זה יותר 'רחוק מישועתי', הוכחה לכך כי 'אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי', ואתה הרי מצפה שאבטח בך ובישועתך, 'אתה קדוש יושב תהלות ישראל' - אתה מלך הקדוש יושב על כסא רחמים מכח 'תהלות ישראל', שישאל בטוחים בישועה ומהללים אותך שהנה אתה נמצא איתם בכל צר ומצוק ומציל אותם, ואת זה חידדה לעצמה בטרם תבוא אל אחשוורוש, שרק בדרך של שמחה וביטחון תבוא הישועה. ובכך היה התיקון של מה שקרה ליעקב אבינו שאמנם באמת תמיד ידע שסבלון אחד עושה יותר מכמה תפילות, אך בהתאבלו על יוסף נכשל בזה, כי גם שם רצה הקב"ה שיקבל זאת באהבה ובשמחה, ויאמין בלב שלם ורגוע כי ודאי זה לטובה, וכפי שאכן התברר לאחר מכן.

מוסיף החתם סופר חידוש מופלא, שלכן ביום הפורים הסדר הוא שקוראים מגילה ורק לאחר מכן מקיימים את מצוות היום במשלוח מנות ומשתה ושמחה, 'להורות כי התפילות והבקשות שכנגדם נתקן קריאת המגילה, לא הועילו כל כך כמו השמחה בה' והבטחון בישועתו.

הביאם, לא לרצונם באו.

משכך, כל עוד והבנים היו בחיים לא התחיל שיעבוד מצרים כמו שכתוב (שמות א ו) 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא', ופירשו זאת במדרש (שמו"ר א ח), ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שיעבדו המצרים בישראל. מבאר האור החיים הקדוש: אולי היה להם לתשלום קבלת גזירת מלך ברצון פקע מהם השיעבוד כי סמא דיסורי קבולי, וזאת כיון שקיבלו הייסורים באהבה לכן פקע מהם צער השיעבוד. מלבד יוכבד וסרח שהגם שהיו מיורדי מצרים לא המתינו להם מן השמים והתחיל השיעבוד בחייהן.

דבר גדול למדנו כאן, כי המקבל כל הבא עליו בשמחה, ביודעו כי הכל מדוד ושקול מהשמים לטובה, יזכה להתרפאות ולהיושע מצרתו. וכבר נאמר משמו של הרה"ק מלכוניץ ע"ה, בדברי המשנה (ברכות מ). 'ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא, האומר על כל הבא עליו, לא משנה מה, אפילו אם נראה לו כדינים, עם כל זה אומר 'שהכל נהיה בדברו', שהכל משמיים ואם כן וודאי שזה לטובה, 'צא', כלומר ע"י זה יפטר מצרתו ויושע.

כיון שלא קיבל יעקב אבינו ע"ה בשמחה את מכירת יוסף נענש בגזירות המן על בניו

דבר חידוש כתב בזה החתם סופר (דרשות דרוש לפרשת זכור תקנ"ד), על הנאמר ביעקב אבינו ע"ה (בראשית לו לד) 'ישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים', שדרשו המדרש (ב"ר פד כ), לפי שתפס את השק לפיכך אינו זז מבני ובני בניו עד סוף כל הדורות, והוא מה שנאמר במרדכי היהודי (אסתר ד א) 'ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה'.

אומר החתם סופר, עבודת האדם היא לקבל כל הקורות עמו באהבה ושמחה, כי ע"י יסורים הוא מזדכך וזוכה להתקרב אל בוראו, וכשהוא מקבל זאת בשמחה ובאהבה יצא מצרה לרווחה ומאפילה לאורה. ואכן יעקב אבינו ע"ה קיבל באהבה כל שעבר עליו, מעשיו לבן ודינה. רק בנסיון של מכירת יוסף, שידע שבשלימותם של כל י"ב בניו תלוי העולם הבא שלו, כמו

דוד מלך ישראל ע"ה ביקש (תהלים קיח ה) 'מן המצר קראתי יי' ענני במרחב יי', וכתב הרוקח (פירושי סידור התפילה מן המיצר) לבאר בקשתו, קראתי מן המיצר, ראה ה' את מיצרי וחלצני, 'ענני' ענה לי הקב"ה כי אני 'במרחב' וכלל לא במיצר, וכל המיצר הוא רק מה שנראה לי לעיניים אבל באמת הנני 'במרחב'.

כך ממשיך דוד ע"ה ומודה לה' (שם פסוק כא) 'אודך ה' כי עניתי ותהי לי לישועה', והקשה בבאר מים חיים (ויגש מו א), היה לו לומר 'והושעתני', מה פשר המילים 'ותהי לי לישועה'. ועוד הקשה, מה שייך להודות 'כי עניתי'. וביאר, כי דוד המלך הבין כי גם העיניו עצמו הוא טובה גמורה ולכן מודה עליו, וממשיך מפני מה אני מודה על העיניו כי העיניו עצמו הוא הישועה, וזהו שאומר 'ותהי לי לישועה' העיניו עצמו היה לי לישועה.

ומבאר, כי פעמים שהקב"ה משפיע הטובה לאדם באופן בו נראה לעיניים כי רעה הוא, ובהמשך הזמן יתוודע שטובה גדולה הייתה. ומוסיף עוד אמרים בסגולת המברך על הרעה כשהם שמברך על הטובה (ברכות נד.), שבזה מהפך הדין לרחמים וזוכה שאכן יתהפך ויראה בעיניו הטובה, וזה לשון קדשו: ובזה צדיקים מהפכין מידת הדין למידת הרחמים, כי הם אומרים בנפשם אשר מידת הדין הזה מידת הרחמים הוא ולא דין, כי כל היסורין - טובות וחסדי האל המה. ועל ידי זה הקדוש ברוך הוא מהפך להם מידת הדין לרחמים והקללה לברכה שמיסורין האלה נעשה טובה גמורה להם.

כשמקבל בשמחה זוכה להיושע מצרתו

וכן כתב האור החיים הקדוש ע"ה, כי יש הפרש בין בני יעקב בירידתם למצרים, יש מהם שבאו ברצונם לקבל גזירת מלך בלב שלם ויש מהם שהיו חוככים להתעכב מרדת לכור הברזל, וציינם הכתוב מי ומי ההולכים לפרוע שטר חוב הגלות מרצונם, ואמר 'בניו ובני בניו איתו' פירוש אלו לא הוצרך להביאם הוא אלא הם מעצמם באו, 'אתו' בדומה לו. ואחר כך סידר אותם שלא באו מרצונם עד שהוצרך יעקב להורידם בעל כרחם, שהם בנותיו ובנות בניו שבהם נאמר 'הביא איתו מצרימה', פירוש הוא

א. וזה שאמר דוד (תהלים ל"ב) 'הפכת מספדי למחול לי' שהמספד בעצמו נתהפך למחול.

שמירת הדיבור - יסוד קדושת הנפש

מפגם הלשון שחטא בלשון הרע זה וזה גורם פגם ברית המעורר. וגם כבר מבואר שבשביל זה בנים מתים כשהן קטנים.

וידוע דהמעיל היה מכפר על לשון הרע, וזהו שכתוב 'ועשית את המעיל' על לשון הרע שהיה כליל תכלת שינצל גם מפגם ברית קודש הנקרא כליל ועטרה כידוע ליודעי חן, שיהיה לתכלית גם כן לעוון הנתלה בכליל, ומזהיר הפסוק 'והיה פי ראשו בתוכו' שתראה לשמור ברית הלשון שבראשו שהוא ברית הלשון שלא יחטא בפיו, 'שפה יהיה לפיו' וכו'.

ותהא משמר את פיך מלשון הרע ומניבול פה כמאמרם במסכת שבת דף ל"ג (ע"א) בעוון ניבול פה צרות רבות באות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים, יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין, ובזה תעשה הרחק לחמש התיבות שלאחריו כנאמר, והיינו שתפסיק בתיבת 'כפי' שיהיה גם פיך קדוש לדבר רק בדברי תורה ותפילה, כמדרשם על פסוק (ירמיה טו יט) 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה', שאני גוזר גזירה והצדיק מבטלה. וסיים אם כה תעשה, 'תחרא יהיה לו לא יקרע' - שלא תצטרך לקרוע קריעה ר"ל, שלא יהיו בנים מתים כשהם קטנים, כדאיתא בירושלמי (תענית פ"ב ה"א) 'קרעו לבבכם ואל בגדיכם' (יואל ב יג), קרעו לבבכם לפני בתשובה עד שלא תצטרכו לקרוע בגדיכם על בניכם.

ישמור פיו מדברים בטלים כדי שיוכל להוציא בו דברי קדושה

אחר ראות עינינו כזאת, נשריש בלבנו היטב כי 'מוות וחיים ביד לשון' (משלי יח כא), ונשיכל לשמור נפשנו ע"י שנשמור פינו מכל דיבור אסור ח"ו, ואפילו מדברים בטלים כי בכך נשמור נפשנו מכל טומאה ופגם, כלשון קדשו של השפת אמת (מצורע תרס"א ד"ה בפסוק): ולפי שכח הלשון גדול מאוד צריכין להזהר מדברים בטלים והם מעכבין הפה ולשון להוציא בהם דברי קדושה, כמו שכתוב (דברים ו ז) 'ודברת בם', אמרו חז"ל (יומא יט:) השח שיחה בטלה עובר בעשה 'בם' ולא בדברים אחרים. שהוא תנאי, שכפי מה ששומר פיו מדברים בטלים כך יכול לדבר בם.

הקדושה כאן, 'ועשית את מעיל האפ"ד', אפ"ד' עולה כמספר פ'ה'. והיינו לעשות מעיל ומלבוש אל הפה. וזהו 'והיה פי ראשו בתוכו', רוצה לומר, שיהיה להאדם פה קדוש מדבר בהשכל וחכמה שבראשו. וזהו 'ראשו בתוכו', רוצה לומר, להשים ראשו ושכלו לשקול את כל דבריו שיהיו דבריו במישור וצדק. וזהו גם כן 'שפה יהיה לפיו סביב' שישמור את כל דיבוריו לעשות להם גדר ושפה.

ל'פיו סביב מעשה א'ורג - ראשי תיבות אותיות ס"מ, ת'חרא יהיה לו לא יקרע - ראשי תיבות אותיות 'לילי'ת' למפרע, והיינו כי על ידי שעושה שפה לפיו ושומר פיו ולשונו מלדבר רע ושום בחינת דיבור רע, אז על ידי זה ודאי ינצל מס"מ ונוקבא. ואז 'לא יקרע', רוצה לומר לא יקרר רע חס ושלום.

קדושת הפה חוצצת בין אותיות הס"מ ומסלקת המוות

דברים אלו נמצאים מפורש כתוב בדברי הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי ע"ה וכפי שמביאו בחוות יאיר (חדש אור שני ד"ה ושמת'י) לפרש הפסוק שבפרשת כי תשא (להלן לג כג) 'והסירותי את כפי וראית את אחורי ופני לא יראו', וזה לשונו: משום דבפרשת תצוה כתיב 'שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע', ד' תיבות הללו ל'פיו סביב מעשה אורג, ראשי תיבות שלהם אותיות של הס"מ, וחמשה אותיות הללו ת'חרא יהיה לו לא יקרע הם אותיות לילי"ת, ותיבת 'כפי' עומד באמצע ואינו מניח לקרב אותם. וזה אמרו 'והסירותי את כפי' - ג' אותיות הללו מבין שניהם, אז הצרה אל אחותה נגשת 'וראית את אחורי ופני לא יראו' ודברי פי חכם חן ושפתיים ישק.

ממשיך החוות יאיר: ואולם יש לכוון בזה פירוש הפסוקים בשני מקומות 'ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת. והיה פי ראשו בתוכו, שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע', דהנה כבר כתבנו לעיל משום זוהר חדש (שיה"ש א:) דעוון זה הוא בא

ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת. והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע (כח לא-לב). ובגמרא זבחים (פח:) שנינו: מעיל מכפר על לשון הרע [ושם: מנין, אמר ר' חנינא, יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע]. לימוד גדול יש לנו ללמוד מפרשה זו כמה כוח דיבורו של יהודי גדול עד למאוד, וכל כך גדולה השפעתו שכפי ששומר פיו ודיבורו, כך משמר כל גופו מכל חטא ועוון.

כך כתב הרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא ע"ה, ויש לנו להתבונן הרבה בדבריו, באשר הוא אשר הוריש לו רבו רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה את כח הדיבור, ועל כן, מלבד שכל דבריו ברוח הקודש נאמרו, מעלה נוספת יש בדבריו אלו, שכן מי לנו היודע גודל כח הדיבור יותר ממנו, שקיבל זאת בירושה מרבים של כל האדמורי"ם בעל הנועם אלימלך ע"ה.

בשמירת הפה נשמר מפגם הברית

אם כן זאת נעשה ונחיה נייתי ספרו ונחזה מיליו, ואלו דבריו (ד"ה ועשית): ידוע מספרים הקדושים כשהאדם שומר פיו ולשונו מלדבר דברי שקר ולשון הרע ורכילות וליצנות וכדומה, אז בזה ודאי ינצל ממקרה לילה. וחס ושלום כשאדם פוגם בברית הלשון על ידי דיבורו בלשון הרע ורכילות וליצנות ודברי שקר והבאי וכיוצא, אז על ידי זה נפגם חס ושלום ברית המעורר במקרה לילה, ומכל שכן וקל וחומר בדברי נבלות הפה חס ושלום רחמנא לצלן. והכל הוא על ידי ס"מ הרשע הוא היצר הרע הוא השטן (ב"ב טז.), המסית את האדם ומדיחו מהטוב, לטמא את פיו ולשונו בדברי שקר ולשון הרע וכדומה. ונוקבא דיליה היא לילית הרשעה מטמאת את האדם בלילה במקרה רע חס ושלום.

אמנם כאשר האדם שומר פיו ולשונו ושוקל את כל דיבוריו על ידי מאזני שכלו והכל בהשכל וחכמה ידבר דברי אמת וצדק וכל היום רק מישרים דובר ובפרט בדברי תורתנו הקדושה, אז בודאי ינצל בלילה ו'בל יפקד רע' (משלי יט כג) חס ושלום כלל.

כשעושה גדר לפיו ושוקל דבריו קודם אמירתם לא יכשל במקרה לילה

והן הם הדברים שמרמזת לנו תורתנו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להעתיק ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

אֵלֶּזְנֹת

פְּרֻשֵׁת תְּצִוָּה-כָּבוֹד

לְשִׁמְחוֹת שְׂבִיבוֹת

כ"ד, אֵלֶּזְנֹת רפ"ח

פי מה שִׁמְצִינוּ (גיטין נז): שִׁמְצִינוּ בְּנוֹי שֶׁל הַמֶּן לְמַדּוֹ תּוֹרָה בְּרַבִּים, הָרִי שְׁלֹא כְּלוּ זָרְעוֹ לְגַמְרִי, וְהַטַּעַם עַל זֶה דְּכָתִיב (שְׁמוֹת ב יב) וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ עֹתִיד לְהַתְגַּיֵּר, עַל כֵּן וַיֵּרָ אֶת הַמְצָרִי וְגו' (שְׁמוֹר פ"א כ"ט). וְלִכְךָ בְּאֵלוֹ שָׂרְאוּ בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁהָיוּ בָהֶם נִיצוּצוֹת קְדוּשׁוֹת לֹא נִגְעוּ בָהֶן, וַיְדוּעַ מֵה שִׁפְרָשׁוֹ וְרֵאִיתִי אֶת דְּמַעַת הַעֲשָׂקִים (קֹהֶלֶת ד א), דְּקָאִי עַל נִיצוּצוֹת הַקֹּדֶשׁ הַעֲשׂוּקִים בְּתוֹךְ הַטְּמֵאָה, וּז"ש 'בְּבִזְהָ, בְּמָקוֹם בְּזָה לֹא שִׁלְחוּ אֶת יָדָם לְנַגֵּעַ בָּהֶן.

הֵיטָה מְאַחֶרֶת בְּאִישׁוֹן לִילָה, מְשַׁרְאָה אֹר מְנַצְנֵץ מֵאֶחָד הַבְּתִימִים פְּנֵה לְשֵׁם וְהַתְּדַפֵּק עַל הַדֶּלֶת. כְּשִׁפְתָּחוּ לוֹ בְּקֶשֶׁת בְּתַחֲנוּנִים לְתַת לוֹ מָקוֹם לְלִינֵת לִילָה וְנַעֲנֶה בְּחִיבוֹב.

הֵיטָה זֶה בֵּית יְהוּדִי וּמִכֵּינֹן שֶׁהִתְחַפֵּשׂ לֹא הִכִּירוּ שׁוּזָה הַפְּרִיץ. הֵיטָה הַרְחֻמְנִיָּה הַכְּנִיסָה אוֹתוֹ אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה, הַצִּיעָה לוֹ כֶּסֶף לְשִׁבְתָּה אֲצֵל הַשְּׁלֶחָן וְהַגִּישָׁה לְפָנָיו מֵאֲכָלִים שׁוֹנִים שִׁיִּסְעֵד לְבוֹ. וְהֵנָּה הַבְּחִין הַגּוֹי בַּעֲקֶרֶת הַבַּיִת שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּמִטְבַּח וּמִטְגָּנָת כִּיסָנִין מְשֻׁלְשִׁים. הַרְהִיב וְשָׁאֵל מֵה פֶּשֶׁר מַעֲשִׂיהָ בְּשַׁעֲהָ כָּל כֶּף מֵאַחֶרֶת. הַשִּׁיבָה הָאִשָּׁה בְּתַמִּימוֹת, שֶׁלִּפְנֵי הַרְבֵּה שְׁנַיִם גֹּזֵר הַמֶּן הַרְשַׁע לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְהוּדִים אֲךָ בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִפְּלֵאָה אֶרֶע שֶׁנֶּחַל מִפְּלֵה וְנִתְקַלְקַלָּה מִחֻשְׁבָּתוֹ, וְלִזְכֹּר אוֹתוֹ נִס נֶחֱג מִחֵר אֶת יוֹם הַפּוֹרִים וְנֹאכַל אֲזַנִּי הַמֶּן 'הַמֶּן טֹאשֵׁן' שֶׁאֲטַגֵּן פֶּה לְכַבּוֹד ה' וְלְהַזְכִּיר חֲסִדָּיו!

גַּם לְאַחֲרוֹנָה, הַפְּטִירָה, קָם פֶּה בְּסִבִּיבָה אִיזָה פְּרִיץ הַמִּתְרַבֵּב שֶׁהוּא נִכְדוֹ שֶׁל הַמֶּן וְרוֹצֵה לְהַתְנַכֵּל לָנוּ, אֲבָל סוֹפוֹ יִהְיֶה גַּם כֵּן כְּסוֹפוֹ שֶׁל הַמֶּן הָאֲגָנִי בְּעוֹרֶת הַשֵּׁם, וְאֵז בּוֹדָאִי נִקְבַּע חֵג נוֹסֵף וְנֹאפָה שׁוֹב כִּיסָנִין לְזִכֵּר הַמֵּאֲרָע.

לֹא פִלְלָה הָאִשָּׁה כִּי הִיא מְדַבֵּרֶת יִשְׂרָאֵל אֶל ה' בַּעַל דְּבָר' בְּכַבּוֹדוֹ וּבַעֲצוֹמוֹ. אוֹלָם הוּא הַפְּרִיץ הָאֲסוּפִי נִתְקַף לְשִׁמְעַת דְּבָרֶיהָ פֶּחַד וּמוֹרָא מִמֶּה שִׁיבּוֹא עָלָיו וַיִּמְהַר לְעֹזֵב אֶת הַמָּקוֹם, וְכַבּוֹאוֹ אֶל בֵּיתוֹ אֲבָד אֶת עֲצוֹמוֹ לְדַעַת. כֵּן אֲבָדוֹ כָּל אוֹיְבָיו ה'. כִּי חִלְפוּ הַסַּכְנוֹת שֶׁאַרְבוּ לַיהוּדִי הַסַּבִּיבָה מִבְּלִי שָׂאִי מִי מֵהֶם יִדַּע עַל כֶּף ('מִסוּד שִׁיח חֲסִידִים' עֵמוּד 148).

לֹא כְּלוּ זָרְעוֹ לְגַמְרִי

דְּבַר זֶה שְׁלֹא כְּלוּ אֶת כָּל זָרְעוֹ שֶׁל הַמֶּן מִבְּאֵר בַּסֶּפֶר הַקְּדוּשׁ 'שִׁמְחַ מִשָּׁה' (פְּרֻשֵׁת תּוֹלְדוֹת): וְהֵנָּה פְּרֻשֵׁתִי בַּפְּסוּקָה (בְּמַגִּלַּת אֶסְתֵּר, ט י) 'וּבְבִזְהָ לֹא שִׁלְחוּ אֶת יָדָם, עַל

נִכְד וְנִין שֶׁל הַמֶּן שֶׁאֲבָד עֲצוֹמוֹ לְדַעַת

הַמַּעֲשֵׂה הַבֵּא, כֵּינֵן הַמְשַׁמֵּר בְּעַנְבֵּיו, שָׁגוּר הֵיטָה עַל פִּיו שֶׁל רַבִּי יַעֲקֹב בֶּן ר' מִשָּׁה אַהֲרֹן אִישׁ לְכוּבִיטֵשׁ זְכוֹר לְטוֹב, כְּפִי שֶׁקִּבֵּל פֶּה אֶל פֶּה מִחֲסִידֵי קֹדְמָאִי.

מַעֲשֵׂה שֶׁכָּלוּ מִסוּג הַנִּפְלְאוֹת שְׁעוֹשָׂה לָנוּ קוֹדֶשׁא בְּרִיָּה הוּא לְבַדּוֹ. אֶחָד הַפְּרִיצִים בְּמִדִּינַת פּוֹלִין שְׁעֵלָה לְגִדְלָה, שׁוֹנֵא יִשְׂרָאֵל מִבְּהָקָה, הַתְּרַבֵּב כִּי נִכְד וְנִין הוּא לְהֶמֶן בֶּן הַמְדַתָּא צוֹרֵר הַיְהוּדִים, וְהַבְּטִיחַ לְהַשְׁלִים אֶת אֲשֶׁר זָמַם זְקֵנוֹ וְלֹא הִסְפִּיק לְבַצֵּעַ. אָף הוּא הַזְּמִין פַּעַם אֶת אֲחֻזַּת מַרְעִיו לְנִשְׁפָּף הוֹלְלוֹת, בּוֹ אָמַר לְהַבִּיאַם בְּסוּד מְזוּמוֹתָיו, וַיַּחֲדוּ יִתְכַנְּנוּ עֲצוֹת וְדָרְכִים כִּי צִד לְהַתְעַלֵּל בְּיְהוּדִים וּלְכַלּוֹתָם רַחֲמָנָא לְצִלוֹ.

וַיְהִי בַּעֲצוֹמוֹ שֶׁל הַנִּשְׁפָּף הַחֲגִיגִי, בַּעַת שֶׁהַפְּרִיצִים הַהוֹלְלִים בְּקִשּׁוֹ אִיזָה עֲנִין לְעַסְקָה בּוֹ וּלְשַׁעֲשַׁע אֶת עֲצָמָם, נִתָּן ה' בְּלָבוֹ שֶׁל אֶחָד הַפְּרִיצִים וְהַצִּיעַ לְפָנָיו חֲבָרִיו שֶׁכָּל אֶחָד מֵהַנוֹכַחִים יִפְרֹט אֶת יְחוּסוֹ הַמְשַׁפְּחָתִי, כִּי הָיוּ כָּלֵם צְאָצְאִי אֲצִילִים וְרוֹזְנִים מִנֵּי דוֹרוֹת רַבִּים. הַצִּעַתוֹ נִתְקַבְּלָה בְּהַתְּלַהּבוֹת רַבָּה וְלֹא יִדַּע אוֹתוֹ פְּרִיץ כִּי בְּכָף טוֹמֵן הוּא פֶּחַ יוֹקֵשִׁים לְרַגְלָיו שֶׁל הַפְּרִיץ הַמֵּאֲרָח, אֲסוּפִי שֶׁהוֹרֵם מֵאֲשַׁפּוֹת, אֲשֶׁר לֹא הֵיטָה כָּלֵל מְגֹעַ הָאֲצִילִים. הֵלָּה שֶׁהָבִין מִיָּד כִּי יִנְחַל עוֹד מַעַט חֶרְפָּה גְדוֹלָה, כְּשִׁיגִיעַ תּוֹרוֹ לְפָרֵט אֶת שִׁלְשֵׁלֶת יְחוּסוֹ, הַתְּחַמֵּק מֵהַנִּשְׁפָּף בְּאִמְתָּלָה שֶׁהֵנָּה הוּא יוֹצֵא לְהַבִּיא אֶת כְּתָב יְחוּסוֹ. בַּחוּץ חֲחִלִּיף אֶת בְּגָדָיו, הַתְּחַפֵּשׂ לְאִישׁ פְּשׁוּט לְבַל יִכִּירוּהוּ, רָכַב עַל סוּסוֹ וְדָהַר בְּמַהִירוֹת לְהַתְּרַחֵק מֵהַמָּקוֹם לְכָל אֲשֶׁר יִשְׁאוּהוּ רַגְלָיו.

כְּשֶׁעָבַר זְמַן וְהַרְגִישׁ עֵיפוֹת חֲפֵשׂ מָקוֹם לְנוּחַ קִמְעָא בְּאֶחָד מִכְּפָרֵי הַסַּבִּיבָה. הַשַּׁעֲהָ

הַשְּׁמִחָה הוּא בְּכָל הַחֹדֶשׁ

הַרְה"ק רַבִּי אַבְרָהָם מְסוּכָטְשׁוֹב זִיע"א הֵיטָה רִגְלֵי לְסִפְרָ בְּפוֹרִים מַעֲשֵׂה מִן 'קְרֵאקֵא וְעוֹר פִּיאַק' [-הַשְּׁכּוֹר מִקְרֵאקֵא] שֶׁשָּׂתָה יַיִן שָׂרָף וְנִשְׁתַּכֵּר שְׁנַיִ שְׁבֻעוֹת קֹדֶם פּוֹרִים וְשְׁנַיִ שְׁבֻעוֹת אַחֵר פּוֹרִים, כִּי אָמַר שֶׁבְּאִמְתָּה קִשָּׂה עַל הַמֶּן הַרְשַׁע, שֶׁהִיָּה רוֹצֵה לְהַרְגַּ וְלֹאבֵד אֶת כָּל הַיְהוּדִים ח"ו, אִיךָ קִבַּע זְמַן רַק עַל יוֹם אֶחָד, אוֹלַי כְּמָה וְכְמָה מֵהַיְהוּדִים מְטַמְּינִים אֶת עֲצָמָם לְתוֹךְ בּוֹרוֹת שִׁיחִים וּמַעְרוֹת, וְלֹא יוֹכַל לְהַרְגַּ אוֹתָם בְּיוֹם אֶחָד, וְהֵיטָה צְרִיף לְהַגְבִּיל זְמַן עַל כָּל פְּנִים לְכָל חֹדֶשׁ אֶדָר, כְּמוֹ שֶׁנִּפְּלַל לוֹ הַפּוֹר בְּחֹדֶשׁ אֶדָר. וְהַרְה"ק מְסוּכָטְשׁוֹב הֵיטָה מִפְּלֵאָה קוֹשִׁיָא זֹו.

וְתַרְץ בְּשֵׁם הַפִּיאַק הַנ"ל, אֲשֶׁר גַּם בְּזוֹה עֲשָׂה הַמֶּן רְשָׁעוֹת, וְחֻשְׁבֵּן אוֹלַי לֹא יוֹכַל לְהַרְגַּ אוֹתָם, וְהַפֶּךְ יִהְיֶה, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּאִמְתָּה, וַיַּעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם טוֹב, וְהֵיטָה לָהֶם יוֹם טוֹב רַק יוֹם אֶחָד, וְלֹא לְשִׁמְחַ כָּל הַחֹדֶשׁ, וְאָמַר הַפִּיאַק: אֲנִי יוֹדַע כּוֹנֵת הַמֶּן הַרְשַׁע שֶׁכּוֹנֵתוֹ לְמַעַט שִׁמְחָתָנוּ, אֲבָל בְּאִמְתָּה הַשְּׁמִחָה הוּא בְּכָל הַחֹדֶשׁ, לְכֵן הַנִּין שׁוֹתָה שְׁנַיִ שְׁבֻעוֹת לְפָנָיו פּוֹרִים, וְשְׁנַיִ שְׁבֻעוֹת גַּם אַחֲרֵי פּוֹרִים, וְהַבֵּן.

(סִפְרָ סִפְרֵי וַיְהִלּוּם - לְהַרְבֵּ הַגְּאוּן רַבִּי מִנְחָם מִנְדֵּל פּוֹמֵרֶנֶץ שְׁלִיט"א)

חִידוֹן אֵלֶּזְנֹת - נוֹשֵׂא פְּרִסְמִים מֵהֶן שְׁלוֹשׁ הָעֲבוּדוֹת בְּפְרֻשָּׁה זֹו שֶׁהָיוּ נַעֲשׂוֹת "בֵּין הָעַרְבִים"?

פְּתָרוֹן הַחִידָה - פְּרֻשֵׁת יוֹצֵא:

ש. מהו החפץ שמזכיר בפרשתנו והוא החפץ הגבוה ביותר שמתואר בתורה כולה?
ת. הסולם בחלמו של יעקב עומד על הקרקע ומגיע עד לשמים (בראשית כח ב).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת יוצא:

ה' דוד הכרן שפיטצער מאשדוד.

פְּתָרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכֵה, יְפוֹרְסָמוֹ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתְרִים נִכְוָנוּ יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה עַל סִידוֹר מְתִיבְתָא מְנַחָה מְעַרִיב בְּהוֹצָאת "עוֹז וְהַדֵּר".

אֶת הַפְּתָרוֹנוֹת יִשׁ לְשַׁלּוּחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שְׁנֵי

לְמַסְפַּר פֶּקֶס: 077-470-26-81

אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוֹב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטַלְפוֹן.

בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיין "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה מתוך אצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ'

פרשת תצוה | תשפ"ה

יאני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בפרשתנו נצטווה אהרן הכהן ובני אחריו הכהנים הגדולים לדורותיהם (כח. לו - לח): וְעִשִּׂיתָ צִיץ זָהָב... וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לְהֵם לִפְנֵי ה'... מתוך כך למדו חכמינו ז"ל (שבת יב. א): "חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, קל וחומר מציץ. מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת, אמרה תורה וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד' שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה."

אודות גודל קדושת קדושת התפילין, כמו גם הזהירות הראויה בכבוד התפילה וכבוד בית הכנסת, מצאנו ברשומות את המעשה הבא, אשר מסופר במקורות אודות צדיקים שונים, אולם אחד הוא לנו המסר המבהיל העולה ממנו.

היה זה באחת העיירות, בהן פרצה מגפת הכולרה - או 'חולי רע' כפי שנהגו היהודים לכנותה, במלוא עוצמתה. מימינו ומשמאל נפלו חללים, המגפה לא הבדילה בין גדולים לקטנים ובין צדיקים לרשעים, וחרב המשחית כמו השתלחה חסרת רסן כמו ניתנה לה רשות משמים ח"ו להשמיד, לכולות ולאבד.

ניכר היה בחוש כי אצבע אלקים היא, וכיהודים כשרים ויראים נאספו ובאו כולם כאחד בראשות מנהיגי העדה והרב בראשם, לעצרת תפילה וזעקה והתעוררות, לפשפש איש איש במעשיו ולהבין על מה בא להם ככה. איש לא נעדר, או ליתר דיוק כמעט איש לא נעדר. רק אחד מבני הקהילה התעלם מהקריאה הנרגשת ואי-נוכחותו בלטה, התסיסה את הציבור.

טבעם של אנשים שהם מדברים, מרכלים ומעלים השערות כאלה ואחרות, ועד מהרה עלתה המסקנה הנחרצת כי דווקא אותו אדם אשר פרש מדרכי ציבור ולא נמנה עם 'יהודי העיר לעצרת התפילה - ככל הנראה בשלו ובשל חטאיו הסער הגדול הזה.

הרב, אכן בשל רצונו להזים את השמועות ולהעניק לאיש חזקת כשרות ואם משום שגם בלבו עלו אי אלו ספיקות לגבי מידת כשרותו של האיש, התחקה על עקבותיו. כך נודע לו כי גם מדי יום נוהג האש להיעדר מבית הכנסת ואינו מתפלל במנין, אלא הוא יוצא אל היער ושם הינו מתפלל ביחידות.

פנה אליו הרב, ובשילוב של רוח ותקיפות גם יחד ניסה לברר אצלו מהי הסיבה לכך.

הלה ניסה ראשית להתחמק, משך בכתפיו ולא אבה לשתף את הרב בסיבותיו. אולם הרב מצדו לא אמר נואש. 'בגזירת מרא דאתרא' מבטו של הרב היה חמור, 'אני דורש כי תסביר את פשר הנהגותיך!'

לא נותרה לו אפוא כל ברירה, וכאן נחשף הרב להמשך הבלתי יאומן.

ככמה מילים חשף הלה את הדמות המסתתרת מאחורי החזות הפשוטה, והתברר כי הוא לא אחר מאשר אחד מאותם ל"ו צדיקים נסתרים שבדור. עד עתה בחר לחיות בהצנע והרחק מעין כל ולהסתיר את מהותו, אולם לנוכח גזירת הרב נאלץ לחשוף זאת.

עובדה זו טרם הסבירה את פשר תפילותיו ביחידות, ועל זאת ציפה הרב לתשובה ברורה. כך גם, משהוכרח לשבור את המחיצה שהקים סביבו עד כה, לא נותרה לו

המשך בעמוד הבא

עצה היעוצה, ואת"ה כשאתה מתפלל, ראשית דבר תִּצְנֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַעוּ לְשׁוֹן צוּתָא, תחבר את עצמך עם כללות כל בני ישראל, וביותר עם אותן האנשים העומדים עמך בבית הכנסת באופן המדובר (אור המאיר).

או יאמר וְאֵתָה תִּצְנֶה כי 'צו' הוא לשון התחברות בדרך אומרם ז"ל (ברכות ה. ב): 'כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה'. ועל כן אמר וְאֵתָה תִּצְנֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כלומר שתלמדם להיות האהבה מחובר ומקושר בלבבם בקשר אמיץ להיות בווער תמיד בדביקה וחפיצה להתקרב אל ה' אלקיהם.

ואז ממילא וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֹן זֵית זָךְ, כי השמן מכונה על עשיית מעשים הטובים... וְיָךְ יורה על התפילה בעוצם הכוונה, שאז צריך להיות זכות המחשבה ביותר ויותר כי הוא עומד לפני המלך ממש (באר מים חיים).

ועד מזמור יַעֲבֹד ה' בְּיָוֵם צָרָה (תהלים כ) 'עיי' ברכות ט, ב ששני המזמורים הראשונים נחשבים אחד], וכדי לרמז שתעלה תפילתנו לרצון.

עוד הובא (תנחומא שם וירושלמי שם) כי המנין נקבע כנגד שמונה עשרה הפעמים שהאבות הקדושים נזכרים יחדיו בתורה. כן הובא במדרש (ויקרא רבה, הובא באבודרהם) כי זהו כנגד י"ח אזכרות שם ה' שנאמרו בשירת הים (כולל י"ה, 'א-ל', ו'אֱלֹקִים', וארבע האזכרות שבפסוקי 'ויושע'). כך גם הביא האבודרהם בשם המדרש כי זהו כנגד י"ח פסוקי שירת הים, וכנגד י"ח פסוקים שבעשרת הדברות, או שהוא כנגד י"ח הפעמים שמתפללים תפילה זו במלואה [היינו - י"ח ברכות מלאות] מדי שבוע.

ארבע התפילות שבתורה

בטרם תיקנו חכמינו הקדמונים את התפילות שבחובה, אם כנגד התמידין ואם בהסתמך על התפילות שתיקנו אבות והתפללו בעצמם, מצאנו בתורה ארבע תפילות שונות שנתקנו כחובה לאומרים בהזדמנויות מסוימות. בחומש במדבר (ו. כד - כו) אנו מוצאים את 'ברכת כהנים' המוגדרת על ידי האתונים כנוסח התפילה לכל דבר וענין, אלא שהוא שייך לשבט הכהונה ונאמר על ידם בלבד.

בנוסף, בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, ה) מובא תהליך עריפת העגלה על ידי הזקנים, כשבסיומו הם מצווים להעתיק בתפילה: 'כִּפֹּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאֵל תַּתֵּן דָּם זָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם'. תפילה אחרת, המיועדת לכל אדם שביכרו פירותיו והעלה אותן לירושלים כמצווה, היא 'מקרא ביכורים'. בתפילה זו, הפותחת במילים (שם כו, ה): 'אֲרַמְּךָ אֱבֹד אֲבִי', מפרט האדם באריכות את טובותיו וחסדיו של הקב"ה עמו, מהיום בו חפץ לבן הארמי להרע לנו ולאבדנו עבור דרך שעבוד מצרים והגאולה ממנה, ועד לרגע זה בו הוא מביא את פרי ביכורי הארץ אשר נתן לנו ה' בחסדו.

בהמשך אותה פרשה (שם פסוקים יג - טו) מובאת תפילתו של אעזר מְעַשְׂרוֹתָיו, המכונה 'יודי מעשר', ושלא כמשתמע - איך זה יודי על דבר שלילי שביצע אלא אדרבה זוהי הכרזה על כך ששמר את מצות ה' ועשה הנדרש ממנו. בסיום תפילה זו מבקש המבער: 'הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וְבָרַךְ אֶת עַמֶּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנֵינוּ אֲרָץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ'.

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וְאֵתָה תִּצְנֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֹן זֵית זָךְ קָתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֵת יַד תָּמִיד" (כו. כ).

מול דברינו אפשר לרמוז בכתוב וְאֵתָה, צרוף זה מורה על ענין התפלה, והיינו ואתה, כלומר כשאתה רוצה לעשות המשכות אותיות מחכמה ליבנה באמצעות הקול לה' מוצאות הפה, כי אות ו' מורה המשכה, שתי אותיות א"ת, מורים כלליות האלף בית מאל"ף ועד תי"ו, ואות ה' מרמז לה' מוצאות הפה.

נשמע מזה כשרוצה לעבור לפני התיבה להוציא דבור לפני אלקים, נעשה ונצטרף צרוף וְאֵתָה' כאמור, ורמזו הכתוב ללמוד לאדם דעת בענייני התפלה ליהנות

צהר לתיבה

הארת מושגים ומונחים בתפילה

מנין ברכות שמו"ע
תפילת העמידה הלא היא 'שמונה עשרה', אשר כידוע אינה כוללת רק שמונה עשרה ברכות, שכן נוספה לה ברכת המינים שנתקנה בדורות מאוחרים יותר. נושא זה נידון בעבר במסגרת מדור זה, אולם בשורות הבאות נתמקד דווקא בסיבת קביעת המנין הזה דווקא.

בתלמוד בבלי (ברכות כח, ב) מובאים כמה טעמים לדבר מפני אמוראים שונים, ומטבע הדברים טעמים אלה הינם הידועים יותר, בשל העיסוק הרב יותר של מרבית העם בתלמוד הבבלי לעומת שאר ספרי חז"ל ומדרשיהם.

רבי שמואל בר נחמני סבור, כי שמונה עשרה ברכות אלה נתקנו כנגד שמונה עשרה אזכרות שם ה' האמורות במזמור 'הָבֹו לַה' בְּנֵי אֱלֹים' (תהלים טו), המכוון בעצמו כנגד שלושת הברכות הראשונות (עיי' רש"י ד"ה הבו). בהמשך נוספה ברכת המינים כנגד התיבה "א-ל-הַקְּבוֹד הַרְעִים" שבמזמור.

רב יוסף לעומתו תולה מנין זה במנין האזכרות שבקריאת שמע, ואילו תוספת הברכה היא כנגד התיבה "אֱהָד" שבפסוק הראשון.

ואילו רבי תנחום בשם רבי יהושע בן לוי מתייחס דווקא לחיוב המתפלל לכרוע בתפילה [במקומות המיועדים לכך] עד שיתפקקו חוליותיו (ראה שם), וכנגד י"ח החוליות שבשדרה נתקנו שמונה עשרה הברכות. בהתאם לכך, הברכה התשע-עשרה נתקנה כנגד החוליה הקטנה הנוספת שבשדרה. לצד דעות אלה שהובאו בתלמוד בבלי, ישנן כמה וכמה טעמים נוספים שהוזכרו בחז"ל.

בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ד ה"ג) הובא בשם רבי יוחנן כי מנין הברכות נקבע בהתאם למספר הפעמים שנוכר הביטוי "אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה" בתורה בנוגע להקמת המשכן, וכתב האבודרהם כי תלו את הדברים זה בזה לאור העובדה שהתפילות נתקנו בזמן בית שני.

במקום אחר דרשו חז"ל (תנחומא וירא ועוד) כי הוא כנגד י"ח מזמורי התהלים - שמתחילת הספר

כל אדם מתמודד בחיים. כל אחד סוּחב עמו את החבילה הקטנה אך המעיקה שלו, את האתגרים המורכבים שזימנו לו משמים, את האכזבות כמו גם המכות הקטנות והגדולות שספג במהלך חייו. ידוע המעשה באותו מלך אשר כמה וכמה צרות שתכפו אותו הביאו אותו לדכדוך עמוק, הוא שקע בדיכאון והיה נחוש להאמין כי אין אדם הסובל כמותו, עד כדי כך שהשפיע מצבו הנפשי על בריאותו וזו האחרונה הלכה והתדרדרה מיום ליום.

ניסו הרופאים והפסיכולוגים בכה ובכה, הופיעו בארמון ורקחים ומטפלים ושבו כלעומת שבאו, והיועצים כולם הרימו ידיים בייאוש.

ביום מן הימים הופיע אדם חכם, ובפיו בשורה.

מסתבר כי בכוחו לרפא את המלך, אולם אליה וקוץ בה - לצורך כך יש להשיג שערה משערותיו של אדם מאושר. את השערה, לפי הוראותיו המדוקדקות, יש לצלות לרגעים ספורים על גחלים וללעוס אותה בעודה רותחת, על כל הסלידה שבדבר.

המלך שמעו, סבר וקיבל. כמה כבר יכול להיות מורכב, להשיג שערה של אדם מאושר?

'נו' פנה לשלישו הניצב על ידו, 'תלוש שערה'.

להל גמגם, האדים ונבון. 'המלך בטח מודע לכך שיש לי בת הממתנה עד בוש מזיווגה (הגון. לא נראה לי שאני האדם המתאים לכך'.

'נו' הג' המלך הסב פניו אל יועצו האישי, אולם זה מצידו נענע בראשו מצד לצד בהיסוס והגיב בדרך ארץ: 'עם העסק המשפחתי שפשט רגל בשנה האחרונה, מסופקני אם אני אכן עונה על ההגדרה 'אדם מאושר'.

המלך החל לאבד סבלנות. הוא שלח יד נועמת לעבר ראשו המקורזל של המשרת התמים שעמד בצד בשקט, מנסה לתלוש בכח את רפואתו המיוחלת. מתעלם לחלוטין מהעויות הכאובה אחזה במשרת האומלל.

'הוא?' שר הביטחון הרים גבה, 'הוד מעלתו טרם שמע על התאונה האחרונה שעבר, אשר גבתה ממנו מחיר יקר של צליעה לצמיתות?'

ראה המלך שבחוג המקורבים המצומצם זה לא יעבוד, ותיכף וזמנו השליחים, האחדשדרפנים ושאר עושי דברו. כעבור דקות יצאה משלחת אחר משלחת, פרש לצד רעהו ושליחים לרוב, בחיפושים נרחבים אחר אדם מאושר.

עיר אחר עיר עברו השליחים, תרו בין הסמטאות ותחקרו עוברים ושבים, אך המשימה התבררה מרגע לרגע כאתגר בלתי עביר.

אחד מתמודד עם קשיים ניכרים בכלכלת הבית ואחר הסתבך עם רשויות החוק, שלישי מבלה בבית החולים יותר זמן מאשר בבית ורעהו מצפה מזה עשורים לפרי-בטן.

אין אדם מאושר, מתברר.

המשל נחמד ומוכר למדי, אולם פרט אחד שכחנו לציין - הוא אינו נכון.

נכון שהחיים מזמנים לפתחו של כל אדם התמודדויות כאלה ואחרות. אמת שהאתגרים נערכים לעתים בזה אחר זה ומאיימים על שלווה הנפש ושפיות הדעת גם יחד. בהחלט נראה שהאושר האנושי רחוק מכל השגה.

הכל נכון, שריר וקיים, לפני שמכניסים למושואה מילה אחת: תפילה.

בשבת זו אנו קוראים בתורה את פרשת 'זכור', בה אנו מעלים על נס את ניסיונו הנואל של עמלק לקעקע את יסודות ישראל ברוח ובגשם גם יחד. אנו קוראים תיגר על החוצפה, הזלזול והקרירות שהוא שידר, מכריזים עליו ועל זרעו מלחמה נצחית.

מה קרה שם, במלחמת עמלק?

הרה"ק ר' יעקב יוסף מפולנאה (תולדות יעקב יוסף פ"ר בשלח) עומד על כך, ומבאר זאת בהקדם דברי הגבאי ישעיהו (סג, ט): 'בְּכַל צְרָתָם לו צָר', ואת על פי הכתיב שבמסורה: 'בְּכַל צְרָתָם לא צָר' - באל"ף, מלשון שלילה.

כאשר מבין אדם שצערו הוא גם צער השכינה - 'בְּכַל צְרָתָם לו צָר', וכי הקב"ה נמצא אתו בכל צרה ובכל קושי, אז הוא זוכה לראות כי 'לא צָר', להיווכח בחוש כי הצרה נעלמה ואיננה והקושי נמוג כמו מאליו.

רק העדר הבנה זו, העובדה שאין לאדם די הכרה בכך שהש"ת נמצא בכל מקום בבריאה, כי הוא מצטער בצרתו ומסתתר בתוך כל אתגר, זו לבדה הסיבה לכך שהוא אינו נחלץ מצרותיו וכאביו.

בפרשת מלחמת עמלק נאמר (שמות יז, ח): 'וַיֵּבֶא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִים', והבהירו חכמינו ז"ל (שמות רבה כ, ב) כי לא בכדי נסמך פסוק זה לפסוק שקדם לו: 'וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת ה' לְאֹמֶר הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין'.

הסיבה לכך שבא עמלק ונלחם עם ישראל, נעוצה בעובדה שהסתפקו ישראל והעזו לפקפק באשר למציאות ה' יתברך בקרבם. הם לא נתנו לבם לעובדה הפשוטה שהשכינה הקדושה טמונה ומסתתרת בכל פרט בבריאה, ועל כך נענשו בדיוק במידה זו - כשנעלם מעיניהם הניצוץ האלקי ונראה להם בדמות עמלק וכוחותיו.

כשיהודי מתפלל להש"ת, כשהוא דבק בקונו ומייחל אליו שיתפתח לו את שערי ההצלחה והישועה, הרי הוא כמו מכריז קבל עם ועולם כי אכן - יש מנהיג לבירה והא נמצא בכל מקום, בכל שעה ובכל פרט בבריאה כולה.

לא פלא אפוא כי בכוח התפילה להפיג כל צער וכאב, לרכך כל אתגר. אדם בהחלט יכול להיות מאושר, שמח בחלקו וטוב לבב, ולבד שיכיר במציאותו יתברך ויפנה למקור הברכות הכל יכול!

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

המשך מעמוד קודם

כל סיבה שלא להיענות לבקשת הרב, אשר הפציר בו כי יגלה את אוזנו במתרחש מאחורי הפרגוד ויחכימו - על מה ולמה נענשנו ככה.

'תשובה אחת היא לשתי השאלות' השיב הצדיק.

'קטרוג גדול ונורא התעורר בשמים על אנשי העיר' פתח וגילה, 'על התנהגותם בבית הכנסת ובתפילה, וביותר כשתפילין על ראשם, בולזול מחפיר ובקלות ראש. זו אפוא הסיבה להתפרצות המגפה, ואם רק ייאותרו אנשי העיר להתחזק ולהישמר מכל משמר בענין זה - יסור חרון אף ה' מעדתו'.

זו גם הסיבה - הסביר, לפיה הוא אינו נוהג להתפלל בבית הכנסת, משום שאין השכינה שורה במקום בו מזלזלים בה עד כדי כך רח"ל.

הרב שמע, נבהל והפנים.

'שמא יואיל הצדיק בטובו לבוא עמי לבית הכנסת ולשתף את הציבור בזאת?' הפציר בו הרב, והוא אכן נענה לבקשה ואף הוסיף והבטיח כי יעשה זאת תיכף בתפילת שחרית הקרובה, ואף יתפלל עם הציבור.

ואכן, ביום המחרת תיכף עם שחר הופיע הצדיק הנסתר בבית הכנסת, וכאן אירע דבר מבהיל. אנשים החלו לרעוד, להתעלף ולהיאחז שיטוק מרוב אימה וחרדה שנפלה עליהם. המקום הפך לחרדת אלקים, ואיש אינו יודע על מה עלול.

'על התפילין נאמר (דברים כח, י, ועיי' ברכת ה, א): 'וַיִּרְאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ' הסביר הצדיק בטוב טעם, 'ומסיבה זו נפלה עליכם אימת הבורא ברוך הוא כשבאתי בשערי בית הכנסת עם התפילין בראשי'.

'שמא תשאלו - מדוע התפילין של כולכם אינן מעוררות יראה כזו' המשיך, 'הסיבה לכך היא הזלזול שלכם בהן, היא הגורמת להפקעת חכ' נשגב זה!'

קרבן אלוקים
לארם של גדולי הדורות

בין ספרי ההלכה המעטרים את ארון הספרים בכל בית יהודי ניתן למנות אלפי חיבורים, החל בפרי יצירתם של גאוני עולם ומאורי הדורות ועד לפירות הביכורים של אברכים שעמלו על בירורה של סוגיא הלכתית כזו או אחרת.

אולם אין ספק כי מאז צאתו לאור עולם של השלחן ערוך, לא היה ספר שהתקבל כל כך, שהרעיש את עולם התורה וההלכה ונפוץ בהיקף עצום כמו המשנה ברורה.

אודות תהליך יצירה תורנית מופלאה זו, ידוע כי שקד החפץ חיים' במשך עשורים ארוכים כדי לברר, לנפות ולדייק בכל נידון ובכל סעיף, אולם חלק מסוים ושמא עיקרי בתהליך נודע רק בדרך אגב לשני תלמידי החפץ חיים, כפי שסיפרו הללו לימים.

היה זה באחד הימים, בעוד השניים - אשר כחברותא שקועים היו ראשם ורובם בתורה הקדושה ובהוויות אבי ורבא, התקשו לרדת לעומק הסוגיא בהיותם בישיבה, וכידוע 'שמעתתא בעי צילתא'. אי לכך הועידו השניים פעמיהם אל היער הסמוך לעיירה ראדין, שם נשמו את האוויר הצלול והמשיכו בנשימה אחת מאותה נקודה בה אחזו.

'מה עם ישראל מאיר? איך הוא מרגיש?'

הקריאה הפתאומית במעבה היער ובעיצומה של התנצחות במלחמתה של תורה הפתיעה אותם, ויותר מכך הממה אותם העובדה שאי-מי מעז לקרוא לרבה של ישראל בשמו הפרטי, משל היה זה ידידו הקרוב.

הם הפנו את מבטם אל מקור הקול, והנה הם רואים נכרי מגודל. זה האחרון שב על דבריו והתעניין בנימוס ואף בחמימות בשלומו של החפץ חיים. תמיהתם לא נעלמה מעיניו, והוא הואיל לשתף אותם ברקע לאותה היכרות המוזרה.

היה זה ביום מן הימים, באשמורת הבוקר. אותו גוי יצא אל היער לחטוב עצים ובפיו מתנגן שיר לכת עליו, אך הנה הוא שומע יללות קולניות.

תחילה חשש שמא מדובר בזאב, אולם כשהתקרב בזהירות נכח לראות אדם מבוגר שוכב על הקרקע הבוצית והקרה, מתייפח בבכי תמרורים ודומע ללא הפוגה.

הוא פנה אליו, בירר האם נדרשת לו עזרה כלשהי ואם נקלע לצרה. הדמות התרוממה ממקומה, וכאן נחשף לעיניו יהודי נעים סבר שהחל להתנצל על ההפרעה לשגרת יומו.

'שמי ישראל מאיר' פנה אל הגוי, 'מקום מושבי בראדין'.

'זה עתה סיימתי לכתוב ספר המלמד כל יהודי כיצד עליו לנהוג בחייו, כחוקי תורת ישראל' המשיך בדבריו, 'ובחששי כי רב שמא יצא דבר שאינו מתוק מתחת ידי ובכך אכשיל את הציבור - באתי הנה להתחנן פני אלקי השמים והארץ שלא תצא תקלה תחת ידי'.

את הפסוקים (כה, לב - לה): "הֲיִהְיֶה פִי רֹאשׁוֹ תְּחִלָּה וְיִהְיֶה לְפִי סָבִיב מֵעֵשָׂה אֲרָג כְּפִי תִּחְרָא יִהְיֶה לוֹ לֹא יִקְרַע... וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֶּדֶשׁ לְפָנָי ה'" דורש האלשיך הקדוש ככפתור ופרח, ובתוך התיבות הקדושות הוא מוצא את העצה הטובה ביותר - של התורה הקדושה בעצמה, כיצד יזכה אדם שתפילתו תתקבל. הנה מוטב ביותר כי תכלית דיבורו של אדם תהיה נקיה מכל רבב ולא שיחת חולין והוי, אולם לכל הפחות 'הֲיִהְיֶה פִי רֹאשׁוֹ

תְּחִלָּה, היינו שיהיה פיו ככרו ותוכו ויזהר מחנופה ומלדבר אחד בפה ואחד בלב. ממשיכה התורה ומלמדת אותנו: 'שֶׁפֶה יִהְיֶה לְפִיו, כאדם החושק שפתיו בכח וסוגרם בין שיניו, על מנת שלא ייצא מפיו דבר שאינו הגון. וכל זה יהיה בבחינת 'מֵעֵשָׂה אֲרָג, שיהיה פיו סגור מלכתחילה כנגד התפור היטב מראש, ולא שידבר ללא חשבון ואז יתחרט על כך: 'לֹא יִקְרַע' - כנגד שנקרע ולאחר מעשה תונן. אם ינהג כן האדם וישמר בכך, אזי יזכה שיתקיים בו: 'וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֶּדֶשׁ לְפָנָי ה', שתישמע תפילתו ותתקבל לפני הקב"ה לרחמים ולרצון.

מילתא חדת"א

פני תפילה מלקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אינחיצ'א שליט"א

בחרב ובקשתי - תורה ותפלה כאחד דרך ארץ קדמה לתורה

עוד אמרו 'דרך ארץ' גימטריא 'תפלה'. ועל כך איתא (תנא דבי אליהו רבה א) 'דְּרֵךְ אֲרָץ קִדְמָה לַתּוֹרָה, וְהַפְּנֵינָה לַתּוֹרָה כְּדָבְעֵי שֶׁהִיא הַקּוֹדֶמֶת וְעוֹמֶדֶת לוֹ לְאָדָם שְׂיוֹכָל לְבֹא לְיַד תּוֹרָה וְלַהֲתַגְבְּרוֹת הַיָּצֵר. והוא אֲמָרָם ז"ל (אבות פ"א מ"ט) 'רַבִּי חֲנִינְיָא בֵּן דּוֹסָא אָמַר כָּל שְׂרִירָת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻמְתּוֹ חֻמְתּוֹ מִתְקַדְּמָת וְכָל שְׂחֻמְתּוֹ קוֹדֶמֶת לִירְאָת חֲטָאוֹ אִין חֻמְתּוֹ מִתְקַדְּמָת, שְׂרִירָת שְׂמִיָּם הִבָּאָה לוֹ לְאָדָם מִפְּנֵי תְּפִלָּתוֹ הִיא הַקּוֹדֶמֶת לְהַשְׁגַּת הַחֻמְתָּה וְלִקְיוּמָהּ בְּאָדָם.

התורה מבטיחה לתפלה

התורה והתפלה פרוצים זה בזה, וכמו שראינו עד כמה נצרכת הכנה על ידי תפלה כדי לזכות לתורה וקיום מצוותיה ולנצח בגבורה את יצרנו הרע, פה, באותה מידה, הדרך לבוא לתפלה הוא על ידי התורה, שצריך אדם ללכת לבו ומחוץ בלמוד התורה קדם התפלה ובכך תהיה תפלתו בכונה פראי. וזהו שאמרו חז"ל (ברכות ז') 'חסידיהם הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכנינו לבם לאביהם שבשמים'.

כֵּן דָּרַשׁ הַרְה"ק רַבִּי יוֹאֵל מֵאֲסַטְרָא ע"ה (דברי יואל פר' זוריע אות ב') בַּתְּפִלָּת רַבִּי נְחֻנְיָא בֶּן הַקְּנָה (ברכות כח): 'אֲנִי מְשַׁפְּיָמִים וְהֵם מְשַׁפְּיָמִים, אֲנִי מְשַׁפְּיָמִים לְדַבְרֵי תּוֹרָה וְהֵם מְשַׁפְּיָמִים לְדַבְרֵי מִצְוֹת, וְצָרִיךְ לְהִבְיֹן וְכִי יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת מְשַׁפְּיָמִים, הֲלֹא נָמִים הֵם אֶת שְׁנֵתָם וְחִיָּיהֶם וּמִבְטָלִים וְמָגְמָם, וְכִי עֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר 'הֵם מְשַׁפְּיָמִים'. לְפִיכֵךְ בָּאָר רַבִּי יוֹאֵל ע"ה, שְׂאִין הַפְּנֵינָה עַל יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת פִּשְׁטוּטָם שְׂאִינָם לומדים תורה, שֶׁהֵם אֲכֹן אֵינָם מְשַׁפְּיָמִים כִּלְלִי, רַק מְדַבֵּר עַל אֵלוֹ שְׁעוֹסָקִים בַּתּוֹרָה אֲךָ אֵינָם מְקַפְּדִים לְהִשְׁפִּיעַ לְלמוד התורה רק עוֹסָקִים בְּמִלְאכָתָם וְגַם קוֹבְעִים עֲתוּתֵיהֶם לְלמוד התורה אֲךָ מְפִינֵן שְׂאִין מְשַׁפְּיָמִים לְדַבְרֵי תּוֹרָה נִמְנָע מֵהֶם הַשְׁגַּת הַצְּלָחָה בַּתּוֹרָה וְתְּפִלָּה, כְּדַבְּרֵינוּ, שֶׁכֶּשֶׁהַתּוֹרָה קוֹדֶמֶת לְכָל הַתְּעַסְקוֹת, הַתְּפִלָּה פְּרָאִי וְכַנְסוֹן - כְּפִי שְׂאִין מִתְּחַבֵּר אֶצֶל הַמְשַׁפְּיָמִים לַתּוֹרָה, וְכַךְ נוֹצְחִים בְּמִשְׁפָּךְ כָּל הַיּוֹם אֶת יָצָרָם וּמִתְקַדְּשׁ יוֹמָם בְּתוֹסֶפֶת קִדְשָׁה.

לשכנני תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

ידועה מעלת הסומך גאולה לתפילה, היינו ברכת 'גאל ישראל' שבברכות קריאת שמע - לתפילת העמידה עצמה, עד כדי כך שהתבטאו חכמינו ז"ל והבטיחו (ברכות ט, ב): "העניד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים, כל הסומך גאולה לתפלה - אינו ניוזק כל היום כולו", וכי הנוהג כך הינו בן העולם הבא.

במאמר הנוכחי נעמוד על טעם הדבר ומקורו, גדר החיוב, היוצאים מכלל זה ועוד.

מתוך סמיכות הפסוק (תהלים יט, טו): "יְהִי רָצוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּינוּ לְבִי לְפִנֵּיךָ ה' צוּרֵי וְגֹאֲלֵי לְמַזְמוֹר (שם ב): "עֲנֵנִי ה' בְּיּוֹם צָרָה", לַמְדַּנּוּ חו"ל בַּתְּלִמּוּד יְרוּשָׁלַיִם (ברכות פ"א, הובא בטור או"ח קיא) כי סמיכת התפילה לגאולה יש בה כדי לגרום שתיענה התפילה ותתקבל.

בביאור מעלת הסומך גאולה לתפילה, עד כדי כך שכאמור זוכה להבטחה שהוא בן העולם הבא, כתב תוספות ר"י (ברכות ד, ב) כי בכך שמזכיר גאולת מצרים ותיכף סומך לכך את התפילה שהיא עבודה שבלב, הרי הוא מראה בכך כי הוא מקבל את מרות הקב"ה ועובד אותו כעבד את רבו, ועל כך רב שכרו כאמור.

זאת ועוד, כותב תוספות ר"י (שם) כי כיון שמתפלל האדם מיד לאחר שהזכיר את גאולת מצרים, הרי הוא מוכח כי עז בטחונו בהש"ת אשר בכוחו להושיעו מצרותיו, והיות שאמונה וביטחון הרי הם יסודות הדת - לכך זוכה לדברים גדולים אלה.

בתלמוד ירושלמי נאמר אודות מי שאינו סומך גאולה לתפילה (ברכות פ"א ה"א, הובא בש"י ברכות ד, ב ד"ה זה הסומך וז"ל): "מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה - לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג - אף הוא הפליג. אלא יהיה אדם מקרב להקדוש ברוך הוא אליו, ומרצהו בתשבחות וקילוסין של הפליג. אלא יהיה אדם מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו".

יחד עם זאת, מצאנו אי אלו יוצאים מן הכלל בכל הנוגע לחובת סמיכת גאולה לתפילה.

האור זרוע והגהות אשרי (הובאו בב"י וב"ח או"ח קיא) סבורים כי אין צורך לסמוך גאולה לתפילה בתפילות שבת, שהרי מקור ענין זה

בסמיכות לשון הגאולה למזמור "עֲנֵנִי ה' בְּיּוֹם צָרָה", כמובא לעיל, והרי אין השבת 'יום צרה'. הוסיף על כך בישועות יעקב (שם ס"ב - ג) כי היות ועיקר התקנה היא כדי שתיענה בקשתו, ובתפילות שבת הלא אין ברכות בקשה - לפיכך בטל טעם זה בשבת.

אכן הבית יוסף חולק על כך, וסבור כי אף שלמדוהו חז"ל מסמיכות פסוקים אל, אין זה אלא אסמכתא בעלמא ואין להסיק מכך שבשבת אין הדבר חובה. לענין אמירת פסוקים מסוימים בין גאולה לתפילה, נחלקו הראשונים.

יש שאמרו (טור או"ח קיא ועוד) כי רק את הפסוק (תהלים ג, ז): "ה' שִׁפְתֵי תִפְתַּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתֶךָ הַתִּירוֹן חו"ל (ברכות ט, ב) לומר קודם תחילת התפילה, ואילו פסוקים כדוגמת: "כִּי שֶׁם ה' אֶקְרָא הֲבֵן גִּדְלִי לְאֶלְקִינוּ" (דברים לב, ג) האומרים אין הוא מן המהדרין, והרי הם כהפסק. אכן הביא הטור (שם) כי יש המתירים לומר פסוקים אלה, ולדעה זו אין הדבר נחשב כהפסק.

לענין עניית 'אמן' על ברכת 'גאל ישראל' הנשמעת מפי שליח הציבור, יש שכתבו (טור שם ומאירי ברכות ד, ב) כי אין בכך משום הפסק בין גאולה לתפילה, ולא עוד אלא שיש בכך משום מצוה, כיון שהוא סוף ברכות קריאת שמע. אכן יש שחלקו על כך (תוס' ברכות יג, ב ד"ה שואל, וכן הובא בוה"ק) וכתבו כי אין להפסיק אף בעניית אמן.

בתפילת ערבית נחלקו אמוראים (ברכות ד, ב, שם ט, ב) האם יש להסמיך גאולה לתפילה, ואולם אף לדעה זו הובא בסוגיית הגמרא כי אין בברכת 'השכיבנו' משום הפסק, אלא כיון שתיקוהו חכמים הרי היא כהמשך ברכת הגאולה.

נידון מעניין בפני עצמו מצאנו בפוסקים, לענין הנוהג הרווח להכריז אודות הוספות בתפילת שמונה עשרה, כדוגמת 'עלה ויבוא' וכדומה, האם מותר להכריז בין גאולה לתפילה.

יש מהראשונים שכתב (שו"ת הרשב"א רצג) כי אין בכך משום הפסק, שהרי הוא לצורך התפילה וכדי שלא יטעו המתפללים, אולם כתבו כן רק לגבי תפילת ערבית. אכן הרמ"א (דרכי משה קיא) סבור כי אין כל הבדל בין ערבית לשאר התפילות, וכי כיון שנעשה הדבר למניעת טעות בתפילה - מותר להכריז.

נידונים נוספים ורחבים מצאנו בנושא זה, אולם אין במסגרת זו די כדי להקיף הכל, והמעניין בספרי הפוסקים ימצא נחת [לענין אמירת 'ברכת הפסוקים' - 'ברוך ה' לעולם', עיין באריכות במדור זה פרשת שמות תשפ"ה].

פרשה ופשרה

נידון בענייני תפילה

אבנט בתפילה

בפרשת השבוע נזכר הציווי (כה, מ): "וְלִבְנֵי אֱהָרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתַנֵּת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אֲבָנִיטִים וּמְגַבְעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבֹּד וּלְתִפְאָרֶת", וזה המקום להתייחס למנהג חגירת האבנט - 'גארטל' בלשון החסידים, בעת התפילה.

הרקע היסודי להנהגה זו נעוץ בשני טעמים שונים. הטעם הראשון מבוסס על הדרישה הלכתית המובאת בגמרא (ברכות כד, ב): 'שלא יהא לבו רואה את הערוה', ובהתאם לכך נקבע כי יש לחגור אבנט או חגורה כלשהי בעת התפילה כדי להפסיק בין פלג הגוף העליון - לחלק התחתון של הגוף. בהתאם לכך גם נקבעה ברכת 'אזור ישראל בתפארה', וכך מובא בגמרא (שם ט, ב) ונפסק בשלחן ערוך (או"ח מו, א).

אכן, הנהגה זו לכאורה נדרשה אך ורק בימים עברו, בהם נהגו בני אדם ללבוש בגד ארוך - מעין חלוק בלבד, אולם בזמננו נהגו ללבוש מכנסיים המפרידות כשלעצמן, ולפיכך לכאורה לא שייך טעם תקנה זו. מאידך, ישנו טעם נוסף לדבר, על פי הפסוק (עמוס ד, יב): "הַפּוֹן לְקִרְאת אֶלְקִי יִשְׂרָאֵל", משום חשיבות הלבוש בעת התפילה, ובהתאם לכך פסק המחבר בשלחן ערוך (או"ח צא, ב): "צריך לאזור אזור בשעת התפלה, אפילו יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה". אכן כתב המשנה ברורה (שם ס"ד) בשם האחרונים כי למעשה מי שחגור בחגורה אין חייב בכך, אולם הוא מודגש כי מידת חסידות לנהוג כן בכל אופן.

במקהלות החסידים נהגו להקפיד על כך הקפדה יתירה, ואף הובא בספר 'ברית כהונת עולם' (פרק כט) לתלמיד המגיד ממעזריטש כי הגארטל מכוון כנגד חוט הסיקרא המבדיל בין שני חלקי המזבח.

בפרשת השבוע אנו מוצאים תיאור ארוך ומיוחד אודות בגדי הכהנים, ובפרט בגדי הכהן הגדול, אשר נועדו כדי לעבוד בהם לפני הקב"ה בכבוד הראוי, כלשון הכתוב (כה. א): "וְעִשְׂתָּ בְגָדֵי קָדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֳרָתוֹ".

אף בנוגע לתפילתו של כל אדם, מצאנו התייחסות מפורשת בחז"ל ובפוסקים לענין הלבוש הראוי בעת התפילה.

חז"ל (ברכות ל. ב.) לומדים מלשון הפסוק (תהלים כט. ב): "הִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהִרְתָּ קֹדֶשׁ", כי על האדם לציין עצמו במלבושים נאים ולהתהדר לפני קונו בתפילתו, שהרי האו כעומד לפני המלך וראוי לו להתלבש כראוי. וכך אכן נפסק להלכה (ש"ע א"ח צא. ט): "דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים".

עזרא הסופר, כמנהיג וקברניט הדור, נכח לראות כי מצבם הרוחני של בני ישראל רחוק מלהיות בכי טוב. ליקויים כאלה ואחרים העיבו על קרבת העם להש"ת, פרצות שנפערו ובקיעים שנתגלו בחומת הדת היוו איום של ממש על הדור כולו.

כינס אפוא עזרא את העם כולו, עורר אותם בדברי תוכחה ומוטר והחל שופך א נפשו בתפילה שאת חלקה אנו מכירים מתוך הסליחות והתפילות לימים הנוראים.

תפילתו מובאת באריכות בספר עזרא (פרקים ט - י), והיא פותחת במילים: "אֱלֹקֵי, בְּשֵׁתִי וּבְכַלְמֹתַי לְהִרְיֵם אֶלְקֵי פְנֵי אֱלֹהֵי, כִּי עֲוֹנֹתֵינוּ רָבוּ לְמַעַן רֵאשׁ וְאֶשְׁמַחְנוּ גְדֹלָה עַד לְשָׁמַיִם".

לאחר מכן הולך עזרא ומפרט את טובותיו של הקב"ה עם עמו ישראל, אשר נתן את חינום בעיני מלכי מדי ופרס והיטה לב מלכים אלה לטובת ישראל, למען יוכלו לבנות את בית המקדש ולשוב ולחונן עפר ציון כבראשונה.

יחד עם זאת, מזכיר עזרא בשברון לב כיצד השיבו העם רעה תחת טובתו של מקום וחטא באיסורים חמורים עליהם הזהירה התורה הקדושה, ומציין כי שורת הדין נותנת שייענשו על כך ח"ו ישראל במלוא חומר הדין. אולם הקב"ה חס וריחם עליהם, וכל זאת לפנים משורת הדין ובאהבתו הגדולה את בניו, ועל כך - אומר עזרא, אין לנו כ אם בושת פנים.

בתום תפילתו קיבל עזרא הסופר וקיבלו העם כולו לשוב אל אלקיהם בלב שלם, לשמור ולעשות ולקיים ככל מצוות התורה ולא לסור מהן ימין ושמאל.

תפילה זו, למעשה, מבהירה לנו כיצד אמורה להיראות תפילת כל יהודי בבואו לשפוך שיח לפני קונו ולהעתיך בתחינה לפניו.

בכל תפילה אמורה להיות מעורבת התחושה הפנימית, ההכרה האמיתית בכך שכל חסדיו וטובותיו של הקב"ה עמנו עד עצם היום הזה ועד בכלל הינם לפנים משורת הדין, בעוד אנו הרשענו וחטאנו לפניו.

אי לכך, אין אנו מבקשים מלפניו יתברך כי אם חסד וצדקה. אנו פונים להש"ת בתחנונים כי יפתח לנו אוצרות מתנת חינום, לא כי מגיע לנו בצדק אלא משום שהוא אוהב את עמו ישראל כבן יחיד וחפץ בטובתו.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזו הודו

מזבא בספר מטה אפרים (תקפד. ט) כי נהגו רבים לומר בימי עשרת ימי תשובה, בין 'ישתבח' לברכות קריאת שמע, את מזמור ק"ל בתהילים: "שיר המעלות ממעמקים קראתה ה'", וזאת כדי להעלות בקשתו לפני הש"ת שימחל לנו על חטאותינו.

מקור מנהג זה הינו בספרי המקובלים (שער הכוונות דף צ ע"א. פרי עץ חיים שער כה פ"ז דף לח ע"ג ועוד), והובאו דבריהם במגן אברהם (א"ח נד ס"ק ב). אכן תמה על כך המגן אברהם, שהרי נפסק בשלחן ערוך (נד. א) כי המפסיק בין 'ישתבח ליוצר - עבירה היא בידו. אכן ציין בדגול מרובה (שם) לדברי המהרש"ל (ש"ת סי' ד. הובא בעטרת זקנים סי' נו אות ב) כי האיסור להפסיק הוא רק בדברים בטלים, ולא בדברי שבח בענין המועד, וכך גם לענין אמירת 'שיר המעלות'.

למעשה, בשל החשש להלכה זו אכן נמנעו בני אשכנז וליטא מלומר מזמור זה בין 'ישתבח ליוצר, ויש שאמרוהו לאחר שמונה עשרה, קודם אמירת 'אבינו מלכנו'.

נידון בפני עצמו (ראה אלה למטה סי' תריט אות כה) מתייחס למתפלל האוחז באמצע 'פסוקי דזמרא', בעוד שליח הציבור כבר הגיע לסוף 'ישתבח והחל לומר 'שיר המעלות' עם הציבור, האם על המתפלל היחיד להפסיק באמצע פסוקי דזמרא ולהצטרף לאמירת שיר המעלות.

יד ושם

פסוקי שמות והטמן בהם

דוד

"דָּרְשׁוּ ה' וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ פְּנֵי תַמִּיד" (תהלים קה. ד).

בפסוק זה מלמדנו דוד המלך עליו השלום, כי יש לחפש ולבקש תמיד אחר הקב"ה ועזו. אך האם אכן נמצא את שדרשנו ובדקנו? על כך משיב המלבי"ם בביאור משובב נפש בפסוק.

"עיקרו הוא הדרישה לא המציאה" קובע המלבי"ם, "כי אין מי שישגי עצמותו". אין כלל דרך להשיג ולתפוס כהוא זה את עצמות הקב"ה, אשר הוא גבוה מכל גבוה ולית מחשבה תפיסא ביה כלל.

עלינו מוטל לדרוש ולחקור אחר מעשיו הגלויים לנו, ואכן: "בְּקִשׁוֹ פְּנֵי תַמִּיד", במשך כל החיים, כיון שלעולם לא נגיע להשגה אמיתית במציאותו יתברך.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק נבכי התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

שם הזוכה בגיליון פר' בשלח: **ה' יהודה ויזל**

בברכת 'שיבנו' שבשמונה עשרה אנו מבקשים: 'וקרבנו מלכנו לעבודתך'. מה מבין הפירושים הבאים אינו נכון, בנוגע לביאור המילה 'לעבודתך'?

- (א) לעבודת התורה והתפילה.
- (ב) לעבודת הבורא בקיום מצוותיו.
- (ג) לעבודת בית המקדש שייבנה במהרה.

בתפילת 'ישתבח' אנו מתבטאים אודות הקב"ה כי הוא 'גדול ומהלל בתשבחות'. האם תדע מהי משמעות הביטוי?

- (א) היינו שאין יכולת לאף נברא לספר את שבחי יתברך.
- (ב) הקב"ה מתגדל ומתנשא דווקא על ידי התשבחות שאומרים לפניו.
- (ג) גדולתו של הקב"ה ניכרת אך ורק מתוך אמירת שבחיו.

בברכת 'יוצר אור' נאמר כי המלאכים 'זמירות יאמרו ותשבחות ישמעו'. מהו ההבדל בין אמירת הזמירות - להשמעת התשבחות?

- (א) את הזמירות אומרים המלאכים לעצמם, ואילו את התשבחות משמיעים לאחרים.
- (ב) את הזמירות המלאכים אומרים בלחש, ואילו את התשבחות משמיעים בקול רם.
- (ג) אין כל הבדל בין אמירה להשמעה. אכן, זמירות הן מעולם הבריאה ותשבחות מעולם האצילות.

תשובות מגילון קודם פר' תרומה:

1. תשובה ג, שזוכה לשוב לארצנו בקומה זקופה, וללא שנזדקק חלילה לגלגול מחילות.
2. תשובה א, בכל יום נברך את הש"ת על הטובות השייכות לאותו יום, מעין ברכותיו של יום.
3. תשובה ב, יפתח לנו אוצר מתנת חינום.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: m028039999@gmail.com
או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

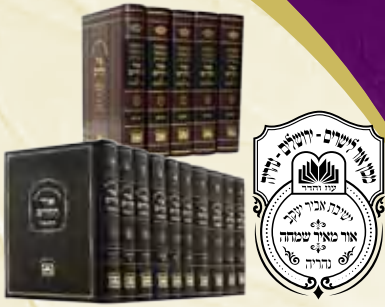
על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בדבריו על הפסוק (כח, א): "וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אֶהְרֹן אָחִיךָ" וגו', מציין רבנו לדברי חז"ל הידועים: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" (ברכות נד, א).

אם כי הדברים ידועים, אולם ראוי לתת את הדעת לכך שלא מדובר רק בהוראה כללית שראוי חכמינו ללמדנו על דרך המוסר, כי אם דין דיני ברכות.

במשנה (שם) מצאנו התייחסות למגוון ברכות הנאמרות במצבים מסוימים, ונזכרת ההלכה הבאה: על בשורות טובות אומר 'ברוך ה' הטוב והמטיב', על בשורות רעות אומר 'ברוך דיי'ן האמת'. על כך ציינו חז"ל הלכה, כי יש לברך את ברכת 'דיין האמת', כשם שמברך את הברכה על הטוב: 'הטוב והמטיב'.

בענין זה מצאנו שכתב רבנו הרמב"ם לשון מעניינת (הלכות ברכות א, א): "וחייב אדם לברך על הרעה בטוב נפש כדרך שמברך על הטובה בשמחה... ובכלל אהבה היתירה שנצטוינו בה, שאפילו בעת שייצר לו יודה וישבח בשמחה".

מתוך דיוק לשון הרמב"ם שכתב לענין הרעה 'בטוב נפש' ואילו לגבי הטובה התבטא 'בשמחה', הסיקו נושאי כלי הרמב"ם ומפרשיהו כי למרות ההשוואה - קיים הבדל מהותי בין ההודיה להשי"ת על מקרים הנחשבים 'טובה' לבין אלה הנתפסים כ'רעה'. זאת על בסיס העובדה כי אדם הינו - למעשה, אדם, וכי אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו ואינו דורש מהם את שאין בכוחם לעשות.

במתק שפתיים מבאר הגאון ר' ירמיהו לעזר זצ"ל, וזו לשונו (דברי ירמיהו שם): "לא אמרה התורה דבר ולא פקדה נגד הטבע של בני האדם... ולא תצוה התורה לכל אדם שישמח בעת צרת נפשו בצרתו, ולהיפוך אמרו רז"ל (תענית כז, ב): "שלשה לבכי" וכו' [היינו שיש להקדיש ימים לאבלות על הנפטר]...".

"ובחר רבינו לומר ולפרש כי בטובת נפש - שלא ירע בנפשו להתרעם על מידותיו יתעלה, ונפשו תהיה בטוב ולא ברע חלילה להרהר אחרי מעשי ה'... אבל זה בלבד ההבדל, כי בהטובה ישמח בהטובה, אבל ברעה אין מצווה לשמוח בהרעה, רק בטוב נפש יהיה נפשו לא תגרע באמונה ואהבה לה' יתברך שמו ויתעלה".

שולחן שבת עם האור החיים

דמיטרי לא אהב את הרעיון, בכלל.

מאז שהוא זוכר את עצמו הוא קידש, טיפח ועיצב לכל יצירת אמנות את הפינוק והעצלנות. עד שאלה האחרונים הפכו והיו לאידיאולוגיה של ממש המקדשת את כל האמצעים ובה לכל דבר הנוגד אותם.

לידו, התפרקות חסרת מעש בכורסה העתיקה בבית אמו, ממושקה האהובה והיחידה שהבינה ללבו, עם פנכת מרק תפוחי אדמה מעלה אדים וכוס כרסתנית של וודקה - היו אידיאל של ממש. 'חוסר מעש' אמרתם? לא מבחינתו. אדרבה, ככל שהוא רואה זאת - זוהי העשייה הברוכה והקדחתנית מכל, והוא עובד בה משרה מלאה. הוא עושה, כלום. וזה דורש מאמץ יומיומי.

הכרוז המלכותי בעל המדים המגונדרים יתר על המידה, לרעתו של דמיטרי, אשר הופיע ביום בהיר בכיכר העיירה והקריא בדרמטיות את ההודעה אודות הגיוס הכללי לצבא הצאר ירום הודו, לא ממש היה חלק מהתוכנית הבטלנית שלו.

יתירה מכך, ההודעה המדוברת טמנה בחובה גם את העובדה הפשוטה שייטכן והוא לא יחזור משם. ומה יהיה על הנידד המיוחד של אמא ומזרן הקש שהפך עם השנים לידידו הקרוב? ומה לגבי הסיכוי שייילך מן העולם במקום רחוק, נידח, אי שם בחזית ומבלי ליהנות פעם נוספת מההנאות הקטנות סביבם יצר פולחן של ממש?

החרדה לפתא אותו עד כדי מחנק, איימה על שלווה רוחו, ואילו לא היה הדבר סותר את הכלל הבסיסי בחייו - לפיו אין לעשות כלום, אף פעם ותחת שום נסיבות שבעולם, הוא היה קם ובורח, מועיד את פניו הרחק מהחזית ומתיר את הצבא להתמודד בלעדיו.

אבל מה, אין ברירה, על עקרונות לא מפשרים. 'שב ואל תעשה' הזכיר לעצמו ונכנע לתכתיב הבלתי-גיוני בעליל.

כך מצא את עצמו דמיטרי כעבור ימים ספורים ברחבה שלצד תחנת הרכבת הישנה, זו שבפאתי העיירה, ממתין יחד עם צעירים בני גילו - אשר ברובם דווקא נראו נלהבים וחדורי מטרה, ששים אלי קרב. 'מזרן ציין לעצמו מסקנה עמוקה.

רכבות שידעו ימים יפים יותר הועמסו בזו אחר זו, קרונות התמלאו וההמנון הלאומי נשמע שוב ושוב, פורץ מהחלונות לאוויר הקפוא ומתערבל בכליל בלתי-נהיר של שירי עם ופזמוני ניצחון.

במחנה, אי שם בערבה הרוסית הקפואה ובאמצע שום מקום, קיבל את פניהם מפקד בכיר למדי שאוסף מדליות ואותות-הצטיינות עטרו את זהו והעידו על עבר צבאי מפואר.

הלה נראה ונשמע בדיוק כמו שדמיטרי תיאר לעצמו. שני מטר של שרירים משורגים הנראים יצוקים פלדה, סנטר קשוח ומרובע, צלקת מכוערת או שניים לאורך הפנים ואקדח משתלשל מהחגורה. מבע אפל ורצחני בעיניים, לצד קול בס אימנטי שהבהיר במשפטים קצרים ובאדיבות הרוסית החמימה והידועה: 'החל מרגע זה, הצאר ירום הודו הינו הכל בשבילכם. הוא

אבא, הוא אמא והוא המשפחה שלכם. בשבילו אתם חיים וככל הנראה שגם תזכו למות למענו, מוקדם מכפי שחשבתם'.

שעתיים שינה הספיקו להם, לאלפי החיילים שהגיעו זה עתה לאחר מסע מפרך בן כשבוע. כך על כל פנים חשב המפקד, ומי יעז להטיל בכך ספק. תבשיל בעל מראה מעורר-תהייה וניחוח חמצמץ שחולק במשורה, מבחינת המפקד, היה בונוס נחמד.

וזהו, יצאנו. רובים נתלו על הכתף, מימיות נתלו על החגורה, ולחזית.

דמיטרי לא יכול היה להשלים עם זה. הפחד ששיתק אותו כבר בבוא ההודעה השרירותית זכה עתה לשדרוג משמעותי, והוא כמו קיבל ישות משל עצמו ויצא לטיול מצמרר ברמ"ח איבריו וש"ס"ה גידיו, אינו מדלג על אף איבר ומעניק לכל חלק בגופו את התחושה כי משהו כאן לא בסדר. מאד לא בסדר.

התברר כי הוא היה תמים, נבער מדעת. לתומו חשב כי שיא החרדה מאחוריו, אולם אז בא המפגש החזיתי עם רעמי התותחים ומראה החיילים הנופלים מימין ומשמאל, צווחות החללים ברגעיהם האחרונים ושריקות הכדורים המתעופפים בינות לשוחות, הבחירו לו כי עד עכשיו הכל היה מתוק מדבש.

כאן ועכשיו, הבין, מתחילה הבעיה האמיתית. רגליו קפאו וכמו ניטעו במקומן, ידיו הפכו משותקות וערפל עיקש וסמיך נחת על מוחו ומנע ממנו לחשוב בצלילות. שלא לדבר על ריצה קדימה לצד חבריו לגדוד, שימוש ברובה למטרה לשמה נוצר והשתתפות מעשית בקרב.

'תתקדם' הקול נשמע מאחוריו, קפוא, מרושע. סימני השאלה במוחו בנוגע לזהות הדובר התפוגגו באחת, כששמע שוב את קולו של בוריס, מפקד הפלוגה שהחווה בניע-אצבע לכיוון הרובה המשתלשל מכתפיו עדיין בתנוחה רשלנית.

'אתה לוקח בזה הרגע את הרובה ומתחיל להשתמש בו עברה השיחה הידידותית לפסים מעשיים, 'או שאני אעשה זאת'. הרמוז היה חד, מעורר לחלחלה.

תוספת נחמדה של קנה אקדח שהוצמד לעורפו תרמה את חלקה לאווירה שנוצרה, וברוח שיתוף הפעולה עם האיש הנחמד שמאחוריו ידע דמיטרי כי הוא שועט קדימה. אין לו הרבה ברירות.

איך מתגברים על פחד?

לא אחת נתקל אדם בחייו בסיטואציה בה הוא נדרש לפעול, לעשות ולנקוט בצעדים מסוימים, אולם הפחד והחרדה משתקים אותו. יש ומדובר במקרים בהם הפחד הינו מפני גורם זר המסוגל לפגוע בו, לפעמים אדם חרד דווקא מפני ההשלכות אליהן יובילו מעשיו ופעמים רבות מדובר בחרדה משתקת ללא סיבה של ממש, סתם חרדת-ביצוע.

לא תמיד הפחד הינו דבר שלילי. הפחד גורם לאדם להיזהר, לקחת בחשבון סיכונים אפשריים ולהימנע מצעדים פזיזים. מתי הפחד הופך להיות בעיה? כשהוא מונע מהאדם לקבל החלטות ולפעול באופן

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

"וְאֵתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת אֶהָרֹן אַחִיךָ וְאֵת בְּנָיו אֲתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵנוּ לִי" (כח, א), מצווה הקב"ה את משה רבנו, ובכך למעשה מורה לו לוותר על הזכות השמורה לו מקדם, כמו בא בחז"ל (זבחים קא, ב): "משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים היה".

אין צורך ללמדנו שאכן עשה משה רבנו את המוטל עליו והנדרש ממנו, שהרי נצטווה על כך ישירות מפי הגבורה. אולם רבנו האור החיים מוסיף נקודת מבט ייחודית שיש בה כדי ללמדנו - כי גם במעלת הוויתור ישנן דרגות נעלות מאין כמוהו.

מסופר על הגאון ר' יצחק וינגרטן זצ"ל - הרב מליעז, אשר בצוק העתים במלחמת העולם השנייה נמלט על נפשו והועיד את פניו ללונדון. בבואו ללונדון, תר אחר משרת-רבנות שתתאים עבורו ותאפשר לו להתקיים בדרך של כבוד, וכך שמע אודות בית מדרש מסוים המחפש אחר רב ומורה דרך.

פנה אפוא הרב לכמה ממקורביו, בעלי קשרים אשר יד ורגל היתה להם בקהילה היהודית בלונדון, והפציר בהם כי ייתוו להמליץ עליו כרב אותה קהילה.

הללו עשו כבקשתו ואכן ניגשו על אחר לפרנסי ומנהיגי אותה קהילה והמליצו להם בחום ובכלל פה כי יקבלו עליהם את הרב וינגרטן לרב. דא עקא, התברר להם כי בני הקהילה כבר נתנו עיניהם במאן-דהוא - לא אחר מאשר הגאון הצדיק ר' אליהו לופיאן זצ"ל, אשר שהה באותם שנים בלונדון ועשה נפשות לתורה יראה.

באו מקורביו הרב וינגרטן במבוכה, ואף הרב עצמו לא ידע את נפשו. פשוט היה לו כי אין מקומו להתמודד מול מועמדותו של ר' אליהו, ולצד העובדה שנבצר ממנו להשיג משרה זו, הוא בא במבוכה רבה ובאי-נעימות עקב ניסיונו זה.

חלפו אך כמה ימים, והנה דפיקה בדלת.

בסף ממתין במבע עמים ועיניים מאירות ר' אליהו, אשר אינו מאריך בדברים. 'הבה נלך' הוא מושיט יד לרב וינגרטן, והוא מצידו נשך אחריו באי-נעימות גוברת והולכת.

בתוך דקות ספורות מצאו השניים את עצמם בשערי בית הכנסת המדובר, וברגעים הבאים הוכיח ר' אליהו במעשיו מדוע נחקק שמו בישראל לדורות לא רק כגאון בתורה, אלא כגאון המוסר וענק הרוח. כשזרעו שלובה בזרוע הרב וינגרטן, ללא שיאפשר לו להתנגד כהוא זה, הוליכו ר' אליהו אל כותל המזרח, שם הושיב אותו אחר כבוד כיסא המיועד לרב בית הכנסת.

לאחר מכן ניגש ר' אליהו אל הבימה, עלה עליה ודפק עליה, מפנה אליו את תשומת לב המתפללים וחברי בית הכנסת.

כאן החל ר' אליהו לפרט את מעלות 'הרב החדש שלכם' אותו הנחית להם ללא אומר ודברים, תיאר בצבעים חיים את רום מעלתו בתורה ואת יראתו הקודמת לחכמתו, הרחיב בפורטרוט אודות יכולת ההנהגה יוצאת הדופן שלו וחתם בכך שוא שמח עבורם - שזכו בכזה רב חשוב, המתאים יותר מכל אחד אחר לתפקיד.

יחד ר' אליהו מן הימה, סב על עקביו ויצא מבית הכנסת. מותר אחריו ציבור וגם רב המומים ומשתאים, אשר למדו את אחד הלקחים החשובים ביותר בחיים - יש ויתור, יש ויתור, גם לוותר צריך לדעת לעשות במאור פנים, ברצון ובהתלהבות.

כך מבאר רבנו האור החיים את מעשה ההקרבה הגדול והמיוחד שנתבקש משה רבנו לעשות, וזו לשונו: "וַיִּתְבָּרַר עַל דֶּרֶךְ אֱוֹמְרֵי וְלִפְנֵי הַפְּהוֹנָה לְמִשְׁה הַיְהוָה לְמַנְה [לחלק], אֲלֵא לְצַד שְׂמָאן לְלַכֵּת בְּדַבְרֵי ה' אַחַר כְּמַה פְּעֻמִּים, חָרָה ה' בּוֹ וְהִסִּירוֹ מִגְּבִירַת הַכְּהוֹנָה...."

"לִזְוֵה אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה וְאֵתָהּ, פִּירוּשׁ, לֹא לְצַד שְׂאֵנִי מְצוֹךְ לְבַד - אֲלֵא גַם אֵתָהּ מְצַד עֲצֻמָּה הִקְרַב אֶת אֶהָרֹן בְּמִקוּמָהּ, וְתַעֲשֵׂה הַדְּבָר כְּאֵלוֹ אֵתָהּ חֲפֵץ בּוֹ."

"כִּי זֶה לָךְ בְּמִקוּם קִרְבֵּן לְכַפְרָה עַל אֲשֶׁר הִעֲזַת פְּנֵיךָ לִפְנֵי ה', וְאָמַרוֹ 'אֵלֶיךָ', לְכַפְרָתְךָ, בְּהַקְרִיב אֶת אֶהָרֹן וַיְתֵן לוֹ גְּדוּלְתוֹ, אֵינן לָךְ קִרְבֵּן גְּדוֹל מִזֶּה."

מאצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מעשי במישורים בהם הוא נדרש לעשות זאת.

אז איך אפשר להתגבר על הפחד?

באמצעות פחד.

כן, בדיוק. כל מה שצריך כדי למנוע היסחפות רגשית מיותרת אחר השיחוק שאוחז באדם לנוכח מושא-חרדה כזה או אחר, הוא פחד גדול יותר ואימתני בהרבה שיגרום לו להבין שהחלופה - חוסר המעש, מבעייתה שבעתיים.

אולם עדיין, אם ננתח את תוצאות הסרת החרדה באמצעות חרדה עמוקה ומאיימת יותר, נראה כי לא תמיד התהליך בהכרח חיובי. התוצאה, מבחינה נפשית ומנטלית, לא תמיד שווה את זה.

אכן, יראָה אחת יש שבכוחה לגאול את האדם מהחרדות הפשוטות, הנחותות, וזאת ללא אף תופעת לוואי שלילית, והיא: **יראת הרוממות**.

כשאדם ירא ממשוהו, או ממישוהו, יראה פנימית וערכית הנובעת מכח גדולתו ורוממותו של אותו גורם, הופך הפחד למשהו נאצל וחיובי ביותר. הוא נתלה ביראָה הזו והיא משמשת עבורו כמנוף לצמיחה, כדחיפה לעשייה חיובית ברוכה, והכל מתוך רגש טהור ונעלה.

סגולת היראָה - במלחמה

בקריאת פרשת זכור אנו מעלים על נס את שפלותו ורשעותו של עמלק, וחוקקים על לוח לבנו את מצות התורה התמידית - לזכור ולא לשכוח את מעשה עמלק, להשמידו ולשרשו מבלי להותיר מקום לפשרות.

וכך נאמר (דברים כה, יז - יח): "וְזָכַרְתָּ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק בְּיַדְךָ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בְּיַדְךָ וַיִּזְבֹּב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ וְאֵתָהּ עִנְיָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים".

מסביר רבנו האור החיים הקדוש, כי עמלק ניצל באופן ציני ומחושב את העובדה שבאותה העת היו בעם ישראל אמונות שחסרו את הכח המגן, את הכלי הבסיסי ביותר שיכול להוביל לניצחון האויב, והוא: היראָה.

מבאר רבנו: "וְאָמַרוֹ וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים פִּירוּשׁ, וְבָזָה בַּא הַמֶּרֶךְ בְּלִבְכֶךָ יוֹתֵר מִמַּפְעַל עֲיֹפוֹת וַיִּגְעוּת, עַל דֶּרֶךְ אֱוֹמְרוֹ (ישעיהו לג, יד): 'פָּחַדוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים'. אֲבָל אִם הָיוּ צַדִּיקִים, לֹא יִפְחָדוּ וְלֹא יִרְאוּ בְּמַלְחָמָתוֹ."

והעיר הכתוב בטעמים שמשניאים אותו בלבנו, כי הצר לישראל צרה גדולה שבא עליהם כאשר יראה הנשר בלא ידיעה, כמו שרמז גם כן במאמר קרָךְ וְהָיוּ יִגְעִים וְעִיפִים, וְדָבַר הַמַּעֲמִיר הַכַּח בְּיַכְלַת הַנְּעֵלִם אֵינן עִמָּם. מֵה שְׁלֵא הָיָה כֵּן בְּשֵׁאֵר כָּל הַמַּלְחָמוֹת, שְׂמֵלֶכְד שְׁלֵא יִיעֲפוּ וְלֹא יִגְעוּ, עוֹד לָהֶם כָּלֵם צַדִּיקִים יִרְאֵי אֱלֹקִים נְמוּכֵי לֵב".

היראה, מסתבר, יש בה כח להעניק לאדם את היכולת לנצח במלחמה, ואת העובדה שחלק מעם ישראל חסרים היו יראה זו - היטיב עמלק לנצל.

על אחת כמה וכמה כשמדובר ביראת ה', יראה נעלית ונשגבת לאין שיעור, אשר מלבד המעלה האמורה שהיא מניעה את האדם לאזור חלציו ולקום על נפשו אל מול צורריו - עוד יש בה יכולת סגולית מוכחת, כח אלקי רם ונשגב הפועל לניצחון הירָא כנגד כל הקמים עליו ומבקשים נפשו.

ואם נכון הדבר כשמדובר במלחמה על הגוף, על החומר, כשהחזית מתמקדת בעניינים גשמיים, אין לתאר ואין לשער את גודל הסייעתא דשמיא והכח האדיר הנתון ממרום לזה המבסס כראוי את יראת האלקים שבו, בבואו להילחם בקרב האמיתי והמשמעותי ביותר בחיי האדם - מלחמת היצר.

מלחמת עמלק, כידוע, יש בה רבדים עמוקים ביותר והיא מייצגת את הקרב המתמשך והסדרתי בין האדם ליצרו, בין הטוב לרע ובין צד הקדושה לצד שכנגד.

יראת שמים משמשת מחד כנשק בסיסי שאי אפשר בלעדיו, ומאידך כנשק עוצמתי המכריע את המערכה באופן מוחלט ומעניק יתרון דרמטי לאדם הלוחם את מלחמתו זו.

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

נאמר בפרשתנו (כט, מו): "וַיִּדְעוּ כִּי אֵינִי ה' אֱלֹקֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנֵי בְתוּכֹם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם", וכבר עומד רבנו על כפילות הלשון במילים 'אֵינִי ה' אֱלֹקֵיהֶם'.

בדבריו על כך מלמדנו רבנו מסר שיש בו כדי לנחמנו ולעורר את לבנו בדור יתום ועני של עקבתא דמשיחא, דור בו גילוי השכינה הנראה לעין הולך ופוחת מיום ליום, הסתר הפנים גובר והולך ואיננו זוכים עוד לראות עין בעין כפי שראו זאת בדורות קודמים.

וכך כותב רבנו במתק שפתיו: "אוּלַּי שְׁנַתְּכוֹן לְרַבּוֹת אֲפִילוּ בְּזִמְן שְׂאִין שְׂכִינָתוֹ בְּתוּכְנוֹ, הוּא ה' אֱלֹקֵינוּ - וְלוֹ אֲנַחְנוּ". בזאת יש לכל יהודי להיאחז, להיתלות ולמצוא מזור ברגעי שפל וקושי, ביודעו כי הקב"ה עמו בכל אשר ילך.

עם זאת, ביאורו השני של רבנו מסייג את הדברים וקובע כלל ברזל אחד - כזה אשר יש בו כדי להשפיע על כך באופן מכריע, וזו לשונו: "אוּ יִרְצָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, בִּידְעֵתָם וּבְהַפְרָתָם הַדְּבָר, כְּאֱוֹמְרוֹ בְּתַחֲלָה 'וַיִּדְעוּ' וְגו', בְּזֶה יִהְיוּ רְאוּיִים לְקִרְוֵא שְׂמֵי עֲלֵיהֶם, לֹא־מֵר ה' אֱלֹקֵיהֶם'. אֲבָל זֹלַת זֶה, יִפְרְקוּ עוֹל וַיְהִיוּ לְאֱלֹהִים אַחֲרִים".

התופעה המופלאה הזו, בה זוכה כל יהודי לכך שילווה אותו הבורא יתברך בכל צעדיו, מותנית בדבר אחד ויחיד - הכרה ברורה בכך, ואמונה תמה במציאותו והשגחתו יתברך. הוּא אֱוֹמֵר - כִּי שִׁמְתַנְתָּ שְׂמִים נִפְלְאוּ זֶה חַחֹל, תִּקְבַּל תּוֹקֵף וְתַעֲמוּד לִימִינוּ, עֲלֵינוּ לְחַדֵּד וּלְחַזֵּק בְּקִרְבָּנוֹ אֶת הָאֱמוּנָה הַשְּׁלִימָה הַשְּׂכֵם וְהַעֲרַב, וְרַק כֵּךְ נֹכַח לָכֵךְ.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

לימדונו חז"ל (חולין ז, ב) כי "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן", והמעשה המבהיל הבא מלמד זאת באופן יוצא דופן. מחכמי אלג'יר ורבניה החשובים ביותר היה הגאון ר' יהודה עייאש בעל 'בני יהודה' זצ"ל, והוא למעשה הראשון שחתם על 'אור החיים' ו'פרי תואר', כשעבר רבנו דרך אלג'יר בעלותו ארצה.

כעבור זמן, כשכבה נר המערבי ונשבה ארון האלקים בהסתלקות רבנו מן העולם, נדרשו חכמי הישיבה למצוא את החכם הירא והשלם שבכוחו למלא ולו במקצת את מקום רבנו בראשות הישיבה, כדי שזו תמשיך להתנהל בדרך אותה התווה רבנו ולהצמיח מתוכה תלמידים העתידים לפאר את כותל המזרח של הדור הבא.

בתחילה נתמנה לתפקיד זה הגאון ר' יונה נבון זצ"ל, ובהסתלקותו נקרא מחותנו הגאון ר' חיים מונדובי זצ"ל. כשאף הוא נסתלק מן העולם, נקרא אחר כבוד ר' יהודה עייאש להיכנס לנעליו הגדולות של רבנו ולשבת על הכס רם המעלה הלזה.

ויהי היום, בא ר' יהודה כמנהגו מדי יום בשערי בית המדרש, והנה הוא רואה מחזה מבהיל, רבנו, אשר זה מכבר התעלטה נשמתו לשמי רום, יושב על הכסא עליו ישב בחייו, ונראה כביכול הוא בחיים חיותו ובגוף גשמי ממש.

פנה ר' יהודה לסובבים ובירר האם אף הם ראו דבר-מה חריג, ואלה האחרונים השיבו בשלילה. או אז הבין ר' יהודה כי מן השמים חפצו שדווקא הוא יזכה להיחשף למחזה נורא זה, והסיק כי הדבר בא ללמד אותו ואת הבאים אחריו לבל יחינו לשבת על כסאו הרם של רבנו.

החל מאותו יום - העידו לימים גדולי עולם, התגלה רבנו באותו אופן מדי יום ביומו לר' יהודה עייאש, תוך שהוא לומד עמו בחברותא משל היה עדיין בחיים, והיה הדבר נסתר מעין כל וגלוי אך ורק לעיניו של ר' יהודה.

מהיתרון על כל ישראל - אינו אלא מה שתצוה אותם לבד". הקב"ה מבהיר למשה רבנו, כי על אף ההשתוקקות הכבירה שיש בלבו לבצע בעצמו את מלאכת המשכן וכליו, למרות שזכות העצומה שבכך, מכל מקום זוהי מצוה השייכת לכל יהודי, לעם ישראל על רבדיו השונם, ואל לו למשה ליטול עטרה זו לעצמו אלא יצווה ישראל לעשות זאת.

הרי לנו הזדמנות פז - לזכות במצוה כה חביבה ויקרה, עד שהיה צורך לצוות את משה רבנו באופן מיוחד לבל יקח לעצמו זכות גדולה זו.

כלפי מה הדברים אמורים?

ידועה דרשת חכמינו ז"ל (מגילה כט, א) על הפסוק (יחזקאל יא, טו): "וְאֶהֱיָ לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט" כי "אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות", ואם כן - כל מלאכת המשכן וכליו, כבוד בית ה' והמסתעף מכך - כולם גם יחד שייכים בהחלט אף בדורנו אנו, דור יתום ממנו נבצר ליהנות מזיו השכינה שהיה בבית המקדש.

עד כמה גדולה אפוא הזכות שלנו לקחת חלק בבית ה', בבנייתו ויפוי, בהקפדה על מורא מקדש! כמה עצומה הזכות שניתנה לנו - כל אחד ואחד ללא יוצא מן הכלל, בכך שניתנה לנו ההזדמנות שהיתה יכולה מטבע הדברים להיות שמורה לרמי המעלה בדרגת משה רבנו עליו השלום!

נצל את הזכות הזו, ניאחז בה ולא נרפה!

מי לנו גדול ממשה רבנו, אבי הנביאים שזכה לגילוי שכינה כמותו לא ראה אף ילוד אשה, הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן' (לשונו שלכלב בן יפונה, עפ"י סוטה לה, א), ואשר אף התורה הקדושה נקראת על שמו (מלאכי ג, ב): "זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֶבְדִּי".

עד כדי כך שהתורה הקדושה חותמת את פרשת וזאת הברכה בפסוקים הבאים (דברים לד, י - יב): "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים: לְכָל הָאֶתְתּוֹ וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וְלְכָל עֲבָדָיו וְלְכָל אֶרֶץ: וְלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל".

כעת, הבה נשער בלבנו - אילו היה ידוע לנו אודות דבר-מה שהיה משה רבנו משתוקק, כמה ומיידל לזכות לעשותו, למותר לציין עד כמה נחשב היה הדבר בעינינו. יתירה מכך, קשה היה לנו לתאר לעצמנו כי ישנו דבר כזה, אשר למעשה נטל הקב"ה ממשה רבנו - והעניקו לנו, לכל איש ישראל.

בתחילת הפרשה כותב רבנו כך: "עוֹד יִיָּצֵא לְצַד שְׂצוּהָ ה' כָּל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן וְעֵינָיו, לְנֹכַח שִׁירָאָה שְׂמִצּוּהָ לוֹ שִׁיעֲשֵׂה הוּא כָּל הַדְּבָר אֲלֵיו וַיָּבִיא כָּל הַנְּדָבָה אֶל הַמִּשְׁכָּן, לְצַד הַתְּלַהּבוֹתוֹ בְּעִבּוֹדָתוֹ ה' גַּם יַעֲשֵׂה מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְעִבּוֹדוֹ".

"לְזֶה אָמַר אֲלֵיו 'וְאֵתָה תְצוּהָ, פִּירוּשׁ, מֶה שֵׁישׁ לָךְ

גם אתם זכותם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

רפואה מעל לדרך הטבע

בהיות הרבנית הלבֶרשטאם ע"ה, בתו של הגה"צ רבי הלל שלעזינגער זצ"ל, כבת תשע, פרצה בעיר הקודש ירושלים מגפה קשה - מחלת הדיפתריה. מחלה זו הפילה חללים רבים, ובין היתר, נפטרו שלוש מחברותיה של הילדה בתוך זמן קצר.

יום אחד, כשהילדה חשה ברע, לקח אותה אביה לרופא אשר סבר תחילה שמדובר בהצטננות קלה. אך לאחר בדיקה מעמיקה, זיהה הרופא סימנים ברורים למחלת הדיפתריה, והבין שמדובר בסכנת חיים ממשית. ללא שהות, החליט להכניס את הילדה באופן מיידי לחדר הניתוח, מתוך ניסיון להצילה מהמגפה שקטלה רבים כל כך.

רבי הלל, שחש את גודל הסכנה, רץ במהירות לשיבתו של המהר"ץ דושינסקיא זצוק"ל וביקש ממנו להזכיר את בתו לברכה ולרפואה. באותו רגע, למרות שהיה בעיצומו של שיעור בפני תלמידיו, עצר המהר"ץ את השיעור - דבר שלא קרה מעולם - וקרא יחד עם תלמידיו פרקי תהילים מעומק הלב.

בנוסף, קיבל רבי הלל על עצמו נדר: אם תקום בתו ממיטת חוליה, יביא אותה להדליק נר בבית הכנסת של האור החיים הקדוש בירושלים העתיקה, הידוע כמקום סגולה לישועות. כמו כן, התחייב להדליק בעצמו נר בכל ערב שבת לעילוי נשמת האור החיים הקדוש.

בחסדי שמים, הניתוח עבר בהצלחה, והילדה שבה לבריאותה המלאה, עד שהיתה מסוגלת ללכת בכוחות עצמה ללא כל תמיכה. כפי שהתחייב, הביא רבי הלל את בתו לבית הכנסת, ושם קיימו את הבטחתם.

סיפור זה מדגים את כח התפילה לצד כוחו של האור החיים הקדוש, ובזכות כחו של הצדיק ניצלה הילדה ממוות בטוח וחזרה לחיים טובים ולשלום.

מתיבתא אור החיים

מישראל עצמם ולא באופן של קיום ציווי ה', ואז הם מכבדים לפני ה' בשלימות. ולכן נשתנה מצוה זו מכל המצוות. וזו כוונת חז"ל (שמו"ד לו ב) שתמהו ישראל 'ואתה אומר שנאיר לפניך', והשיב להם ה' 'בשביל להעלות אתכם', כי בכך שעולה העבודה מן התחתונים בכל אות נפשם, מתעלה ומתכבד ה'.

וכע"ז הביא בסגנון אחר בפניני חזקאל (מנדל) כתב: נראה לומר הכוונה בזה, דהנה נאמר (דניאל ב כא) 'היב חכמתא לחכימין', כי כשיש אתערותא דלתתא אזי מוסיפים עליו מן השמים השפעות וברכות, וכענין שמצינו (מלכים ב' ד א-ז) בפח השמן באלישע, וכמו כן רצה הקב"ה שענין הדלקת הנרות תיעשה ע"י אתערותא דלתתא, לכן צוה למשה שהוא עצמו יצוה כאילו מעצמו.

וראה עוד מה שכתב בייטב לב: ידוע הא דכתיב (במדבר יב ג) והאיש משה עניו כו', ובודאי ממנו למדו בני ישראל מדה זו שהם ממעטים עצמם ונבזים בעיניהם. אך אולי על ידי זה ירפו ידיהם מהתורה ויתירו לעצמם מה שאינו ראוי לפי חשיבותם, לזה

צוה ה' למשה ללמדם לאחוז גם בבחינת גאות, להעלות נפשם להסתכל במעלתן, וכי ממקום קדוש יהלכו ממקור מחצב קודש. וזה שנאמר 'ואתה' דייקא שאתה עניו מאוד, 'תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך', רומז לחכמה ושכל, 'להעלות נר תמיד', ר"ל להעלות נר ה' נשמת אדם (שכך נ"ר ראשי תיבות נשמה ריח, כמו שאמר הסבא (זוהר) משפטים דף צ"ט ע"ב) מעלה מעלה אל מקור מחצבתו תמיד, כדי שעל ידי זה יתאמץ ללכת ולגשת אל הקודש לדבק עצמו במקור החיים.

מאיר כל כך שרואים בכלים שעומדים בחדרי חדרים כל מה שבתוכם, ומכל שכן שיהיו רואין להיות נכנס ויוצא, ולמה לן נרות המנורה. אך יש לומר דזהו באמת מעשה ניסים ואסור ליהנות, על כן צוה ה' ליקח שמן למאור לראות להיכן יוצא ונכנס, וזהו 'ויקחו אליך' בשבילך ודעתך, ואף על גב דשמן המנורה הקדש הוא וקיי"ל (פסחים כו). דאף על גב שקול מראה וריח אין בהם משום מעילה, מכל מקום אסור ליהנות, יש לומר שעל תנאי זה הוקדש ליהנות מכניסה ויציאה והוי כמו תנאי ב"ד והבן. ומעתה שפיר חדא מתורץ בחברתה דלענין שלא יהנה מהקדש של שמן המנורה על זה מאיר אור השכינה, ולענין שלא יהנה ממעשה ניסים על זה בא האור של המנורה, ומשניהם יחד יכול ליהנות בהיתר, והבן.

ובמאורי החיים נתבאר באופן נוסף: כי ה' 'נהורא עמיה שרא' (דניאל ב כב), ואינו נוקק כלל שיאירו לפניו ישראל. אבל עשה כן לצרכם ולהנאתם של ישראל, כדי שיקבלו שכר רב חלף נתינתם כבוד לה'. ולכן רצה ה' שמצוה זו תהיה באופן שיבא

כתב רבינו (שמות כז כ): ואתה תצוה. צריך לדעת למה הוצרך לומר 'ואתה' אחר שעמו היה מדבר, עוד למה אמר 'תצוה' ולא צו, עוד למה אמר לשון ציווי. ורבותינו ז"ל אמרו בזה דרשות מהם אמרו (תו"כ ס"פ אמור) אין צו אלא זירוז לצד שיש חסרון כיס. ואולי כי לצד שהדבר אינו מן המוסר לצוות ה' שידליקו נרות בבית ה' אשר ממנו תצא אורה, אשר על כן אמר למשה כי מצוה זו לא יאמרנה ישראל על פי ה', אלא הוא יצוה, פירוש מפי עצמו, שינהגו כבוד זה להביא שמן להדליק, ולזה אמר 'ואתה', פירוש מלבד מה שצויתך הוסף אתה לצוותם על זה.

הנה בטעם הדבר שצוה ה' שיהיה הדבר דוקא על ידי משה ולא כשאר המצוות, תמה בקרן לדוד (גרינוואלד), וכתב שהוא מילתא דתמיהא לומר שנשתנתה מצוה זו מכל המצוות, ותי' על פי דרכו עיי"ש.

ובזמן אהרן (קורץ) תירץ בב' אופנים, וז"ל: וי"ל על פי דברי רבינו עצמם שמצוה זו באה לרמוז על התורה, וקיי"ל (ב"מ נט): תורה לא בשמים היא ואין

משגיחין בבת קול, שהתורה ניתנה לדון אותה על פי שכל האנושי, והתורה נקראת על שם משה רבינו כנאמר (מלאכי ג כב) 'זכרו תורת משה עבדי', ועל כן שפיר נצטוו מצוה זו שהוא כנגד התורה רק מפי משה רבינו בלבד כאילו הוא היה המצוה להורות, דעצם התורה ניתנה למשה מתנה והבן.

עוד כתב שם בזמן אהרן: או יתפרש על פי דברי המדרש תנחומא (ס"ד ד) 'ויקחו אליך' בשבילך, שתהא רואה להיכן אתה נכנס ויוצא, ע"כ. ולכאורה תיקשי הא מקום השכינה היה

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

בדבריו על מעשה הציץ (כח, לח) מתבטא רבנו בביתו מפליג: "כי קללות ישראל הנקראים קדש הם לה' חשוקים, דבוקים, משעבדים". המילה 'חשוקים' ניתנת להתפרש במשמעויות שונות, התדע מהו הפירוש הנכון? (א) מלשון חֶשֶק. על רך שאמר רבנו (שמות יט, ב): "הִגִיעַ חֶשֶק וְנַחֲשֶק לְחוֹשֶק וְחֶשֶק". (ב) מלשון חִשּׁוּק, עיגול. כוונתו שכל חיי איש ישראל נסובים סביב הקב"ה. (ג) מלשון חִיבוּר. היינו שישראל דבקים ומחוברים בכל מהותם להש"ת. תשובה מגליון קודם: פרק כה פסוק ט.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדיקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בעליון פר' ויחי:
הרב שמואל דוד
שיינברג, צפת

מחוברים לחיים
לשמיעת שיטורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה וחינוך "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל מברניץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

הוצאת מתוך דג המוגש לקטן (ב)

וכתב הביאור הלכה (סימן שיט סע"ד ד"ה מתוך אוכל) שבוודאי גם המגן אברהם מודה למהרש"ל שאם אוכל את הפרי לאלתר אין הקליפה פסולה, וכשם שבשומים אין הקליפה פסולה. וכתב שאין לומר שכל דברי מהרש"ל הם דווקא באגוזים ובוטנים שהם שומרים של הפרי, אבל העצמות אינן שומרות של הדגים, שהרי ברא"ש כתב מפורש שהאיסור בעצמות הוא רק אחרי שפירשו מן הבשר, ומבואר שכל זמן שהן בבשר מותר.

בחזון איש (או"ח סימן נד סק"ג) הביא את דברי ביאור הלכה, אך כתב שמקורו להיתר מצד מה שמותר לקלף שומים, וכתב לחלק כי את השום אין אפשרות לאכול בלי להסיר קודם את קליפת השום, אבל את הדג אפשר לאכול מתוך העצמות, ואין הכרח להקדים להוציא את העצמות קודם האכילה. ולכן כתב (סק"ד) שאין כל היתר בהוצאת העצמות קודם האכילה.

ותמה שבש"ט הלוי (חלק א סימן פג) על דבריו, שהרי מקור הביאור הלכה מפורש מדברי מהרש"ל והרמ"א שהתירו להוציא את הקליפות גם כאשר ניתן להוציא את האגוז מותכם. ועוד העיר שנתבאר שבפירוש ברא"ש שמותר להוציא את העצמות כל זמן שהן מחוברות לבשר וכוננו, ולכן תפס לעיקר שמותר להוציא את עצמות הדג, [ובחזון איש (סק"ג) כתפס עוד שמא אם אין אפשרות לאכול ביד אחד אוכל מתוך פסולת וכבר צריכים להשתמש בשתי ידיים, שוב אין נפק"מ האם מושך את האוכל מן הפסולת או את הפסולת מן האוכל, ושניהם נחשבים כדרך אכילה, ולדינא כתב (סק"ה) שראוי להחמיר גם בהן].

איסור בורר בהוצאת הפסולת מן האוכל

הנהגה רבינו חננאל (שבת ע"ד): כתב כדבר פשוט שהמוציא פסולת מתוך האוכל אפילו שלא בכלי אלא מיד, ואפילו לצורך אכילה מיד, חייב חטאת. וכן כתבו הראשונים (הבואו דבריהם בבית יוסף סימן שיט ובביאור ההלכה שם סע"ד ד"ה מתוך האוכל), וכן פסקו הרמב"ם (שבת פרק ח הלכה יב) והשו"ע (סימן שיט סע"ד).

אמנם רבינו ישעיה מטראני (המכריע סימן כג) הביא דברי רבינו חננאל, ודחה דבריו, וכתב שכן גם פסק רבו רבי יוסף ב"ר מאיר בשם רבו, שאפילו להוציא פסולת מתוך אוכל לאכילה מיד מותר. וכן מצאנו בספר הבתים (מלאכות האסורות בשבת שערי אבות ב) שכתב בשם רבי אשר מלוניל שמותר לברור המשך בעמ"ב

בתקופה האחרונה התחלנו להגיש בסעודת ליל שבת מנות דגי 'פורל' שלמים, אפויים או מבושלים, לצד מנות הגעפילטע פיש'. בני המשפחה הקטנים עם הגדולים נהנים מאוד מהתוספת החדשה, ואף כמה מהילדים שעד עתה לא אכלו דגים החלו לאכול בעונג רב; ומאחר שדגים אלו מלאים עצמות, הדרכת את הילדים ליצד לאוכלן בשבת בלי להיכשל באיסור בורר, הדיינו להוציא 'אוכל מתוך פסולת' לברור את בשר הדג מתוך העצמות ולא להפיק, ואת חתיכות הדגים הדקות בעצמות הדג שקשה להפרידם, יש להכניס לפה ואחר כך לשלוק את העצמות מהפה. אולם שאלתנו היא לגבי בתנו הקטנה, שהיא אינה מסתדרת עם כל זה, את העוף אנו מפרקים ונותנים לה והחלק הצמוד ממש לעצם מוגש לילד אחר, אבל בדגים פתרון זה איננו אפשרי, וברצוננו לברר האם יש דרך להאכיל ילד דג עם עצמות ובלעבור על איסור בורר:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

במאמר הקודם גינונה שאלת ברירת עצמות מדגים בשבת קודש; וכבר הבהר שהדבר ברור כי כאשר בנקל להפריד את הבשר מהעצם וההוציא את האוכל מתוך הפסולת, וודאי שכן ראוי לעשות לכתחילה ולא להוציא את העצם מהדג, אלא יש פוסקים שהתירו את ברירת העצמות ולכן יש להקל בכך רק באופן שקשה להפריד את הבשר מהעצמות או כשרוצים להגיש את הדג לקטן. והבאנו את סברת המקילים על פי מה שנהלקו הראשונים בעיקר מלאכת בורר, שיש אומרים שאינה אלא כאשר בורר פסולת המעורבת בתוך האוכל, אבל פסולת המחוברת לאוכל אין בכך משום איסור בורר, ועל פי זה יש שהתירו לברור את עצמות הדגים; הלא יזכור עוד צירופי היתר להקל לברור את עצמות הדגים כאשר הדג מוגש לפני קטן או כאשר קשה לברור את העצמות.

ברירת העצמות לאכילה לאלתר

נתבאר לעיל דעת מהרש"ל שקליפה של הפרי אינה פסולה, ושהמגן אברהם הקשה מקליפה של שומים שאסרו הראשונים, ובאליה רבה כתב שכל האיסור בקליפה של שומים הוא רק במקלף להניח אבל במקלף לאלתר מותר, ובמבואר הראשונים שאסרו לקלף את השומים (בית יוסף סו"ט תנא, מ"א שם סע"ד יט), וזו גם כוונת מהרש"ל להיתר דווקא לאלתר.

ואם מחמת כאב זה נחלש כל גופו או נפל למשכב, או שסובל מדלקת גרון מותר.⁷

לקפל מפיונים בצורה מיוחדת בשבת

האם מותר לקפל מפיונים בצורות מיוחדות ומעוצבות כשעורכים את השולחן לכבוד שבת:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אין לקפל את המפיונים בצורה מיוחדת משום שזה דומה לבניין,⁸ אמנם בצורה פשוטה ולא מעוצבת מותר.⁹

אם מתברר שעשה את הנזק בידיו, וכי לא אטם כנדרש ממנו, הוא אחראי על התיקון.¹² אם הנזק רק נגרם כתוצאה ממה שלא תיקן, באופן של פועל יוצא, אי אפשר לחייבו.

לא רצה להתעסק עם מתוך מסוים ותיווך לו דרך שליח

ראובן תיווך לשמעון דירה, לבסוף הוברר שראובן לא היה אלא שליח של לוי שעמו ראובן לא אבה למכתחילה להתעסק בענייני תיווך בשום אופן, האם חייב לשלם לו דמי תיווך:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

חייב לשלם דמי תיווך, ואף להסוברים שהמשיך בית לחבירו ונעשה שווא בטלה השכירות,¹³ בדמי עיסקה חד פעמיים כולם מודים שחייב לשלם.¹⁴

בוה כיון שאינו עומד להתקיים והניח בצ"ע, וכן הסתפק בוה בש"ט שבת הלכות (ד"ה סימן ה"א ב"ה). ו"מצינו לפעמים באולמות שכן מקפלים, ויש ללמוד עליהם וזאת לפי דברי הפוסקים שהתפקיד בוה מצד מה שאינו עומד להתקיים, וע"פ המשנה בבורה סימן ש"ב סק"ח, וכן צ"ו בפיסקי תשובות (סי' ש"ב הערה 107) שפוסקי זמנינו כתבו בלשונם 'יש לימנע ולא איסור ממש, כי יש לזון שאין בו איסור החלטי כיון שמועדם להתיירק והינו חד פעמי, אך מכל מקום לכתחילה וודאי יש להימנע).

9 ש"ש (מהדור"ח סי' ס"א ובהגדה קטן), משום דבניי לא שייך ביה משום תיקון מנא. וז"כ שבת הלכות ט"ו.

10 ואין לומר כי מאחר שגם המקבל את המטבע אינו מוסיד כיון שהוא מעבירו הלאה ומקבל תמורתו ג"כ 10 שקל, ומאחר שלא יודעים שהמטבע מופיית יוצא שהיא באמת שווה 10 שקל. אין הדבר כן, אלא שכל שהוא מוזף ולא הונפק על ידי הבנק וכן הבנק אינו מכיר בו כמטבע, היא אינה נחשבת 'יוצא בהוצאה', וכל הדבר שאיננו מקבלים אותו זהו בתורת טעות.

11 כיון שגם מצד המקבל הרי אם ידוע שהמטבע מופיית לא רצה לקבלה וזהו גל והונאה ממש, ונמ אם בטעות מעבירה הלאה, סוף סוף גם הוא מצידו נכשיל בכעין גניבה בשוגג.

12 שולחן ערוך (ת"ר סי' י"ד סעיף ט"ז) נפתחה, וחסרה כדי אונאה, אסור לקיימה, מפני שבקל ברמיזה בן, ולא ימכרה לאנס או לתנן, מפני שמרמין בה אחרים וכו'. וראה בפתחי חושן (סי' י"ב ע"ב וזאתה סי' ה"א הערה ט"ו) שאם קיבל מטבע או שטר כסף מוזף, שמותר

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

להכניס כרטיס ברכת המזון לבית הכסא

קיבלתי כרטיס עליו מודפס נוסח ברכת המזון, ואני מניחו בארנק להשתמש בו במקומות בהם אין ברכונים; שאלתי היכן לעניין הכנסתו לבית הכסא ובית המרחץ, האם מותר להיכנס איתו כיון שהוא בתוך הארנק או שצריך להוציאו בכל פעם:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מאחר שהכרטיס מונח בתוך שני כיסויים, מותר להכניסו לבית הכיסא ולבית המרחץ,¹ ומפני כבוד ה' ראוי להחמיר,² אמנם אם לא נכתבו בו שמות הקדושים הדבר קל יותר.³

לגרוגור עם מי מלח בשבת

אדם שיש לו כאב גרון, האם מותר לו לגרוגור עם מי מלח שהדבר מועיל להקל על הכאב:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אסור לגרוגור בשבת משום שפעולה זו ניכרת שהיא לצורך רפואה,⁴ אולם מאכל בריאים מותר לאכול אף אם מתכוון לרפואה,⁵ ולכן מותר לאכול דבש, וכן למצוץ סוכריות לרפואה.⁶

1 במשנה בבורה כתב (סימן פ"ג ס"ג פ"ג) לענין שאר פריש ובתבנים שיש בהן שמות, שאם הם בכיס מותר להכניסם, ויש אומרים שצריך שיהיו דוקא תיק בתוך תיק אם צריך ליכנס לבית הכסא כמו לענין תפילין, וספר תורה אסור בכל גונו. בש"ט מזהר אליהו כתב (ח"א סי' א"ל פ"ג) שיש כוונה שלנו נחשבים כהני כסויים, עצם הכיס לכיס תלוי ולא נכסהגוה הוא וזמן הישיבה, והבגד המכסה את הכיס, שאף על פי שהם מחוברים בתפירה למעלה הם נחשבים שני כיסויים. ובש"ט מהרש"ם (ח"א סי' ש"ג) העלה דהקל גם משום שלדעת כמה מן הפוסקים דפוס שלנו אין חלות קדושה (ראה ש"ת שבת הלכות ח"א סי' קס"ג ח"א סי' קס"ג), ובצירוף מדינת ארץ, ובכתבים שבספרי קודש די בכיסיו אחר. 2 בתשובות והנהגות כתב (ח"א סי' ק"ה) שמפני כבוד אלוקינו נכדי ובענין הכיסויים מותרים ומועילים ומועילי וכדומה שיש בהם אכזרות ממש אלא אם כן יכסה בעוד כיסוי מלבד כיס בגדו, עיי' שם. ובידעת תורה כתב (ח"א סי' ט"ז) שנהג להחמיר לעצמו אם כי מדינת ארץ, ובכתבים שבספרי קודש אין הקל גם לעצמו. וראה בפסקי תשובות (ח"א סי' ט"ז) שיש לענין מזהר בכיסו אדם יש להיתר שלא להיכנס לביהמ"ק ומרחץ א"כ כפי צרכי ישיבה. 3 הגר"ח אריעברג (הלכות שלמה, תפילה, פ"א סי' כ"ג ובהלכה סק"ה). 4 דעת רוב בעניני ריבונות ומכתבי תורה שאדם חושש לזכרון וכדומה, כתב בש"ט (ח"א סי' ק"ה) שיש להחמיר בענין חיים ח"א סי' ט"ז) שאין בהם קדושה וראוי להקל אפילו בכיסו אחד וכגון

בקנון ובתמחוי אפילו פסולת מתוך אוכל הוא שיברור לאכול לאלתר. ואם בירר להניח אפילו לבו ביום חיוב. ובשם בעל ההשגחה כתב שאלתה מותר לברור אוכל מתוך פסולת בקנון ובתמחוי אבל לא פסולת מתוך אוכל, ומשמע כי כשיאנו בורר בקנון ותמחוי מותר לאלתר גם פסולת מתוך אוכל. אך סיים שם שפסק הרמב"ם עיקר אצלו להלכה. ועכ"פ מצאנו שיטת הרבה ראשונים שאוכל לאלתר מותר גם פסולת מתוך אוכל, ולדבריהם ודאי מותר להוציא את הפסולת מן הדג הבשר, ולא כמו שפסקו רוב הראשונים הרמב"ם והשו"ע. (ראה ברכי יוסף שיוירי הברכה סימן שיש אות ב לס"ק ד).

עוד מצאנו שיטת הראשונים שהוצאת פסולת מתוך אוכל, שלא בכלי ולאכילה לאלתר, הוא רק איסור דרבנן, שכתב הרשב"א (עבודת הקודש בית מועד שער א סימן ח מה) 'נפל צרור או קיסם בתוך הקמח, יש מי שהורה שאסור ליתלן ביד לפי שזו כבורר, ולא יראה לו כן, אלא מותר ליתול ביד, שכל שעושה ביד אינו אלא בורר כלאחר יד, ולא אסור אלא בנפה ובכברה כמו שביארנו'. והיינו שכתב (שם סימן ה ס"א) 'הבורר אכולין ביום טוב לא יבורר בנפה ובכברה לפי שזו ברירה וגמורה ואסורה אפילו ביום טוב, אבל בורר הוא כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי שיש כאן אפילו בשבת אלא משום שבות, ביום טוב לא גזרו משום צורך אוכל נפש. כשהוא בורר נוטל אוכל ומניח את הפסולת או פסולת ומניח את האוכל'.

הרי מובא דעת הרשב"א שאפילו בשבת האיסור בקנון ובתמחוי הוא רק מדרבנן, והוצאת פסולת ביד מותרת. וכתב הגהשטא אדם (כ"ל טו ס"ק א) 'שעת הרשב"א שאיסור בורר ביום טוב מדאורייתא (עבודת הקודש שם סימן א ס"ק ד), והוסיף שבוה מתבאר מה שכתב הטור (סימן שיש) שגם בשבת כאשר האוכל מרובה על הפסולת מוציאים את הפסולת מתוך האוכל כדי למעט בטירחא, וקשה שרק ביום טוב שביריה היא איסור דרבנן עדיף למועט ורק הטור, אבל בשבת שאיך איסור דאורייתא לא מצאנו בשום מקום להתיי איסור דאורייתא כדי למעט בטירחא, וכן הקשו שם כל הפוסקים, ומאחר שמצאנו דעת הרשב"א שבאופן שאינו ברוב הנפה ובכברה הוא איסור דרבנן, כן יש לבאר גם דעת הטור. וכתב שכן עולה גם דעת הרמ"ן (פ"ק משנה פ"ק ח הלכה ב') שעל דברי הרמב"ם שאסר פסולת מתוך אוכל בשבת, כתב שלא ידע מדוע החמיר הרמב"ם כל כך בשבת מביום טוב.

והגהשטא אדם מביאר שעכ"פ יש איסור דרבנן גם בפסולת מתוך אוכל ביד ומיד, ורק למנוע טורח התיי הטור להוציא פסול מאוכל, אבל בבית מדרש (אורח חיים סימן תק) כתב שהרשב"א והטור סברו שאפילו לכתחילה מותר להוציא את הפסולת מהאוכל, וכן כתב באגלי טל (מלאכת בורר א"א ו ס"א כ"ט), וכ"כ בצמח צדק (ליבאוטש א"ח ריש סימן שיש), וכתבו עוד שלשיטתם עולה דעתם כדעת ספר המכריע ספר התבנים ההשלמה ועוד שפסקו כן. וכתב בצמח צדק (שם ס"ק ה) שראויה שיטת ראשונים זו לצרפה להיתר להוצאת עצמות הדגים, וכמו שיתבאר לקמן.

איסור בורר תוך כדי האכילה

מהר"י אבועליפא (הובא דבריו בשו"ת מהריט"ן ח"א סימן רה) כתב לחדש שאם אוכל ובתוך כדי אכילתו מוציא את הפסולת הדבר מותר, ואין זה נחשב 'דרך ברירה' במה שמוציא את הפסולת, מפני שיעקר עינינו כעת הוא אכילת האוכל, ורק עליו נשקל פסולת מוציאו, והכל נחשב 'דרך אכילה' ומותר.

ומטעם זה התיי מהר"י אבועליפא להוציא צרעה שנפלה לתוך כוס משקה, אבל מהריט"ן (שם) נחלק על חידושו זה שובשעת אכילה אינו נחשב דרך ברירה, אלא שהתיי את הוצאת הצרעה מטעם אחר, שאין ברירה בדבר זה, ובדבר שניה מתבארים בבב"ר יוסף (סימן שיש אות ה) שכתב שמתחמת דברי הראשונים שלא הזכירו היתר מיוחד של שעת האכילה עצמה, נראה שגם בשעת האכילה ממש אסור.

בביאור ההלכה (סימן שיש סעיף ד"ה הבורר פסולת) כתב שלמארה בנידון מהר"י אבועליפא מהריט"ן כבר נחלקו הראשונים, כי הראשונים (תוס' שבת עד.) כתבו לומר דעת רב חסדא שמוותר לברור פחות משיעורו, כי ברירת כמות כל כך קטנה היא דרך אכילה וכן ברירה. והרמב"ן והר"ן (שם) הוסיפו לבאר: 'שאין דרך ברירה בכך, אלא כאוכל ומצא פסולת בחתיכה שהוא אוכל, ומפריש פסולת מתוך אוכל הוא שמוותר'. ולזה נראה שהתחנן הריטב"א (שם) שכתב: 'דכל פחות מכשיעור אין עליו שם ברירה כלל, אלא ממכשיר ומתקן אכילתו'.

אבל ברא"ש (כ"ל כ"ט סימן ט) משמע שאפילו בשעת האכילה אסור. הרא"ש נשאל האם מותר להניח מסננת על כוס שיש בה מים עם תולעים ולשתות דרך המסננת, והשיב כי מלאכת בורר היא לתקן את המאכל מהפסולת ולאכיל, אבל מניית הפסולת מהמיינס לא היא בשעת האכילה, איננה מהות המלאכה שהיא לתקן את המאכל, ודבריו הובאו להלכה בשו"ע (סימן שיש סעיף טו), ומכאן שסובר שאין היתר כללי לברור בשעת האכילה נופא. כי אם כן למה לא התיי מצד שהיה שעת האכילה.

ועל מה שכתב הביאור הלכה לדייק ברא"ש ששרי כל מהות ההיתר של שעת אכילה מצד שכל שיעקרו מעשיו אכילה חלה האוכלים, ואז יש על הכל שם של אכילה ולא של מלאכת ברירה, אבל כאשר מחמת התולעים מניח מסננת על הכוס ושותה, לא עיקר מעשהו כולל גם מלאכת ברירה, ומה שהיה נעשית בשעת האכילה אינו עושה את הברירה לדרך אכילה, שבוודאי אין דרך אכילה זה, ולכן לא התיי הרא"ש מצד שעת אכילה, אלא מצד שמלאכת בורר הוא לתקן את המאכל להכינו במאכל. אבל מותר מהותולעים להינס לא הפה. וכיצא בזה דחו את הראיה רבי שלמה שברדון (הגה לספר דעת תורה סימן שיש סעיף ד) והחזון עובדיה (שבת חלק ד עמוד קצ"ז).

אמנם בחזון איש (א"ח סימן נד ס"ק א) כתב לדחות את הראיה מדברי הרמב"ן והר"ן, וביאר שכונת דבריהם היא שמכניס לפיו מוציא, אבל דבריו קשים ככונת הראשונים, ומה שדחקו לפרש כן, לפי שלא סבר שיש חלק בין קודם האכילה לשתות האכילה עצמה, וכבר העיר על דחייתו בחזון עובדיה (שם).

ברירת העצמות תוך כדי האכילה

והנה לפי המבואר ברמב"ן ובר"ן, נמצא שיש להתיי לברור את העצמות בשעת האכילה ממש, וכגון שמחזיקו בידו כדי לאכול ומצא בה חתיכת עצם, שזה נחשב שהוא מתעסק באכילה, אבל לברור חתיכת הדג המונחת לפניו לאוכלה מיד לנקותה מחשש עצמותו, נחשב שהוא מתעסק בברירה, ואסור. ומהרי"ט אבועליפא התיי את ההוציא מן הכוס המונחת לפניו, וטעמו כיון שהוא עומד לשתות מיד, אלא שצנצה באיזה דבר פסולת ומוציא ושותה, והוא הדין בחתיכת דג העומדת לפניו ומצא בה איזה עצם מוציאו ואוכל לאלתר, אבל לנקות חתיכת דג כדי לאכול לאלתר לא מצאנו היתר בדבריו.

בביאור ההלכה (סימן שיש סעיף ד"ה מתוך אוכל) הביא לשיטת הרמב"ן הר"ן ומהר"י אבועליפא, וכתב שלכן אין למחות ביד המקליט לברור את עצמות הדגים, ומשמע שלגמרי התיי לשיטתם לברור את עצמות הדגים כל שבורר ואוכל מיד, ודווקא בבורר את העצמות כדי להביא את מנת הדג לסעודה כתב שאסור גם לשתתם. וכבר נשאל גדול בדורו בעל מחבר ספר כפות תמרים בספרו קול יעקב (סימן ט) על מה נסמך המנהג להקל, והשיב: 'מניחה לי מילתא מה שייכות יש למה שנהגין השליח' עצמות בעודו אכילה, למאי אדיקמיא לן בורר פסולת מתוך אוכל קודם האכילה אסור'.

וכן נחלק מהר"א (שנה שניה פרשת בשלח סעיף א): 'אם אוכל חתיכת דג את חתיכת בשר שיש בהם עצמות, מותר להוציא בידו תחלה העצמות ולאכיל לאלתר, ואף על פי שמסיר בזה כמה עצמות בזה אחר זה, דרך אכילתם בכך תמיד ואין זה דרך ברירה אלא דרך אכילה, וכאשר העלתי בס"ד בסה"ק מקבציאל, ושם כתבתי ל"א כהרב מאמר מרדכי'.

ועוד יש לצרף להיתר את שיטת הראשונים (הרי"ד, רבי יוסף ב"ר מאיר, רובו, רבינו אשר מלגלי, ההשלמה) שסברו שלאחר מותר לברור גם פסולת מתוך אוכל, וכתב בביאור ההלכה (שם), דהגם שהולכה כרבינו חננאל ורוב הראשונים שהמוציא את הפסולת אפילו לאכול לאלתר חיוב טהא, ראוי לצרף שיטת ראשונים זו לשאר צדדי קולא שמצאנו בנידון של ברירת עצמות הדג, ואין למחות ביד המקליט, אבל לכתחילה כתב שיש להיזהר להוציא את בשר הדג מתוך העצמות, וכן פסק בשמירת שבת כהלכתה (פרק ג סעיפים יב-טו), ובאחרות שבת (פרק שליש אות ק"ק) הוסיף להביא גם את שיטת החזון איש שדחה לגמרי את טעמי היתר בהוצאת עצמות הדג, והובאו דבריו לעיל.

האם בורר בעצמות מותר מדאורייתא

עוד יש לצרף להיתר את שיטת הסוברים שאיסור דאורייתא של ברירה הוא דווקא בדבר שגידולו מן הארץ, וכן זייק הכלי חמדה בספרו חידושי יעאל (נ"ר מצוה מלאכת שבת אות ג') מתשובת ועק"א (קמא סימן כ), ומשום כך כתב שחמדה להחמיר כנגד מנהג הרש"ע בשעת עצמות הדגים, שאין כאן איסור דאורייתא ומחוי כיהורא. ובנידון זה דף הפרי מגדים (שמבטא זהב סימן שיש ס"ק א). [להרחבה בשאלות אלו ראו: מנחת יצחק חלק א סימן עה, יביע אומר חלק ה א"ח סימן לא, חזון עובדיה שבת חלק ד עמוד ו'].

עוד כתב הכלי חמדה (שם) כי באדם שבורר תוך כדי אכילתו, לא מצוי שיברור בפעם אחת בשיעור כגורמת אוכל נקי לבד מפסולת, ששרי הוא בורר ואוכל בורר ואוכל, ופחות משיעור הוא איסור קל, וראוי לסמוך על הטעמים השונים שנאמרו להקל, ולכן אין לשנות מן המנהג להקל, כי אם לאדם גדול וקדוש שמדקדק על עצמו בשאר כל העניינים.

היתר מצד שהעצמות אינן פסולת

בספר פתח הדביר (סימן שיש ס"ק א) כתב שהעולם אינם מקפידים בעצמות הדגים, משום שחמדי יוצא עם השדרה גם מעט מן הדג עצמו, והדבר דומה לדין הטי"ז (סימן שיש ס"ק ג') שנתורר להוציא זבוב שנפל תוך כוס שתיה עם מעט מן השתיה, ואף אם אין על העצמות בשר בעין, הרי יש עליו מעט מוהל של הבשר ובמי חול בני אדם מוציאים מוהל זה, 'והנה להם לישראל שיש להם על מה שימכרו'. ובביאור ההלכה (שם) כתב עוד שפעמים רבות העצמות רכות וראויות למאכל ואין עליהן שם פסולת ואיזה גופא מצוי שיתחרט ויחזור לאוכלם. אמנם החזון איש (א"ח ריש סימן נג) חולק על היתר הטי"ז והאחרונים שמועיל להוציא את הזבוב עם מעט מים, ונחלק גם (שם סימן נד ס"ק א) על ההיתר של הביאור ההלכה להוציא עצמות שיש עליהם מעט בשר, וטעמו משום שסוף סוף כוננת רק להוציא את הפסולת ויש שם בורר על ההוצאה זו.

להוציא עצמות דגים לפני האכילה

בפרי מגדים (סימן שכא ס"ק ב) כתב שמוותר לברור את הגרעינים של הפחוסים, כי מאחר שאי אפשר להוציא את האוכל של הפחוס מתוך הגרעינים וצריכים להוציא את הגרעינים מתוך האוכל מותר, ד"א אפשר בענין אחר לא היו פסולת מאוכל, והבן'. והובאו דבריו במשנה ברורה (שם ס"ק פד) 'ואפשר אף לאותה סעודה שיש פירי גרעינים', וביאר בענין הצינן (שם) ד"א אפשר בענין אחר, ולא היו כבורר פסולת מאוכל'.

וטעמו צריך ביאור. ונראה דשרש היתר הוא על פי דברי הראב"ה הנזכרים לעיל (סימן תשל ביצה ט) 'מותר לנקר בשר ביום טוב ואפילו שנשחט מערב יום טוב, ולא היו כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון דאי אפשר לאוכלו בענין אחר'. והגם שהקשה על דבריו בתורתם הדשן (כ"ל), הרי הטי"ז (סימן תק סק"ד) יישבו והסכים לדבריו, והובאו דבריו לעיל. וטעם היתר, כי מה שאסרו הוצאת פסולת מן האוכל, לפי שברדך כלל האוכל מרובה ודרך הבורר להוציא הפסולת, ולכן רק כאשר מוציא את האוכל לאכול הוא דרך אכילה ולא דרך ברירה, ועוד כי כאשר כל מה שמוציא את הפסולת הוא רק כיון שאין לו כל דרך אחרת גם הוצאת הפסולת בכלל דרך האכילה ולא דרך ברירה ומותר. וכענין זה כתב בשביתת השבת (באר רחובות מלאכת בורר אות כב).

ובביאור הלכה (סימן שכא סעיף ט"ה לקולן) הביא דברי הראב"ה ודקא מרדכי (שם ס"ק ב) שהקשה מדוע מותר לקלף פירות כדי לאוכלם לאלתר והרי הוא מוציא את הפסולת מתוך האוכל, ויישב: 'ונראה דכיון דאי אפשר לענין אחר דרך אכילתו שכן זה בורר פסולת מתוך אוכל, שאינו אלא לאכול תוך, וכל שהוא באכילתו שרי, אבל הנתן אסור דלא עדיף מבורר אוכל מתוך פסולת'. [וכבר נתבאר לעיל שרבינו חננאל העריך וסיעתו ביארו שכלל אין איסור בורר בדבר מחובר אלא רק בתערובת, ודברי מהרש"ל ורמ"א שאפילו קליפת אגוזים כיון שהיא שומרת על הפרי, כל זמן שאינה נפרדת מהמאזן היא חלק ממנו ואין עליה שם פסולת].

ונראה שמהו הטעם התיי בורר איש חי (שנה שניה פרשת בשלח סעיף א) ברירת עצמות הדגים שהכל הוא דרך האכילה וכחשרת קליפת הפרי לאכילה מיד: 'אם אוכל חתיכת דג את חתיכת בשר שיש בהם עצמות, מותר להוציא בידו תחלה העצמות ולאכול לאלתר, ואף על פי שמסיר בזה כמה עצמות בזה אחר זה, דרך אכילתם בכך תמיד ואין זה דרך ברירה אלא דרך אכילה, וכן פסק בני פ"ק חיים (סימן שיש ס"ק מד), וכן פסק בחזון עובדיה (שבת חלק ד עמודים קצ"ז-ד), וראו שם בה פרשת בשלח בטעמי היתר)'.
וכן כתב להתיי מההר"ם (בספרו דעת תורה (אורח חיים סימן שיש סעיף ד) וכתב שאף שניתן להתאמץ להוציא את בשר הדג מן העצמות, ואינו דומה ממש לגרעיני הפחוס שהוא כמעט מן המנוגע, על כל פנים מובאר במגן אברהם (סימן שכ ס"ק א) שאיסור הוצאת הפסולת מן האוכל הוא משום שאין זה דרך אכילה, אבל בדג שזוהו ממש דרך האכילה בוודאי מותר. ועוד כתב לצרף הטעמים הנוספים שהזכירו לעיל. וראה עוד מה שכתב מהרש"ם בספר ארוחות חיים (ספינקא סימן שיש ס"ה ג). ובארוחות חיים עצמו (שם ס"ק ב) הביא קודם כל ספר מאורי אור שמוותר לחתוך פסולת רקובה מהפרי, וראי לחוש לבורר שזה כמו סעודה קליפת הפרי, ושמטעם זה מותר להוציא סמוך לאכילתו את עצמות הדג הרכות שמפריעות לאכילה. וגם במנחת יצחק (חלק א סוף סימן ע"ה) הביא להתיי על פי החממת ישראל הנזכר לעיל, ועל פי הפרי מגדים, אך כתב שה היתר דווקא לאוכל בעצמו, אבל המאכל לאחרים ואינו אוכל, לא שייך לימור שהוא דרך אכילה ואינו ברירה.

בשביתת השבת (באר רחובות מלאכת בורר אות כ) הרחיב הרבה בנידון, והזכיר חמשה טעמי היתר, ובכל זאת סיים: 'מכל מקום הממזיר תבא עליו ברכה, הואיל דניפק מפומא דהני גביר רבובי הרגו'ן בענט והמאמר מרדכי ומו"ר הגה"צ מטסאוויטק זצ"ל, וכן שמענו שהגדולים הגדולים שמדקדקים, והגאון רבי יוסף דוב מברקיש ז"ל היה מותר לאכול בשבת קודש שיש בהם מולאים ודוקים בעצמות, ואם היו נתנים לו עם עצמות היה אוכל גם העצמות משום בורר'. וכבר נתבאר שבמשנה ברורה הממזיר בזה, ובשמירת שבת כהלכתה (פ"ק ג סעיפים יב-טו) ובארוחות שבת (פרק שליש אות ק"ק) כתבו להחמיר.

הוצאת העצמות לקטנים

ולענין לברור את עצמות הדג כאשר רוצה להגישו לקטן, האגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן עד) התיי להוציא את העצמות על פי הפרי מגדים והמשנה ברורה שפסקו להתיי כשאי אפשר בענין אחר, וכתב שגם בגדולים כאשר יש חשש שיאכל עצם מותר להוציא העצמות, ששרי באי אפשר מותר להוציא הפסולת. והנה לשיטת המחמירים, נראה שגם לקטנים אם יכול להוציא האוכל באופן המותר, יש לו להוציא האוכל מן הפסולת.

- להלכה:
- א. במאמר מרדכי ובמגן אבות כתבו שיש לחוש שלא להוציא את שדרת הדג, ושלא יוציא שום אדם את העצמות מתוך הבשר, כי זה הוצאת הפסולת מתוך האוכל ואסור. אמנם אחרונים רבים כתבו שאין בדבר איסור, ונתנו טעמים שונים למנהג, ובמשנה ברורה כתב שלכתחילה יש להחמיר.
  - ב. דעת הרבה ראשונים שבדבר מחובר אין מלאכת בורר, כי אם בתערובת, ומצאנו שיש מהראשונים שחולקו על זה לגבי ניקור, והרמ"א כתב שראוי להחמיר.
  - ג. שיטת מהרש"ל ורמ"א שאין איסור בורר בקליפת הפרי, שכל זמן שהקליפה עם הפרי אין לה שם פסולת, ומתוך שהרמ"א כתב להחמיר בניקור נראה הטעם משום שהקליפה שומרת על הפרי, ולכן בניקור החלב אסור שאינו שומר על הבשר, ולפי זה בהוצאת העצמות שאינן שומרות על הדג אין היתר, אבל אם אוקוסים לעצמות להעמדת הדג או הבשר, או לתת טעם בדג או בבשר, שוב אינם פסולת גם אחרי שהמנהג התועלת מהם. ומאחר שיש מפורש שהעצמות אינן פסולת כל זמן שהן מחוברות בבשר, וכיח שגם לדעת הרמ"א דווקא בחלב החמיר שנחשב פסולת אף בעודו מחובר בבשר ולא בעצמות שנתן עימו הבשר.
  - ד. דעת כמה מהראשונים שאם בורר לאכול לאלתר מותר להוציא גם את הפסולת מתוך האוכל, ואין להלכה כמותם.
  - ה. דעת הרמב"ן והר"ן שיש בשהה שהאדם עוסק באכילה מצא עצם ומסירה, אין זה דרך ברירה אלא דרך אכילה, ומותר. וברא"ש לא לשחות עם מסננת אפילו בשעת אכילה, כי מציאות של שתיה עם מסננת היא מציאות של ברירה. ולפי זה, אם בשעת האכילה מצא עצם מותר להסירה, אבל לא להחזיק את חתיכת הדג בידו כדי להוציא ממנה עצמות. אולם במשנה ברורה כתב שלדעת הרמב"ן אין כל שעת האכילה מותר, ואין איסור אלא אם מקדים להוציא את העצמות קודם שעת האכילה, אלא כתב שהרא"ש חולק, ושיש להחמיר.
  - ו. באופן שיש קושי לאכול את הבשר וא לא הוציא את העצמות קודם לכן, המיקל לומר כך שבמאכלו דרך האכילה להוציא את הפסולת ולא לאכול, והבוצאת הפסולת לא נעשה לדרך ברירה, הרי לו על מי לסמוך. ומטעם זה יש מהפוסקים התיירו לברור את עצמות הדגים, אמנם יש פוסקים שלא התיירו אלא רק כאשר קשה באמת להוציא את העצמות בדרך היתר.
  - ז. בכטנים שלא יכולים להוציא את עצמות הלעצמם, ויש קושי להוציא להם את הבשר מתוך העצמות, התיי באגרות משה להוציא להם את העצמות, כיון שזהו דרך אכילה של קטנים.
  - ח. א"ח פ"ה שריב צדדי היתר להקל להוציא העצמות מהדגים בשעת האכילה, לכתחילה ראוי לחוש לדעות המחמירים שלא לברור את העצמות, מלבד אם יש לחוש לסכנה שביעל את העצם חמירא סכנתא מאיסורא, וכל עוד שניתן לעשות זאת בדרך הראויה של ברירה האוכל, וכן לעשות כן, וכן ראינו אצל אבותינו שהיו נוהגים בדבר.

מים חמים במטוס ומלונות

ולא לחממה אזי הם לא נחשבים ככלי אחד (ע"י רעק"א על מג"א סי' תנא סק"ב). אך לכאורה לענין תתאה גבר מסתבר לומר שנחשב כלי אחד, כי גם הברו נרתח מאד מחמת האש. ובאמת, אם נאמר שהברו נחשב ממש כחלק מן הדוד ודינו ככלי ראשון שעל האש, א"כ להיפך, יצא קולא מזה, שנאמר שהזיעה העולה נכנסה ונבלעה לגמרי לתוך הדוד הרתח והתבטלה בששים בתוך המים, וכדין טיפה שנפלה כנגד הרוטב (סי' צב ס"ה) שיש סוברים (ט"ו סק"ז וסק"ח בשם רש"ל וכן נוקט חו"א סי' יז סק"ו, וכמה פוסקים כתבו שגם דעת הרמ"א להקל בכלי מתכת) שאם בישלו בו בלי הגעלה מותר, כי מעיקר הדין תולין שנכנסה הטיפה כולה לתוך הקדירה והתבטלה, ואם לא נכנסה אזי גם לא יכנס בבישול השני.

[ובאמת י"ע אי לקיחת המים מן המיחם נחשב לבידיעבד' או לא, כי מצד אחד המים שבפנים עוד לא עברו וכלוקח מים עושה זאת בידיים לכתחילה, אבל מצד שני אינו יוכל להוציא המים מן מיחם בדרך אחרת וא"כ אינו נחשב שממשל מים לכתחילה בברו]. היוצא מכל זה, שיתכן שלפעמים נאסר להתרוקן רק כדי קליפה מבחוץ.

ב. יש סברא שאם הכלי שלמעלה רותח, אזי אדרבא קיל טפי משום ד'חם אינו מקבל זיעה', ועכ"פ יש אוסרים רק מספק (ש"ת הרא"ש כלל כ"ס י"ב, כנה"ג הגב"י ס"ק ע"ד בדעת התרודה"ד). ולמעשה יש מקילין עם עוד צירוף להיתר (ע"י שו"ת בית שלמה י"ד סי' קס וקסא, שו"ת מהרי"ם ח"ג רח, ח"ד פ"ב, ועוד הרבה אחרונים, ובערוה"ש סק"ה מיקל לגמרי).

ג. זיעה שאין בו רטיבות כלל לא נחשב למאומה, כלומר לא רק שאינו אוסר מדין רותח אלא שלא נחשב לבעין וממשות כלל אלא כאויר בעלמא וא"צ אפי' הדחה (שו"ת עמק התשובה א"ק, וכן צ"ל גם בכוננת החלקת יעקב או"ח סי' רד אות ב' בנידון הדומה לשלנו, שהזכיר רק אם י"ב בדיעה), וא"כ אפי' העליון חם ואפי' כלי ראשון שעל האש, מ"מ אין הזיעה אוסרת, וזאת כי לא נחשב לממשות כלל. ודבר זה יש לבדוק כפי המציאות כאשר יחזיק ידו לכמה רגעים מעל הכלי [כפי המרחק שבינו לברו] ויראה אם נרטב ידו מן הזיעה.

ד. אם הברז של פלסטיק (כמצי הרבה כן ובפרט במיני ברי"ם למיניהם) או אם הברז של מתכת אך אינו רותח, אינו נאסר כלל [מאחר שאין סי' ב' בזיעה כ"ל]. וכמו שכתב ידידי הרב שמואל דוב הכהן כהנשטאם במאמרו.

אינו בו יומה:

אם עברה מעת לעת משעת לקיחת הגוי, נפגם הבליעות ואינו אוסרין המים אח"כ. ואפי' שבין לבין נשתמשו בו היתר [כלומר שלא עמד המיחם 24 שעות בלי שימוש כלל] וא"כ צריכים לחשוב המעת לעת מעת לקיחת המים האחרונים [כי הבליעה נחשבת] כמ"ש בשו"ע (סי' קג ס"ז), מ"מ כתב הרמ"א שם שבמקום הפסד מעט או אם עבר לילה שלם בלי השתמשות במיחם (אפי' בלי מקום הפסד) נקטי' להקל כדעת הסמ"ק שבו יומו נחשב רק תוך מעת לעת מבליעת האיסור עצמו (ע"ש בט"ו ושי"ך).

עוד כתב שם בהגהות רעק"א בשם מנחת יעקב שבכל מקום ספק מברש"י דעת ר"ת שלינת לילה פוגמת הבליעות וא"צ מעל"ע שלם במקום הפס"מ.

זיעה במקום פתוח:

מרמ"א (י"ד צב ס"ה) מבואר שזיעה אוסרת גם במקום פתוח, מזה שתלה טעם היתר לתלות בשר ליישב על קדירות של חלב רק משום דאין יס"ב בזיעה העולה, אך הב"ח כתב (שו"ת החדשות סי' כד) שעיקר איסור זיעה נאמר רק במקום סגור (כמו דוגמת השו"ע שם במחבת שבכירה), אבל במקום פתוח שיש לזיעה היכן להתפשט, אינו אוסר מעיקר הדין אלא מחומרא [ולכן מסיק להקל בכל מקום ספק, או כאשר הזיעה בא מן הצד (ומטעם זה אין חשש לגבי הזיעה שמגיע לצדדי המיחם)].

לפי חשבון/ששים:

הזיעה העולה מן המנה הטרופים, עולה יחד מן החתיכות איסור וגם מן מאכלי היתר שיש שם כגון אטריות וכדו' (ואין לומר שהכל נאסר מדין חני"ג כי אינו נאסר רק כדי קליפה כדון עירוי, ואין להתמיר בכלל שני לענין חני"ג בשאר איסורים כ"כ), וא"כ יש לחשוב הבליעות 'כפי חשבון', כלומר שנבלע בברו רק קצת בליעות איסור מהזיעה, ויתכן שיש ששים נגדה במים היוצאים אח"כ. אך בנידון דידן סברה זו קלושה היא, כי מאחר שהמים יוצאים מן הברז לאט לאט א"כ כל קצת מים שיוצא מן הברז נאסר מיד מבליעות שברבו, ואפי' אם יש בו רק קצת בליעות מ"מ אין נראה שיש ששים נגדה במים אלו שיוצאים בכל פעם אפי' נגד הקצת בליעות אלו.

עוד בבירור הנושא שדן מורנו הרב שליט"א, וכבר הורחב כאן בגיליונות קודמים, בעניין כשרות המים חמים שלוקחים ממיחם או דוד במקומות ציבוריים שונים, כמו במטוסים ובשדה תעופה, מלונות ובתי אירוח למיניהם בבעלות גויים או חילונים, והחשש המצוי הוא, מפני שיתכן ומקודם הערו מן המיחם מים חמים אל תוך מאכלים טרופות [כגון מנות חמות עם חתיכות מפירות ים (דגים טריפות) המצוי אצל הסינים]:

ביאור החשש: שעולה זיעה מתוך המנה כמה טריפה שלהם ואוסרת את הברז של המיחם, ואח"כ כשישראל לוקח מים, אזי המים היוצאים נאסרים מן הברז, כי הברז נחשב כלי ראשון אם הוא רותח (ע"י שו"ת חלקת יעקב או"ח סי' רד אות ב', וע"י גם ט"ו ס' צב סק"ו).

הצדדים להקל מחשש זיעה:

כלי שני:

בפוסקים לא מצאנו זיעה מכלי שני שאוסרת. ובשו"ת מהרש"ם (ד' ק"ט) מצדד להקל אפי' בזיעה מעירוי כלי ראשון. וע"ע פרי מגדים (א"ח תמד א"א סק"ד) דאינו חושש לזיעה כששופך מכלי שני של פסח לתוך כלי של חמץ.

ויתכן שגם את"ל להחמיר גם בזיעה מכלי שני, היינו רק באופן שעירה האיסור עצמו מכלי ראשון לכלי שני וממנו עולה הזיעה, אבל כשמערה היתר על איסור קר המונח בתוך כלי שני, יימר שהזיעה העולה ממנו נחשב לאסור, כי הרי הזיעה העולה היא בעיקר רק המים שנאסרו רק כדי קליפה מהדגים אבל הדגים עצמם י"ע דמאן יימר דמחמירים כולי האי בכלי שני לומר דנתבטלו הדגים והזיעה העולה ממנו אוסר. וגם הרי הדגים כשלעצמם יבשים וא"כ יש לצרף השיטה האומרת שאין זיעת אוכלין אוסרת כלל (פ"ת סי' צב סק"ז בשם פמ"ג), ויל"ע בזה.

יד סולדת בו:

אין היד סולדת בו בזיעה המגיע ליד הברז [כנראה לעינים] וא"כ אין הזיעה אוסרת כמ"ש רמ"א (צב ס"ח), ואפי' במקום ספק בזה יש להקל, כמ"ש הב"ח (שו"ת החדשות סי' כד) שבמקום פתוח [שיש לזיעה מקום להתפשט] מקילין בספק יס"ב. ולגבי הטענה שהברז למעלה רותח וא"כ נאסר אפי' אינו יס"ב בזיעה (פמ"ג סי' צב משב"ס ס"ק כח, חו"ד סק"ל ועוד), יש לדון בכמה אנפין:

א. אם אין המיחם דולק בשעת קבלת הזיעה העולה ממנת הגוי הטרופה (לא תמיד גוף החימום במיחם דולק כל הזמן), אזי אוסרת הזיעה את הברז רק כדי קליפה מבחוץ [כי הזיעה נחשבת תתאה (יד יהודה סי' צב פ"ה הקצר ס"ק עב) והיא צונן מאחר שאין יס"ב], וא"כ שוב אין המים היוצאים ממנו אח"כ מוכפנים נאסרים [וכדין כלי שנאסר כדי קליפה מבחוץ ואח"כ עירה לתוכו מים מכלי ראשון, שאינם נאסרים כלל, כי אין העירוי מפליט ביותר מכדי קליפה (ע"י פתחי תשובה סי' סט ס"ק לה בשם תשובת פרי תבואה סי' כ"ג)]. אך אם בשעת לקיחת הישראל מים המיחם דולק אזי לכאורה יאסרו המים, כי שוב אינו נחשב כעירוי בלבד אלא כבישול בכלי ראשון וא"כ מפליט גם מהקליפה שבחוץ, ויל"ע בזה. ובאמת גם אם נאמר דנחשב כבישול י"ע למה אין להתיר מהא דנקטי' כדעת המג"א (סי' תסז סק"ג), ע"י פתח בית מאיר על שו"ת סי' צא סק"ה ועוד) שבכדי קליפה שנאסרה מחמת תתאה גבר אינו אוסרת בדיעבד כיון שאינו אלא מחומרא, ונבון אני בזה.

[ומה שאח"כ בשעת שימוש הישראל מן המיחם עולה זיעה מהקפה וכדו' ונוגעות בצדי הברז מבחוץ, אין זיעה זו חוזרת ואוסרת הקפה, כי אין הזיעה חוזרת ללמטה לאסור, עכ"פ באופן כזה שהזיעה קלושה כ"כ (ע"י בדי השלחן סי' צב ס"ק קסו)].

אמנם עדיין יש לדון בצד היתר זה, כי לכאורה יש להסתפק לגבי הזיעה שמגיע מלמטה אל צדי הברז, האם נחשב שמגיע מלמטה, וא"כ הזיעה הצונן נחשבת תתאה וגובר ואוסרת רק כדי קליפה מבחוץ וכנ"ל. או נאמר שנחשב שמגיע מהצדדים, וא"כ נאסר כל הברז כולו [כי ממני"פ, לדעת הרמ"א (סי' צב ס"ז) ושי"ך (שם סק"ז)] נחשב המיחם תתאה כי הוא עומד במקומו, ולדעת רש"ל וט"ו (שם סק"ב) החולקין, אינה ס"ל בסי' קה (סי' קס"ה) דנוגעיין לו בצד בו בולע החם ככולו אם הולך דבר נזולי (ודלא כרמ"א סי' ג' ושי"ך סק"ט החולקין)].

אם המיחם דולק בשעת קבלת הזיעה האסורה [בין על מצב התחתה ובין על מצב שמירת החום] הרי הוא כקדירה שעל האש דנאסר כולו אפי' אם התתאה צונן, כי אין התתאה גובר על חום האש כמבואר בפוס' (סי' צב ס"ז כ"ה ש"ך לג).

אמנם יתכן דלא נחשב הברז חלק מן הכלי [המיחם] לענין זה לחשוב ככלי ראשון שעל האש, כי הלאו לגבי העברת בליעות מכלי לכלי נקטי' שאם חלק מכלי מחובר ע"י הברגה

היתר החמודי דניאל [אין פליטת טעם בזמן קצר]:
בפתחי תשובה (סי' קה סק"ח) מביא דעת החמודי דניאל שאם נפל חתיכת איסור לקדירת היתר וסילקה מיד, אינה אוסרת אא"כ שהה קצת. וא"כ גם אצלנו אין המים העוברים דרך הברז בולעים מבליעות הטרופה שברזו מאחר שאינו נוגעים בו רק לרגע קט.

ואע"פ שרוב הפוסקים חולקים על החמודי דניאל ונוקטים שאיסור פולט אפי' בזמן קצר (ע"י דרכ"ת שם ס"ק סה), מ"מ אפשר לצרף דיעה זו (ע"י שו"ת מהרש"ם ח"א קצו, ח"ב כ"ג ועוד), ובפרט כאן שיש משום אינם נוגעים בברזו רק לרגע אחד, ובפרט דהוי רק פליטת בליעה מכלי ולא מאוכל של חתיכת איסור (ע"י שו"ת שבת הלוי ח"י סי' קטז ד"ה וגם).

לא מחזיקין איסורא:

יש גם הסברא בכל מקום דלא מחזיקין איסורא, כלומר אין תולין לומר שהגוי השתמש בו באופן האוסר.

ולכן נראה שהלכה למעשה מאד יש לחלק בין המקומות, כלומר שהכל תלוי כמה מצוי ורגיל שיהא שם אנשים שישתמשו עם המיחם לאוכל של איסור, דהיינו אם נמצאים במלונות בחו"ל כמו בסין או מדינות כאלו שהרבה משתמשים עם מאכלים כאלו ורואים זאת, אזי יש לחוש יותר, אבל אם נמצאים באר"י אשר מאכלים טריפות ממש אינו מצוי אזי החשש הוא פחות. וגם במטוסים אין מצוי כ"כ שימלאו המנות חמות ישירות מן המיחם ללא כלי אמצעי, כמו שרגילים לחלק מים חמים לציבור ע"י גנקן [ובפרט בטיסות אל על' שהאוכל המחולק לציבור כשרים] וא"כ בזה י"ל שאין מחזיקין איסורא.

***

לגבי החשש ניצוק:

א. דין ניצוק אינו אוסר בדיעבד לכו"ע כמ"ש הרמ"א (י"ד קה ס"ג) ובנידון דידן נחשב בדיעבד (שו"ת חלקת יעקב או"ח סי' רד סוף אות א, ופשוט).

ב. גם לכתחילה אוסר רק כשהעליון קר והתחתון חם ואפי' אין יס"ב בדיעה, ולא להיפך כשהעליון חם ותחתון קר וגם לא כששניהם חמים (פליתי שם סק"ח, בית הלל סק"ג הובא במשב"ס סק"ו, שו"ת מנחת יצחק פ"א, ועוד הרבה).

ג. בשפיכה דרך ברז [ולא מכלי פתוח] לא שייך חשש ניצוק כלל, כי אין ההבל שמתחתיו סביבת האיסור הנזחל אלא ההבל עולה סביבות הברז, וכמו שנתבאר היטיב בשו"ת חלקת יעקב שם עיי"ש.

ויש לציין ולהדגיש:

הזיעה אינו אוסר את המים שבפנים המיחם מטעם בליעות (והנידון כאן לגבי המים שבפנים היינו רק משום ניצוק), וזאת משום שאין הנגיעה ממשקה שלמטה למה שלמעלה ממנו כי אם רגע קלה, וקודם שמתפשט הטעם למעלה הרי הוא יורד למטה (שו"ת משיב דבר ח"ב סי' כג), וכ"ש לפי שיטת החוות דעת (סי' צא סק"ו ועוד) דדבר לח אינו חיבור.

***

לגבי חשש הטיפות קטנות הניתזות על הברז בשעת מילוי המנות חמות: בד"כ יש ששים נגדה, וגם עפ"י רוב הטיפות הן מן המים ולא מן הדגים הטרופה. ובעיקר שאינו מצוי כ"כ שתאה טיפות בכלל.

***

הנה בנידון זה יש עוד פרטי דינים ונידונים שאפשר ליכנס אליהם ולהרחיב בהם הרבה, אך הדברים רחבים וגם למעשה נראה שאינם משנים כ"כ את ההכרעה לדינא. וזה מה שעלה בידנו כעת מתוך דיבוק חברים וה' יאיר עינינו בתורתו.

העולה לדינא:

לגבי החשש 'זיעה' דברנו כמה צדדי היתר: א. זיעה מכלי שני. ב. אין יד סולדת בו בזיעה [ולפעמים אפי' אין בו ממשות כלל]. ג. יתכן שאין הברז נאסר רק כדי קליפה או לחילופין ששנכנסת הזיעה ונבלעת לגמרי לתוך המיחם ומתבטלת בששים. ד. לפעמים אינו בן יומו מבליעת האיסור, ה. סברת הב"ח שאין זיעה במקום פתוח אוסרת מדינא. ו. הזיעה עולה יחד ממיעוט איסור ומהרבה היתר. ז. סברת החמודי שאין פליטת טעם בזמן קצר מאד, ח. לא מחזיקין איסורא [והכל תלוי כמה מצוי במקום זה להשתמש באיסור].

לגבי חשש 'ניצוק' יש שלוש סברות להיתר: א. אינו אוסר רק לעשות כן לכתחילה. ב. רק למטה חם ולמעלה קר. ג. רק במערה מכלי פתוח ולא מברז.

גרשם ל'קורס לחרדים' ורוצה לחזור

ראובן בעל משפחה עם עשרה ילדים בליעה"ה, המתקשה בפרנסתו וזה זמן רב מחפש ללמוד מקצוע בו יוכל לפרנס את משפחתו בכבוד וברוגע, ואכן לאחר תקופה קצרה, קיבל ראובן המלצה על קורס בניהול של שמעון, קורס מתומצת ומזוור של הנהלת חשבונות, ובתוך עשרה מפגשים יוכל כבר ראובן להתחיל לעבוד, ולהכנס בהדרגה לשוק העבודה בתחום זה, ואכן זה היה נראה מאד מתאים עבורו, פנה ראובן לשמעון המעבייר את הקורס וביקש להרשם, אלא שגם בהזדמנות שכאלו ראובן לא מוותר על עקרונותיו ולפני הרישום ביקש ראובן לדעת שאכן בקורס משתתפים אנשים חרדים בלבד, ואכן שמעון התחייב לראובן שכל המשתתפים בקורס הינם אך ורק אנשים חרדים, ולאחר מיכן נרשם ראובן לקורס, ושילם מחצית מהסכום שנדרש לשלום עבור הקורס, ובסיום הקורס ישלם את החצי השני.

יהי היום הקורס מתחיל, וראובן כמו שאר הנרשמים מגיע אל הקורס בתקווה ללמוד את מקצוע הנהלת חשבונות ולהתקדם לתחילת העבודה, אלא שלאחר חמשה מפגשים הפסיק ראובן להגיע לקורס, משפנה שליו שמעון להביא את פשר העניין, הסביר לו ראובן שהובטח לו בפירוש שהקורס יהיה אך ורק לחרדים, ולמעשה יש בקורס אדם אחד שאינו חרדי, התחיל שמעון להצטדק שגם הוא מוגדר כחרדי, וחרדי לא הכוונה דוקא מי שנראה בדיוק כמו פלוני או פלוני... אלא שראובן לא היה מוכן בשום פנים ואופן לשמוע מכלום ותובע את כל כספו שכבר שילם בחזרה, כיון שלטענתו לא קיבל את מה שסוכים עמו, מאידך שמעון טען שגם יהודי זה מוגדר כחרדי, וממילא לא רק שלא יקבל ראובן בחזרה את מחצית הסכום שכבר שילם, אלא ראובן חייב לשלם גם את הסכום הנותר לתשלום, לאחר ויכוח סוער בין הצדדים, הוסכם ביניהם לפנות לבית ההוראה לשמוע את דבר ה' בשאלה זו.

תשובה: אכן גדר 'חרדי' אינו דבר ברור וזהו דבר שניתן לויכוח, ואכן קשה לדעת מה בדיוק כל אחד מהם התכוון, ויתכן מאד שמה שאצל שמעון מוגדר כחרדי, אצל ראובן אינו מוגדר כך, ולכן בדרך כלל שיהיה ויכוח על אדם מהקורס אם הוא אכן נכנס בגדר חרדי, יהיה תלוי מי מהם המוחזק, משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכדין שנפסק בשו"ע (סימן רל"ב ס"ג) לגבי מי שקונה שור ונמצא שור נגח, ושור נגחן אסור לקיימו חי מפני שהוא מזיק (פ"ט שם ס"א ב"ה), ומבואר שם דבאופן שאין להוכיח אם קנאו לחרישה או לשחיטה, וכגון שהקונה רגיל לקנות לפעמים לחרישה ולפעמים לשחיטה, וכן אין להוכיח מהדמים, וכגון שנתייקר הבשר, ושור לשחיטה נמכר כדמי שור לחרישה, אזי אמר' ה' המוציא מחבירו עליו הראיה, דהיינו שאם כבר הקונה שילם יכול המוכר לומר לקונה לשחיטה מכרתי לך ואין זה מקח טעות, ואם עדיין לא שילם יכול הקונה לומר שקנאו לחרישה ואינו ראוי לזה והרי זה מקח טעות, ולמדנו מדין זה דמוכר 'שור' סתם, שיכול להתפרש בשתי אופנים, לחרישה או לשחיטה, וכל זמן שלא פירשו, אמר' ה' המוציא מחבירו עליו הראיה, וכן בנידון שלפנינו שסיכמו שהקורס יהיה 'לחרדים בלבד', והגדרת 'חרדי' אינו דבר ברור, וניתן לפרשו בכמה אופנים, ולכן הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה, והכסף שכבר שילם ראובן לשמעון, הרי הוא בחזקת שמעון, ומאידך את הכסף שעדיין לא שילם ראובן לשמעון הרי הוא בחזקת ראובן, ורק על ידי ראיה ברורה למה הייתה כוונתם, יוכל אחד מהם להוציא מהצד שכנגדו את הכסף שתובעו.

אולם נראה שבנידון דידן אין זה משנה כלל מי מוגדר כחרדי, ואפילו אם יהיה ברור שאדם זה לא מוגדר כלל כחרדי לכל הדעות, ראובן יהיה חייב לשלם לשמעון את כל הסכום המבוקש עבור הקורס, דכיון שראובן הגיע למפגש הראשון של הקורס, וראה שיש אדם שלטענתו אינו מוגדר כחרדי, היה מוטל עליו מיד להודיע לשמעון שזה לא מקובל עליו וכי הוא מעוניין לעזוב את הקורס, כיון שאופי קורס אינו תואם למה שסוכים עמו, וכיון שהמשיך לבוא לעוד כמה מפגשים בקורס, למרות שיש שם כן הפרה לטענתו של כאן אדם שאינו חרדי, הרי זה מתפרש כהסכמה ומחילה על מה שהותנה עמו, דאם לא כן מדוע וכיצד המשיך לבוא לקורס, הרי זה לא תואם את מה שהובטח לו, ובכוונתו לבקש משמעון את כספו בחזרה, ואם כן אסור לו להמשיך לבוא לקורס, וזה שהמשיך לבוא לקורס, זה סימן שהוא מסכים להשתתף בקורס למרות שיש כאן אדם שאינו חרדי.

אלא שלכאורה אין כאן הוכחת מחילה רק על החלק של השיעורים בהם ראובן השתתף בפועל, אבל על חצי הקורס הנותר, שבו ראובן לא השתתף כלל, אין כאן הוכחה שמחל על זה, ואין שמעון יכול לחייבו בתשלום עבור שיעורים אלו.

ומקור הדברים לזה, נראה מהמבואר בשלחן ערוך חושן משפט (סימן רל"ב ס"ג) שאם יש מום במקח, ואפילו שזה התגלה לאחר כמה שנים כולו הקונה להחזיר את החפץ ולבטל את המקח, אבל אם הקונה השתמש במקח לאחר שידע שיש מום אזי איבד הקונה את זכותו ולא יכול יותר לחזור ולבטל את המקח, ומבואר בפתיח תשובה שם (סק"א בשם תשו' גליא מסכת סימן י"ג) שימוש לאחור ידעיה מהמום מחייב גם בתשלום של מה שעדיין לא שילם, וזאת משום שימוש לאחור הייתה מהמום מתפרשת כמחילה והסכמה, משום שאם לא מחל כיצד השתמש בדבר שאינו שלו, וכן בנידון דידן המשך ההגעה לקורס לאחר הפרת ההתחייבות לטענתו, מהוה מחילה גמורה, על חלק של השיעורים בהם השתתף בפועל, ובוה אין לראובן שום זכות או טענה לביטול ההתחייבות על תשלום הקורס, אבל על חצי הקורס שלא השתתף, בוה אין כאן טענת מחילה או ראיה להסכמה, ואין ראובן חייב על זה בתשלום כלל.

העולה לדינא:

ראובן שנכנס לקורס בתנאי שיהיה בו רק חרדים, ולבסוף ראה שיש אנשים שלטענתו אינם מוגדרים כחרדים, כיון שהמשיך ללכת לקורס כמה מפגשים נוספים לאחר שראה שהקורס אינו תואם את מה שהובטח לו, הרי זה מתפרש כמחילה והסכמה על השיעורים בהם השתתף, וחלק השיעורים שלא השתתף בהם אינו חייב לשלם.

אכילת סעודת
שלישית וזמנה

אכילת פת / כשחל ערב פסח בשבת / כשחל יו"ט במוצאי שבת / בסעודת שבע ברכות

א. לכולי עלמא מצוה מן המובחר לקיים סעודת שלישית דווקא בפת כיון שלומדים ג' סעודות מפרשת המן, אלא בדעיבד כשאינו יכול ובשעת הדוחק איכא מחלוקת הראשונים (מ"ב סק"ג), ו"א שאפשר לצאת מכל מאכל העשוי מחמשת מיני דגן, ו"א שאפשר לצאת אפילו בבשר ודגים לבד, ויש מקילים יותר שאפשר לצאת אפילו בפירות (שו"ע ס"ה), וטעמם המקילים כיון שאין הדין לאכול סעודת שלישית לתיאבון מקילים באלה שגם כן נקראים מזון (מ"ב סק"ד), ולמעשה אין סומכים על המקילים כלל אלא במקום שאי אפשר כלל בניגון אחר כגון שהוא שבע ביותר, או שאי אפשר לו לאכול פת בלא שיעצר עצמו (שו"ע שם), וכן בערב פסח שחל בשבת שאי אפשר לאכול פת וכדו' (רמ"א שם).

זמן אכילתה

ב. זמנה היא משש שעות ומחצה דהיינו חצי שעה אחרי חצות, ואם אכלה לפני זמן זה לא יצא ידי חובתו (שו"ע ס"ב), חוץ כשחל ערב פסח בשבת שאסור לאכול חמץ לאחר חצות היום, שאז יחלוק סעודה ראשונה לשתים קודם סוף זמן אכילת חמץ, משום ש"א שיוצאים סעודה שלישית קודם חצות (באה"ט).

ג. לכתחילה צריך להתחיל אכילת סעודה שלישית קודם השקיעה, אלא בדעיבד או בשעת הדחק כל זמן שלא הגיעה זמנה של צאת הכוכבים שהוא כ-13 וחצי דק' לאחר השקיעה, צריך לנטול ידיו לאכול סעודת שלישית מפני שהוא מצוה (מ"ב ס"ו רצ"ט סק"א), אך אח"כ אסור להתחיל לאכול כיון שהוא ודאי לילה, ואפילו אם התחיל לאכול או צריך לפסוק ולהבדיל משום שכבר חלה עליו חובת הבדלה (מ"ב שם סק"ג), ולגבי מצות סעודת שלישית נכנס בגדר מעות לא יכול לתקן.

קודם מנחה או אחריה

ד. מותר לאכול סעודת שלישית לפני תפילת מנחה, משום דסעודה קטנה התירו לפני התפילה וסעודה שבת נקרא סעודה קטנה לענין זה (שע"צ סק"א), אולם לכתחילה לא יאכל סעודת שלישית אלא לאחר תפילת מנחה, משום שאסור לאכול עד שיתפיל אפילו סעודה קטנה, ועוד שע"פ קבלה כל הסעודות של שבת נתונה לאחר התפילה השייכת לה, וסעודה שלישית נתקנה לאחר תפילת מנחה, ובהיא שעתא איתגליא עתיקא קדישא כנועד (כה"ח סק"ב).

ו. ואפילו כשחל יו"ט במוצאי שבת ג"כ עדיף לאכול לאחר תפילת מנחה אפילו לאחר מנחה קטנה, [ובסי' תקכ"ט ס"ח כתב המ"ב שלכתחילה יאכל לפני מנחה קטנה], ויאכל רק פת כשצוה ביצה וקצת יותר ולא יותר מזה, כדי שיוכל לאכול בלילה סעודת יו"ט לתיאבון, משיחלוק הסעודה של שחרית לשתים שאז איכא חשש ברכה שאינה צריכה (מ"ב סק"ז), אבל השועה"ר (ס"ד) פוסק שאם יודע שלא יוכל לאכול סעודה שלישית אלא לאחר שעה עשירית, עדיף לחלק הסעודות לשתים. אך בדעיבד לכ"ע אם חלק הסעודה לשתים יצא ידי חובת סעודת שלישית,

ו. ולפעמים עדיף שיחלק הסעודה לשתים ויאכל לפני תפילת מנחה, באופן שאם יפסיק בתפילת מנחה יאכל אחר כך סעודה שלישית אכילה גסה ולא יצא ידי חובה, והיא מצויה בסעודת שבע ברכות שאוכלים הרבה וכדו', לכן כל זמן שעוד נמצאים באכילה האינטואיטומא (המעיים) פתוחה ואוכל מתאבן, עדיף אז לחלק הסעודות לשתים ולאכול לפני מנחה, ואז יאכל סעודה שלישית כדון, ואז לא נחשוש לברכה שאינה צריכה (מ"ב סק"ז).

זהירות בימי החורף / להרבות במעדנים / אכילת דגים / ברוב עם / אין לו לחם משנה

א. יאה זהיר מאוד לקיים סעודה שלישית (שו"ע ס"ו רצ"א ס"א), שע"י סעודה זו ניכר כבוד השבת שהוא דבר שאינו עושה בחול, משום שאוכל סעודה אחת יותר מיום רגיל שדרך כלל אוכלים רק שתי סעודות, ולכן ע"י סעודה זו שאוכל רק לכבוד שבת מראה שכל הסעודות שאכל היום היו לכבוד שבת דוקא (כה"ח סק"ג).

ב. והזהירות היא ע"י שני דברים: א' שיהא חכם שענינו בראשו ורואה את הנוגד, דהיינו שלא ימלא כריסו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודת שלישית (שו"ע שם), שאם לא כן יכול להיות שהיא אכילתו אכילה גסה חשיבה אכילה ולא יצא ידי חובה (מ"ב סק"ג), ובפרט בימי החורף הקצרים יש לזהר בזה ביותר, ואם הוא במצב שאין לו אפשרות כלל לאכול אינו חייב לצער עצמו לאכול (שו"ע שם) מפני שהסעודה ניתנה לעונג ולא לצער (מ"ב סק"ג).

ג. הדבר השני היא, שיכבדהו כמ"ש במ"ב (סק"ב) מצוה לכתחילה להרבות במעדנים כפי יכולתו, ואף אם צריך ללנות כסף ליוה כמ"ש 'לוי עליו ואני פורעי', ולמעשה נוהגים שאין אוכלים אלא דגים, כי הדג עינו פקיהא ובסעודה שלישית מאיר הארה המרומז לזה (כה"ח סק"ט), ובסעודה זו יש ענין לאכול דגים יותר משאר סעודות (סידור הרב), ויכול לקיים סעודה שלישית באכילת כביצה וקצת יותר.

ד. יש לאכול סעודה שלישית בשמחה ובטוב לבב, ולא לעשות סעודה זו בדרך עראי, ואדרבא סעודה זו יש לה מעלות גדולות יותר משאר הסעודות של שבת (סדר היום), ולכן מאריכים בסעודה זו בשירות ותשבחות בחבורה ביחד ובאסיפת מרעים, כמ"ש בליקוטי מהרי"ח שהבעש"ט ה' נהנה מאוד לראות אדם כפרי שמבקץ ומאסף כמה אנשים בשביל לאכול אתם ביחד, כדי שהנשמה יתירה שיוצאת במוצ"ש תצא בין אנשים מישאל.

ה. נשים גם חייבות בסעודה זו (שו"ע ס"ו), וכן חייבות בלחם משנה (ביה"ל ד"ה נשים), שכל דיני שבת איש ואשה שווים הן, ועוד שחיוב של סעודות לומדים מפרשת המן, ונשים גם היו בנס של המן (מ"ב סק"ו).

קידוש, לחם משנה

ו. אין מקדשים קודם סעודה זו (שו"ע ס"ד), מפני שמקדשים פעם אחת ביום כמו שמקדשים רק פעם אחת בלילה, מיהו טוב להדר לברך על היין בתוך הסעודה (מ"ב סק"א), אבל לחם משנה חייבים בסעודה זו (שו"ע שם), משום שכל הסעודות שווים במה שכתב בגמרא 'חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת', אך ח"ו לא יבטל סעודה שלישית אם אין לו לחם משנה, אלא יבצע על ככר שלימה אם יש לו ואם לאו אפילו על פרוסה, ויקיים בוה אכילה מצות סעודת שלישית.

ז. האוכל יותר מג' סעודות בשבת צריך בכל הסעודות לחם משנה, שדין לחם משנה היא בכל פעם שנטול ידיו לסעודה (רמ"א), ואף שבסי' תקכ"ט משמע שאין דין לחם משנה אלא בסעודה שחייב בה כמ"ש במ"ב (שם סק"ט) ו"חל' בשתי הסעודות שיאכל ביו"ט ולכאורה משמע שבסעודות אחרות אינו חייב בלחם משנה, אך מסתבר שזה אינו ש"ל שמי"ש בלשון הזה היא בא ברק לאפוקי שאינו חייב לאכול סעודת שלישית ביו"ט כמו בשבת, ולא בא לומר שאין חיוב לחם משנה בכל הסעודות, וכן אין מסתבר שבא לחלוק על רמ"א מפורשת (בסי' רצ"א), ואם תאמר שאולי יש נפק"מ בין יו"ט לשבת ולומר שרק בשבת מחויבים בלחם משנה בכל הסעודות משא"כ ביו"ט, זה אינו משום גם כה"ח (סי' תקכ"ט סק"א) רואים שאינו מחלק בכך.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com